

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายในการนำรถยนต์มาจำหน่ายตามกฎหมายไทย และต่างประเทศ

ในการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการนำรถยนต์มาจำหน่ายเป็นประกันหนี้ เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการจำหน่ายรถยนต์ และกระบวนการในการบังคับจำหน่ายและแนวทางในการปรับปรุงหลักกฎหมายที่มีอยู่แล้วให้สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะการจำหน่ายและการนำรถยนต์มาจำหน่ายตามกฎหมายของประเทศไทยและได้ศึกษาเกี่ยวกับการจำหน่ายประกันหนี้และการนำทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันหนี้ตามหลักของกฎหมายในสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยเนื่องจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้มีการวิวัฒนาการทางกฎหมายที่กำหนดและสอดคล้องกับสภาพการในทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และยังมี ความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงทำให้กฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้รับการยอมรับ และมีบางประเทศได้นำหลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกาในบางเรื่องมาเป็นต้นแบบในการร่างกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในประเทศของตนอีกด้วย ดังนั้น ในการศึกษาในบทนี้ ก็ได้กล่าวถึงหลักกฎหมายเกี่ยวกับการจำหน่ายรถยนต์เป็นประกันหนี้ทั้งของประเทศไทยและของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อทราบถึงหลักเกณฑ์ในการจำหน่ายรถยนต์ประกันหนี้ว่ามีกระบวนการเป็นอย่างไร และเพื่อการนำหลักเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์มาใช้ปรับปรุงเกี่ยวกับกฎหมายในการนำรถยนต์มาจำหน่ายเป็นประกันหนี้ต่อไป

3.1 มาตรการทางกฎหมายในการนำรถยนต์มาจำหน่ายตามกฎหมายไทย

ณ ปัจจุบันรถยนต์ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินประเภทยานพาหนะที่มีความสำคัญที่สุดชนิดหนึ่งของมนุษย์โดยนอกจากรถยนต์จะเป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงประเภทหนึ่งและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการใช้ประโยชน์เพื่อการเดินทางและเพื่อการขนส่งคนและสินค้าในภาคธุรกิจ การค้าการลงทุน รถยนต์ยังเป็นทรัพย์สินที่ได้รับความนิยมในการมีไว้ในครอบครองและเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์จากประชาชนทั่วไปและผู้ประกอบธุรกิจจำนวนมาก โดยการซื้อขายรถยนต์สามารถทำได้โดยการซื้อด้วยเงินสดชำระเต็มราคารถยนต์ที่ตั้งราคาจำหน่าย หรือในกรณีที่ผู้ซื้อไม่สามารถชำระของรถยนต์ราคาได้ทั้งหมดก็จะทำรูปแบบของสัญญาเช่าซื้อรถยนต์กับสถาบันการเงินที่ประกอบธุรกิจประเภทให้เช่าซื้อ ซึ่งการซื้อรถยนต์มาเพื่อเป็นกรรมสิทธิ์คนส่วนใหญ่ก็จะนำรถยนต์ไปใช้ประโยชน์ตามประเภทของรถยนต์และวัตถุประสงค์ในการซื้อรถยนต์ แต่เมื่อใด

ผู้เป็นเจ้าของรถยนต์หรือเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์เกิดความจำเป็นต้องการใช้เงินเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็นเช่น เพื่อใช้สำหรับการหมุนเวียนในธุรกิจกิจการของตนก็จำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน จึงทำให้เกิดแนวความคิดในการนำรถยนต์มาใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาเงินทุนเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็นหรือใช้ในการประกอบธุรกิจ โดยการนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้แก่สถาบันการเงิน เพื่อให้สถาบันการเงินพิจารณาให้สินเชื่อเพื่อที่ผู้ประกอบการธุรกิจนั้นๆ จะได้นำเงินที่ได้จากการขอสินเชื่อดังกล่าวมาใช้ในการประกอบธุรกิจของตนต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ในปัจจุบันบทบาทนิติของกฎหมายที่กำหนดให้รถยนต์ซึ่งจดทะเบียนแล้วสามารถนำไปจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ได้ ซึ่งวิธีการนำรถยนต์มาจดทะเบียนจำนองสำหรับผู้ที่จะนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ควรจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องรถยนต์และเรื่องการจำนองตามหลักกฎหมายในประเทศไทยในปัจจุบันเสียก่อน ในบทนี้จึงจะได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรถยนต์ ดังนี้

3.1.1 สารสำคัญของกฎหมายเกี่ยวกับรถยนต์ในประเทศไทย

จากแนวคิดที่เริ่มมีการนำรถยนต์มาใช้เป็นหลักประกันในการชำระหนี้แก่สถาบันการเงินเริ่มแพร่หลายออกไป ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เรามีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงกฎหมายเกี่ยวกับรถยนต์ของประเทศไทยในปัจจุบันว่ามีสาระสำคัญอย่างไรบ้าง โดยจะได้กล่าวต่อไปนี้

3.1.1.1 ความหมายของคำว่า “รถยนต์”

เมื่อกล่าวถึงรถยนต์ คนโดยทั่วไปมักจะนึกถึงรถยนต์ที่เป็นรถยนต์นั่งส่วนบุคคลและรถยนต์บรรทุกที่ใช้ขนส่งคนและสิ่งของที่สามารพบที่พบเห็นได้ตามท้องถนนต่างๆ ไปโดยไม่ทราบถึงความหมายที่แท้จริงของคำว่า “รถยนต์” จากการศึกษาถึงความหมายของคำว่า รถยนต์ในประเทศไทย พบว่า ได้มีการอธิบายถึงความหมายของคำว่า “รถยนต์” ไว้อย่างเป็นทางการในพจนานุกรมหลายเล่มและในกฎหมายหลายฉบับด้วยกัน เมื่อเลือกทำการศึกษาจากพจนานุกรมและกฎหมายที่สำคัญแล้วสามารถแบ่งความหมายของคำว่ารถยนต์ได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1) ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “รถยนต์” หมายความว่า ยานพาหนะที่ขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์ตามปกติมี 4 ล้อ มีหลายชนิดเรียกชื่อต่างๆ กันตามความมุ่งหมายที่ใช้ เป็นต้น เช่น รถเก๋ง รถบรรทุก รถโดยสาร ความหมายในทางกฎหมาย คือ รถที่มีล้อตั้งแต่ 3 ล้อ และเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้า หรือพลังงานอื่น ยกเว้นที่เดินบนราง

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, (2546), พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, หน้า 923.

2) ความหมายตามพจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ.2544 ได้ให้ความหมายของคำว่า “รถยนต์” หมายความว่า รถที่มีล้อตั้งแต่สามล้อ และเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้า หรือพลังงานอื่น ยกเว้นที่เดินบนราง²

3) ความหมายตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 ได้ให้คำนิยามคำว่า “รถยนต์” ไว้ดังนี้³

“รถยนต์” หมายความว่า รถยนต์สาธารณะ รถยนต์บริการ และรถยนต์ส่วนบุคคล ส่วนรถยนต์แต่ละประเภทตามความหมายในคำนิยามดังกล่าวก็ได้มีการให้คำนิยามของรถยนต์แต่ละประเภทตามความหมายดังต่อไปนี้

(1) “รถยนต์สาธารณะ” หมายความว่า

ก. รถยนต์รับจ้างระหว่างจังหวัด ซึ่งได้แก่รถยนต์รับจ้างบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคนที่ใช้รับจ้างระหว่างจังหวัด โดยรับส่งคนโดยสารได้เฉพาะที่นายทะเบียนกำหนด

ข. รถยนต์รับจ้าง ซึ่งได้แก่ รถยนต์รับจ้างบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคน หรือรถยนต์สาธารณะอื่นนอกจากรถยนต์โดยสารประจำทาง

(2) “รถยนต์บริการ” หมายความว่า รถยนต์บรรทุกคนโดยสารหรือให้เช่าซึ่งบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคน ดังต่อไปนี้

ก. รถยนต์บริการธุรกิจ ซึ่งได้แก่รถยนต์ที่ใช้บรรทุกคนโดยสารระหว่างท่าอากาศยาน ท่าเรือทะเล สถานีขนส่งหรือสถานีรถไฟกับโรงแรมที่พักอาศัย ที่ทำการของผู้โดยสาร หรือที่ทำการของผู้บริการธุรกิจนั้น

ข. รถยนต์บริการทัศนอาจร ซึ่งได้แก่ รถยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวใช้รับส่งคนโดยสารเพื่อการท่องเที่ยว

ค. รถยนต์บริการให้เช่า ซึ่งได้แก่รถยนต์ที่จัดไว้ให้เช่าซึ่งมิใช่เป็นการเช่าเพื่อนำไปรับจ้างบรรทุกคนโดยสารหรือสิ่งของ

(3) “รถยนต์ส่วนบุคคล”⁴ หมายความว่า

ก. รถยนต์นั่งส่วนบุคคล

² ราชบัณฑิตยสถาน, (2543), พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, หน้า 264.

³ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522, มาตรา 4.

⁴ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 17) พ.ศ.2557, มาตรา 4.

ข. รถยนต์บรรทุกส่วนบุคคล ซึ่งมีได้ใช้ประกอบการขนส่งตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก

(4) ความหมายตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 โดยพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522⁵ ได้ให้ความหมายของคำว่า “รถยนต์” หมายความว่า รถที่มีล้อตั้งแต่สามล้อและเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้าหรือพลังงานอื่น ยกเว้นรถที่เดินบนราง

3.1.1.2 ประเภทนิติกรรมการได้มาซึ่งรถยนต์

การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์อย่างเช่นกรณีของรถยนต์นี้ตามกฎหมายมีหลายลักษณะ เช่น โดยการซื้อขายตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 458 บัญญัติไว้ว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน” หรือ โดยลักษณะของสัญญาขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 491 บัญญัติไว้ว่า “อันว่าขายฝากนั้น คือสัญญาซื้อขายซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกไปยังผู้ซื้อ โดยมีข้อตกลงกันว่าผู้ขายอาจไถ่ทรัพย์สินนั้นคืนได้” หรือโดยการให้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 521 บัญญัติไว้ว่า “อันว่าให้ นั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ให้ โอนทรัพย์สินของตนให้โดยเสนาหาแก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า ผู้รับ และผู้รับยอมรับเอาทรัพย์สินนั้น” ประกอบมาตรา 523 “การให้ นั้น ท่านว่าย่อมสมบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ให้” หรือโดยสัญญาเช่าซื้อตามมาตรา 572 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “อันว่าเช่าซื้อ นั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว” หมายความว่าผู้เช่าซื้อจะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อเมื่อได้ชำระเงินตามสัญญาเช่าซื้อให้กับผู้ให้เช่าซื้อถูกต้องและครบถ้วนแล้ว หรือโดยทางมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องมรดก ซึ่งมีทั้งได้มาโดยมีพินัยกรรมยกให้ และได้รับมรดกโดยไม่มีพินัยกรรม ดังนั้น ซึ่งการได้กรรมสิทธิ์รถยนต์ตามหลักของกฎหมายที่กล่าวมาจึงพอจะสรุปได้ว่า การได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์โดยสมบูรณ์ยังต้องพิจารณาตามหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในแต่ละกรณีว่าเช่าเงื่อนไขในเรื่องใดเป็นรายการไป ซึ่งการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในรถยนต์กฎหมายมิได้บังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แต่อย่างใด

หากจะกล่าวว่านิติกรรมการได้มาซึ่งรถยนต์มีอะไรบ้าง คนทั่วไปก็มักจะตอบว่านิติกรรมการได้มาซึ่งรถยนต์ก็คือ การซื้อขาย หรือโดยการเช่าซื้อ นั่นเอง แต่จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า มีกฎกระทรวง ฉบับที่ 26 (พ.ศ.2527) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 ได้

⁵ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522, มาตรา 4.

กำหนดประเภทนิติกรรมของการโอนรถยนต์เอาไว้ ผู้วิจัยจึงจะขอกล่าวประเภทนิติกรรมการได้มาซึ่งรถยนต์ตามกฎหมายกระทรวงดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการพิจารณาต่อไปว่า รถยนต์ที่มาจากนิติกรรมประเภทใดบ้างที่สามารถนำมาจำหน่ายได้ โดยกฎหมายฉบับที่ 26 (พ.ศ.2527) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 ได้กำหนดประเภทนิติกรรมของการโอนรถยนต์ไว้ ในหมวด 6 เรื่องการโอนรถ ข้อ 34 “การโอนรถ” ให้ยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ที่กรมการขนส่งทางบกกำหนดพร้อมด้วยหลักฐานประกอบคำขอในแต่ละกรณี ดังนี้

- 1) การโอนรถโดยการซื้อขายเสร็จเด็ดขาด
 - (1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ
 - (2) หลักฐานการโอนกรรมสิทธิ์ เช่น ใบเสร็จรับเงิน สัญญาซื้อขาย เป็นต้น
 - (3) หลักฐานประจำตัวผู้โอนและผู้รับโอน ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้าน หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล
- 2) การโอนรถโดยการเช่าซื้อหรือซื้อขายโดยมีเงื่อนไข
 - (1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ
 - (2) สำเนาสัญญาเช่าซื้อหรือสัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไข
 - (3) ใบเสร็จรับเงินค่าเช่าซื้อหรือซื้อขายโดยมีเงื่อนไขทุกฉบับ
 - (4) หลักฐานประจำตัวผู้โอนและผู้รับโอน ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้าน
- 3) การโอนรถโดยการรับมรดกมีพินัยกรรม
 - (1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ
 - (2) สำเนาหรือภาพถ่ายใบมรดกบัตรของเจ้ามรดก
 - (3) พินัยกรรมพร้อมภาพถ่ายพินัยกรรม
 - (4) หลักฐานประจำตัวของผู้รับมรดกและของผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรม (ถ้ามี) ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้านหรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล
- 4) การโอนรถโดยศาลแต่งตั้งผู้จัดการมรดก
 - (1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ
 - (2) สำเนาหรือภาพถ่ายใบมรดกบัตรของเจ้ามรดก
 - (3) สำเนาคำสั่งศาลแต่งตั้งผู้จัดการมรดก

(4) หลักฐานประจำตัวของผู้จัดการมรดกในฐานะผู้โอนและของผู้รับโอน ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้าน หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล

5) การโอนรถโดยการรับมรดกที่ไม่มีพินัยกรรมและไม่มีคำสั่งศาลแต่งตั้งผู้จัดการมรดก

(1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ

(2) สำเนาใบมรณะบัตรของเจ้ามรดก

(3) หลักฐานประจำตัวของผู้รับโอน ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้าน หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล

6) การโอนรถโดยคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมาย

(1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ

(2) หนังสือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายให้โอนรถให้กับผู้รับโอน พร้อมทั้งบัญชีรายละเอียดของรถคันดังกล่าว

(3) หลักฐานการได้มาของรถ

(4) หลักฐานประจำตัวของผู้รับโอน ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้าน หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล

7) การโอนรถที่ได้รับยกเว้นการเสียภาษีประจำปีให้กับบุคคลที่ไม่ได้รับยกเว้นการเสียภาษีประจำปี

(1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ

(2) หนังสือแจ้งการโอนรถจากส่วนราชการหรือหน่วยงานที่ได้รับยกเว้นการเสียภาษีประจำปี

(3) หลักฐานการได้มาของรถ เช่น ใบเสร็จรับเงิน เป็นต้น

(4) หลักฐานประจำตัวของผู้รับโอน ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้าน หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล

8) การโอนรถของบรรดาคณะทูต สถานกงสุล องค์การระหว่างประเทศและเจ้าหน้าที่ของตน ซึ่งนำเข้ามาโดยได้รับยกเว้นอากรศุลกากรและบรรดาภาษีต่างๆ ให้กับบุคคลที่ไม่ได้รับสิทธิดังกล่าว

(1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ

(2) หนังสือจากกระทรวงการต่างประเทศอนุมัติให้จำหน่ายรถคันดังกล่าว
 (3) หนังสือจากกระทรวงการต่างประเทศแจ้งให้ทราบถึงการโอนหรือการขายรถคันนั้นแล้ว

(4) หลักฐานการเสียอากรขาเข้า จากกรมศุลกากรและภาษีอื่นๆ (ถ้ามี)
 (5) หลักฐานประจำตัวผู้รับโอน ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้าน หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล

9) การโอนรถของบุคคลที่ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าและภาษีอื่นๆ แต่ไม่ได้รับการยกเว้นการเสียภาษีประจำปี ให้กับบุคคลที่ไม่ได้รับสิทธิดังกล่าว

(1) ใบคู่มือจดทะเบียนรถ
 (2) หนังสือจากกรมวิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตร้อนุมัติให้จำหน่ายรถ และแจ้งให้ทราบถึงการโอนหรือขายรถคันนั้นแล้ว

(3) หลักฐานการเสียอากรขาเข้า จากกรมศุลกากรและภาษีอื่นๆ (ถ้ามี)
 (4) หลักฐานประจำตัวผู้รับโอน ได้แก่ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวและสำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียนบ้าน หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล

3.1.1.3 ประเภทของรถยนต์ที่จำหน่ายได้ตามกฎหมาย

สำหรับรถที่มีใช้อยู่ในปัจจุบันมีมากมายหลากหลายประเภท ซึ่งรถที่จะนำมาใช้ใน ประเทศได้นั้นต้องเป็นรถที่เจ้าของได้มีการขอจดทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 ซึ่งการจดทะเบียนรถใช้กับรถประเภทใดบ้าง และรถยนต์ชนิดใดที่สามารถจะนำมาจำหน่ายได้นั้น มีดังนี้

1) ประเภทของรถที่ต้องจดทะเบียนและวิธีการยื่นขอจดทะเบียน ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522

ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 รถยนต์ที่จะนำมาจำหน่ายได้ ต้องเป็นรถยนต์ได้ขอจดทะเบียนและมีการออกใบคู่มือจดทะเบียนรถได้ ซึ่งได้มีการออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 26 (พ.ศ.2527) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 กำหนดประเภทรถในการขอจดทะเบียนและการออกใบคู่มือจดทะเบียนรถไว้ 17 ประเภท ตามข้อ 10 ดังต่อไปนี้

- (1) รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกิน 7 คน (รย.1)
- (2) รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเกิน 7 คน (รย.2)
- (3) รถยนต์บรรทุกส่วนบุคคล (รย.3)
- (4) รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล (รย.4)

- (5) รถยนต์รับจ้างระหว่างจังหวัด (รย.5)
- (6) รถยนต์รับจ้างบรรทุกคนโดยสารไม่เกิน 7 คน (รย.6)
- (7) รถยนต์สี่ล้อเล็กรับจ้าง (รย.7)
- (8) รถยนต์รับจ้างสามล้อ (รย.8)
- (9) รถยนต์บริการธุรกิจ (รย.9)
- (10) รถยนต์บริการทัศนอาจร (รย.10)
- (11) รถยนต์บริการให้เช่า (รย.11)
- (12) รถจักรยานยนต์ (รย.12)
- (13) รถแทรกเตอร์ (รย.13)
- (14) รถบดถนน (รย.14)
- (15) รถใช้งานเกษตรกรรม (รย.15)
- (16) รถพ่วง (รย.16)
- (17) รถจักรยานยนต์สาธารณะ (รย.17)

โดยสถานที่ที่จะยื่นคำขอจดทะเบียนได้ มีหลักเกณฑ์ตาม ข้อ 9 แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ 26 (พ.ศ.2527) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 คือ สำหรับรถที่ขอจดทะเบียนในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ยื่น ณ สำนักงานทะเบียนรถยนต์ สำหรับรถที่ขอจดทะเบียนในเขตจังหวัดอื่น ให้ยื่น ณ สำนักงานขนส่งจังหวัดนั้น ยกเว้นรถที่ขอจดทะเบียนในเขตท้องที่รับผิดชอบของสำนักงานขนส่งจังหวัดยะลา สาขาอำเภอเบตง ให้ยื่น ณ สำนักงานขนส่งจังหวัดยะลา สาขาอำเภอเบตง เมื่อสำนักงานทะเบียนรถยนต์หรือสำนักงานขนส่งจังหวัดรับจดทะเบียนแล้ว หากเจ้าของรถมีภูมิลำเนาในเขตท้องที่รับผิดชอบของสำนักงานทะเบียนรถยนต์สาขา หรือสำนักงานขนส่งจังหวัดสาขา ให้จัดส่งทะเบียนรถให้สาขานั้นโดยไม่ชักช้า

2) รถยนต์ที่สามารถจำหน่ายได้

ประเภทของรถยนต์ที่สามารถจำหน่ายได้ตามกฎหมายไทยนั้น มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดประเภทของรถยนต์ที่จำหน่ายเป็นประกันหนี้ได้มีอยู่ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “รถยนต์ที่จดทะเบียนแล้ว รถพ่วง รถบดถนน และรถแทรกเตอร์ที่จดทะเบียนแล้ว ให้เป็นทรัพย์สินประเภทที่จำหน่ายเป็นประกันหนี้ได้ตามกฎหมาย” ซึ่งตามกฎหมายดังกล่าว ไม่ได้บัญญัติให้รถทุกประเภทจะสามารถนำมาจดทะเบียนจำหน่ายเป็นประกันหนี้ได้ตามกฎหมาย ดังนั้น จึงสามารถแบ่งแยกประเภทของรถยนต์ที่จะนำมาจดทะเบียนจำหน่ายเป็นประกันหนี้ได้ ดังนี้

(1) คำว่า “รถยนต์” ตามคำนิยามในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 หมายความว่า รถยนต์สาธารณะ รถยนต์บริการ และรถยนต์ส่วนบุคคล⁶ ซึ่งรถยนต์ในแต่ละประเภทดังกล่าวมีความหมาย ดังนี้

รถยนต์สาธารณะ หมายความว่า

ก. รถยนต์รับจ้างระหว่างจังหวัด ซึ่งได้แก่รถยนต์รับจ้างบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคนที่ใช้รับจ้างระหว่างจังหวัด โดยรับส่งคนโดยสารได้เฉพาะที่นายทะเบียนกำหนด

ข. รถยนต์รับจ้าง ซึ่งได้แก่รถยนต์รับจ้างบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคน หรือรถยนต์สาธารณะอื่นนอกจากรถยนต์โดยสารประจำทาง

รถยนต์บริการ หมายความว่า รถยนต์บรรทุกคนโดยสารหรือให้เช่าซึ่งบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคน ดังต่อไปนี้

ก. รถยนต์บริการธุรกิจ ซึ่งได้แก่รถยนต์ที่ใช้บรรทุกคนโดยสารระหว่างท่าอากาศยาน ท่าเรือเดินทะเล สถานีขนส่งหรือสถานีรถไฟกับโรงแรมที่พักอาศัย ที่ทำการของผู้โดยสาร หรือที่ทำการของผู้บริการธุรกิจนั้น

ข. รถยนต์บริการทัศนาวจร ซึ่งได้แก่รถยนต์ที่ผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวใช้รับส่งคนโดยสารเพื่อการท่องเที่ยว

ค. รถยนต์บริการให้เช่า ซึ่งได้แก่รถยนต์ที่จัดไว้ให้เช่าซึ่งมิใช่เป็นการเช่าเพื่อนำไปรับจ้างบรรทุกคนโดยสารหรือสิ่งของ

“รถยนต์ส่วนบุคคล” หมายความว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคล และรถยนต์บรรทุกคนโดยสารซึ่งมิได้ใช้ประกอบการขนส่งตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก

(2) รถพ่วงที่จดทะเบียนแล้ว

“รถพ่วง” หมายความว่า รถที่เคลื่อนที่ไปโดยใช้รถอื่นลากจูง รถพ่วง จึงจัดได้ว่าเป็นรถยนต์ประเภทไม่มีเครื่องยนต์เพื่อใช้สำหรับขับเคลื่อนตัวเอง ดังนั้นรถพ่วงจึงไม่สามารถเคลื่อนที่ไปด้วยตัวเองได้ แต่รถพ่วงจะเคลื่อนที่ได้โดยอาศัยการลากจูง เช่น รถหัวลาก(รถลากจูง) หรือเครื่องจักรที่ใช้ในการลากจูง เป็นต้น ซึ่งประโยชน์ของรถพ่วงที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการขนส่งสินค้าที่มีปริมาณมากๆ โดยรถพ่วงที่พบเห็นได้ทั่วไปจำแนกได้ เป็น 2 ลักษณะ คือรถกึ่งพ่วงที่เรียกว่า Semi Trailer และรถพ่วง ที่เรียกว่า Full Trailer หรือ Drawbar Trailer

⁶ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522, มาตรา 4.

(3) รถบดถนนที่จอดทะเบียนแล้ว

“รถบดถนน” หมายความว่า รถที่ใช้ในการบดอัดวัสดุบนพื้นให้แน่น และมีเครื่องยนต์ขับเคลื่อนในตัวเอง หรือใช้รถอื่นลากจูง

(4) รถแทรกเตอร์ที่จอดทะเบียนแล้ว

“รถแทรกเตอร์” หมายความว่า รถที่มีล้อหรือสายพาน และมีเครื่องยนต์ขับเคลื่อนในตัวเอง เป็นเครื่องจักรกลขั้นพื้นฐานในงานที่เกี่ยวกับการขุด ตัก ดันหรือฉุดลาก เป็นต้น หรือรถยนต์สำหรับลากจูงซึ่งมิได้ใช้ประกอบการขนส่งส่วนบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก

3.1.1.4 การจดทะเบียนรถยนต์ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551และสถานะของทะเบียนรถยนต์

วัตถุประสงค์ของระบบทะเบียน คือ เพื่อแสดงออกซึ่งทรัพย์สินติดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายที่ดิน มีความสำคัญต่อการพิจารณาว่าระหว่างผู้รับจำนองกับผู้รับจำนำใครจะมีสิทธิดีกว่ากัน อสังหาริมทรัพย์ที่มีการแสดงออกซึ่งทรัพย์สินจะปรากฏในระบบทะเบียน ส่วนสังหาริมทรัพย์การแสดงออกซึ่งทรัพย์สินจะแสดงออกโดยการครอบครอง แต่ในกรณีสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 703 (1)-(3) กฎหมายให้สามารถจดทะเบียนจำนองได้นอกจากนั้นแล้วหากจะทำสัญญาซื้อขายดังกล่าวกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 456 วรรคหนึ่งด้วย ส่วนสังหาริมทรัพย์อีกประเภทหนึ่งคือสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ตามมาตรา 703 (4) ซึ่งในปัจจุบันมีเครื่องจักร ตามพระราชบัญญัติเครื่องจักร มาตรา 5 ให้นำมาตรา 1299 ถึง มาตรา 1301 มาใช้บังคับ แต่การซื้อขายเครื่องจักรดังกล่าวกฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงมีความแตกต่างกับสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 703 (1)-(3) สำหรับระบบทะเบียนนั้น หากไม่มีระบบทะเบียนปัญหาที่จะเกิดขึ้นในทันที คือ บุคคลโดยทั่วไปจะไม่สามารถทำการซื้อขาย อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียน เนื่องจากจะไม่สามารถทราบว่าคุณสมบัติที่เราไปทำการติดต่อซื้อขายด้วยนั้นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นอยู่หรือไม่ เพราะผู้โอนทรัพย์สินต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ด้วย ผู้รับโอนจึงจะได้กรรมสิทธิ์ตามหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ซึ่งหากผู้โอนมีชื่ออยู่ในทะเบียนในฐานะที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงแล้วเขาจะไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงกฎหมายก็ให้ความคุ้มครองไว้ ตามหลักในมาตรา 1299 ดังนั้น เมื่อมีระบบทะเบียนเกิดขึ้นแล้วกฎหมายก็ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียน นอกจากนั้นแล้วยังให้ความคุ้มครองถึงผู้ที่มาติดต่อทำมาค้าขายด้วยกับผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนอัน

เป็นผู้ที่ทำการโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนด้วย โดยที่วัตถุประสงค์ในข้อนี้สามารถตอบปัญหาถึงสิทธิของผู้รับจ้างและผู้รับจ้างว่าใครมีสิทธิดีกว่ากันได้ในระดับหนึ่งด้วย แต่อย่างไรก็ตามระบบทะเบียนก็ยังไม่สามารถตอบปัญหาได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหรือหาแนวคำตอบต่อไปโดยอาศัยหลักผู้ใดมาก่อนมีสิทธิดีกว่า⁷

กรณีรถยนต์หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติรถยนต์ ร.ศ.128 (พ.ศ.2452) ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติรถยนต์ฉบับแรกของประเทศไทย ประชาชนก็นิยมใช้รถยนต์กันอย่างแพร่หลายจึงทำให้มีความจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันมากขึ้น โดยการยกเลิกพระราชบัญญัติรถยนต์ ร.ศ.128 (พ.ศ.2452) และมีการตราพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2473 ขึ้นใช้แทน และในเวลาต่อมาเมื่อรถยนต์มีปริมาณมากขึ้นและแบ่งเป็นหลายประเภทจึงได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2473 และมีการตราพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีการประกาศใช้ถึง ณ ปัจจุบันนี้ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 เรื่อยมารวมได้ 17 ฉบับแล้วเพื่อให้สามารถใช้อกฎหมายอย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ ในส่วนเรื่องการจัดทะเบียนรถยนต์ตาม พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 ในบทบัญญัติดังกล่าวได้กล่าวถึงการจะทะเบียนไว้ แยกพิจารณาได้ ดังนี้

1) การจัดทะเบียนรถใหม่

รถที่จะนำมาจดทะเบียนตามกฎหมายได้ตามกฎหมาย นอกจากรถใหม่(ป้ายแดง)ซึ่งเป็นรถที่ไม่เคยจดทะเบียนมาก่อนแต่มีการนำมาจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์เป็นครั้งแรกนั้น ยังมีรถอีกหลายประเภทกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการนำมาจดทะเบียนด้วย ซึ่งแบ่งได้ตามประเภทดังนี้

- (1) รถใหม่ที่ผลิตจากโรงงานภายในประเทศ หรือรถที่นำเข้ามาจากต่างประเทศเพื่อจำหน่าย
- (2) รถใหม่ที่ได้อาจจากการขายทอดตลาดของกรมศุลกากร
- (3) รถใหม่ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศที่มีใช้เพื่อจำหน่าย
- (4) รถที่เคยจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ทหารหรือรถที่เคยจดทะเบียนและมีเครื่องหมายตามระเบียบที่อธิบดีกรมตำรวจกำหนด
- (5) รถที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรในลักษณะ "รถยนต์ใช้แล้ว" ที่มีใช้เพื่อจำหน่าย

⁷ ปิติกุล จีระมงคลพาณิชย์, (2552), *กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน คำประกัน จ้างจ้าง*, (พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, หน้า 46-47.

- (6) รถที่ประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนอุปกรณ์รถเก่า
 - (7) รถที่ประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนอุปกรณ์รถเก่าบางส่วน
 - (8) รถที่ซื้อจากการขายทอดตลาดของทางราชการโดยไม่มีทะเบียนหรือไม่สามารถ ตรวจสอบทะเบียนที่แท้จริงได้
 - (9) รถที่เปลี่ยนโครงสร้าง
 - (10) รถที่เคยแจ้งไม่ใช้ตลอดไป
 - (11) รถที่เคยจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก
- สำหรับการยื่นขอจดทะเบียนรถได้มีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับการนำชิ้นส่วนอุปกรณ์เก่าของรถหลายคันมาประกอบเข้าด้วยกันจนเป็นรถยนต์ที่สามารถใช้งานได้ ซึ่งรถยนต์ประเภทนี้ต้องยื่นขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนด้วย

2) วัตถุประสงค์ของการจดทะเบียนรถยนต์

การจดทะเบียนทรัพย์สินมีความสำคัญเนื่องจากการจดทะเบียนจะทำให้สามารถทราบถึงประเภทชนิดและเจ้าของทรัพย์สินที่ได้มีการนำมาจดทะเบียนนั้นได้ ซึ่งการจดทะเบียนที่ทำได้โดยหน่วยงานราชการของรัฐมีขึ้นเพื่อเป็นวัตถุประสงค์แห่งหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือชื่อของบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินชนิดนั้นๆ และอีกประการหนึ่งเพื่อความสะดวกในการควบคุมกำกับดูแลทรัพย์สินนั้นของเจ้าพนักงาน ซึ่งหากไม่มีระบบการจดทะเบียนก็จะทำให้การตรวจสอบเป็นไปได้ยาก

แม้ว่ารถยนต์ก็เป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องจดทะเบียนแต่การจดทะเบียนรถยนต์นั้นไม่ใช่เพื่อเป็นวัตถุประสงค์แห่งหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์รถยนต์หรือเพื่อวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์แต่อย่างใดสืบเนื่องจากการซื้อขายรถยนต์ไม่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำตามแบบ ซึ่งแตกต่างกับกรณีการซื้อขายตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงซื้อขายเรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย” ดังนั้น แม้รถยนต์จำเป็นจะต้องมีการนำไปจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แต่การจดทะเบียนรถยนต์ตาม พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 มีวัตถุประสงค์เพื่อการควบคุมเกี่ยวกับรถยนต์ที่ใช้อุบัติภายในประเทศไทย และเพื่อประโยชน์แก่การจัดเก็บค่าธรรมเนียม ค่าภาษีเสียภาษีประจำปี และเพื่อให้ทราบว่าใครเป็นเจ้าของรถยนต์หรือใครเป็นผู้ครอบครองเท่านั้น ซึ่งตาม พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 ได้แบ่งออกเป็น 4 หมวด คือ หมวด 1 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการจดทะเบียน เครื่องหมาย และการใช้รถ หมวด 2

เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีประจำปี หมวด 3 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับใบอนุญาตขับรถ หมวด 4 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับบทกำหนดโทษ

การจดทะเบียนรถยนต์ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 นอกจากจะสามารถทำให้ทราบว่าบุคคลใดมีชื่อเป็นเจ้าของรถแล้วยังเพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมและค่าภาษีประจำปีอีกด้วย โดยผู้เป็นเจ้าของรถที่มีความประสงค์จะใช้รถจำเป็นต้องยื่นขอจดทะเบียนต่อกรมขนส่งตามกฎหมาย เพื่อให้ผู้ใช้รถสามารถใช้รถได้โดยถูกต้องตามกฎหมายซึ่งจะเห็นได้จากการมีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2557 มาตรา 6⁸ ซึ่งตามบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวเห็นได้ว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดการใช้รถยนต์ภายในประเทศ แต่มีรถที่ยังไม่ได้จดทะเบียนบางประเภทที่กฎหมายยกเว้นไว้ให้สามารถใช้รถดังกล่าวภายในประเทศได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 6/1⁹ และมาตรา 8¹⁰

3) การจดทะเบียนรถยนต์มีขั้นตอนตามกฎหมายโดยสังเขป ดังนี้

(1) ผู้ขอจดทะเบียนรถยนต์ต้องยื่นคำขอ¹¹ โดยให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนา เว้นแต่เจ้าของรถมีความประสงค์จะนำรถไปใช้ในท้องถิ่นอื่น ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องถิ่นนั้นได้ ในกรณีที่ผู้ขอเป็นคนต่างด้าวและไม่มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ตนมีถิ่นที่อยู่

ในขั้นตอนนี้ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนรถยนต์จะต้องนำรถยนต์ไปทำการตรวจสภาพกับเจ้าหน้าที่ขนส่งตามระเบียบที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2531) โดยผู้ที่มีหน้าที่ยื่นคำขอจดทะเบียนรถยนต์คือเจ้าของรถยนต์ ถ้าหากเจ้าของรถไม่จดทะเบียนรถยนต์มีผลให้ไม่สามารถใช้รถยนต์นั้นได้ ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3796/2540

(2) เมื่อตรวจสภาพรถยนต์เรียบร้อยแล้วต้องชำระค่าธรรมเนียมและค่าภาษี แต่จะมีรถยนต์บางประเภทที่กฎหมายกำหนดว่าไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเว้นแต่ค่าธรรมเนียมแผ่นป้ายทะเบียนและรถยนต์ที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีประจำปี¹² ซึ่งขั้นตอนการตรวจสภาพรถยนต์ถือว่ามีผลสำคัญมาก หากจดทะเบียนรถโดยไม่มีการตรวจรถยนต์นั้นตามขั้นตอนถือว่า

⁸ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 17) พ.ศ.2557, มาตรา 6.

⁹ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2557, มาตรา6/1.

¹⁰ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522, มาตรา 8.

¹¹ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522, มาตรา 10.

¹² พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522, มาตรา 30.

เป็นการจดทะเบียนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและสามารถเพิกถอนการจดทะเบียนนั้นได้ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2705/2550

(3) รับแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ พร้อมกับใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์จำนวน 1 เล่ม ซึ่งในใบคู่มือจดทะเบียนดังกล่าวจะปรากฏการบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับรถยนต์เช่นชื่อ ยี่ห้อ รุ่น ขนาดเครื่องยนต์ หมายเลขเครื่องยนต์ หมายเลขตัวถังรถยนต์ สี ประเภทของรถยนต์ เลขทะเบียนประจำรถยนต์ ชนิดเชื้อเพลิงที่รถยนต์คันนั้นใช้ พร้อมกับจะปรากฏชื่อและที่อยู่เจ้าของผู้ถือกรรมสิทธิ์รถยนต์อยู่ด้วย ซึ่งหากมีการเปลี่ยนแปลงรายการใดที่บันทึกไว้ในการจดทะเบียนผู้มีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ดังกล่าวจะต้องยื่นคำร้องขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงต่อเจ้าหน้าที่กรมการขนส่งทางบกในเขตที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขรายการให้ถูกต้องเสมอ ในกรณีที่มีการซื้อขายหรือโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 มาตรา 17 บัญญัติไว้ว่า “ในการโอนรถที่จดทะเบียนแล้ว ผู้โอนและผู้รับโอนต้องแจ้งต่อนายทะเบียนภายใน 15 วันนับแต่วันโอน” แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท¹³

4) สถานะของทะเบียนรถยนต์

ใบคู่มือจดทะเบียนรถหรือที่เรียกทั่วไปว่าทะเบียนรถนั้น ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 ไม่ใช่เอกสารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นเอกสารที่แสดงถึงกรรมสิทธิ์ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติในมาตราใดที่กำหนดให้เป็นหลักฐานแห่งการแสดงกรรมสิทธิ์ จึงเป็นเหตุผลการซื้อขายรถยนต์หรือการโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งสถานะของใบคู่มือจดทะเบียนรถหรือทะเบียนรถนั้น ได้มีคดีความพิพาทกันมากมาย โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยถึงสถานะของใบคู่มือจดทะเบียนรถหรือทะเบียนรถไว้หลายคดี แยกพิจารณาตามคำวินิจฉัยที่สำคัญๆ ได้ดังนี้

(1) สำหรับใบคู่มือจดทะเบียนรถศาลฎีกาวินิจฉัยโดยเปรียบเทียบทะเบียนรถกับโฉนดที่ดินซึ่งเป็นเอกสารหลักฐานแห่งกรรมสิทธิ์โดยวินิจฉัยว่าใบคู่มือจดทะเบียนรถเป็นเพียงเอกสารพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่แสดงว่าผู้มีชื่อเป็นเจ้าของรถ จึงไม่ใช่เอกสารอันเป็นที่ตั้งแห่งกรรมสิทธิ์ แต่การจดทะเบียนก็จำเป็นแก่การใช้รถยนต์นั้น ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 716-717/2493 และ 76/2496

(2) ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมการใช้รถภายในประเทศ ซึ่งศาลฎีกาก็ได้วินิจฉัยว่าทะเบียนรถหรือใบคู่มือจดทะเบียนรถ ไม่ใช่หลักฐานแห่งกรรมสิทธิ์ แต่เป็นเรื่องการควบคุมการใช้ยานพาหนะของเจ้าหน้าที่

¹³ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522, มาตรา 60.

ตามกฎหมาย ส่วนการโอนทางทะเบียนเป็นเพียงพยานหลักฐานแสดงเบื้องต้นว่าผู้ใดเป็นเจ้าของอย่างหนึ่งเท่านั้น นัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 304-305/2494 และ 1855/2533

(3) การจดทะเบียนรถยนต์ไม่ใช่แบบของนิติกรรมในการโอนกรรมสิทธิ์ แต่เป็นเรื่องการควบคุมการใช้ยานพาหนะและจัดเก็บภาษีเท่านั้น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1687/2506 การทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กันเองนั้น กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันทีแล้ว หากจำเป็นต้องจดทะเบียนโอนกันเสียก่อนไม่ เพราะกฎหมายเกี่ยวกับทะเบียนรถยนต์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่จะควบคุมยานพาหนะและภาษีรถยนต์ ไม่ใช่เป็นแบบของนิติกรรมแต่อย่างใด เมื่อจำเลยทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กับเจ้าของพร้อมชำระราคาและรับมอบการครอบครองไว้โดยสุจริตแล้วก่อนโจทก์ จำเลยก็ย่อมมีสิทธิในรถยนต์ยิ่งกว่าโจทก์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1239/2538 วินิจฉัยในทำนองเดียวกัน)

(4) ใบคู่มือทะเบียนรถยนต์ถือว่าเป็นเอกสารสำคัญและเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้สามารถใช้สอยรถได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2208/2536 แม้ทะเบียนรถยนต์มิได้เป็นหลักฐานแห่งกรรมสิทธิ์ในตัวรถยนต์แต่ก็เป็นเอกสารราชการสำคัญ และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะยังประโยชน์ให้สามารถใช้สอยรถยนต์ได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย

(5) ใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ที่ปรากฏชื่อเจ้าของถือว่ามีความสำคัญ ดังนั้นเจ้าของร่วมคนอื่นสามารถขอให้ใส่ชื่อเป็นเจ้าของรวมในทะเบียนรถหรือใบคู่มือทะเบียนรถได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6080/2540 โจทก์ฟ้องขอให้ใส่ชื่อโจทก์ในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ แม้ใบคู่มือดังกล่าวมิใช่เอกสารสำคัญที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ เพียงแต่เป็นพยานหลักฐานอันหนึ่งซึ่งแสดงถึงการเสียภาษีประจำปี ซึ่งแสดงว่าผู้ซื้อในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์น่าจะเป็นเจ้าของเท่านั้นก็ตาม แต่ในกรณีที่เจ้าของขายรถยนต์แล้ว กรรมสิทธิ์ในรถยนต์โอนเป็นของผู้ซื้อทันที แม้ไม่จดทะเบียนโอนก็ใช้ได้ แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1361 วรรคสอง บัญญัติว่า ตัวทรัพย์สินนั้นจะจำหน่ายได้ก็แต่ด้วยความยินยอมแห่งเจ้าของรวมทุกคน ดังนั้นการมีชื่อเจ้าของรวมไว้ในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ย่อมเป็นการคุ้มครองประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการซื้อรถยนต์คันที่มีเจ้าของรวมให้ทราบว่า การซื้อรถยนต์คันดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมของเจ้าของรวมทุกคนก่อนเป็นการตัดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในกรณีที่รถยนต์เป็นทรัพย์สินของบุคคลหลายคน แต่มีชื่อเจ้าของรวมเพียงคนเดียวในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ ซึ่งผู้ซื้อซื้อไปโดยไม่ทราบว่า มีเจ้าของรวมที่ไม่ได้ให้ความยินยอมในการขาย ทำให้เจ้าของรวมที่ไม่ยินยอมและผู้ซื้อได้รับความเสียหายจากการที่ต้องฟ้องและถูกฟ้องเพิกถอนนิติกรรม

ซื้อขาย ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 ไม่มีบทบัญญัติห้ามลงชื่อเจ้าของรวมไว้ในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ ดังนั้น การลงชื่อเจ้าของรวมไว้ในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์นอกจากไม่ขัดต่อกฎหมายแล้ว ยังมีประโยชน์มากกว่าการไม่ลงชื่อไว้ในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ เมื่อได้ความว่า โจทก์ จำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของรวมในรถยนต์คันพิพาท จึงสมควรพิพากษาให้โจทก์ลงชื่อโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าของรวมไว้ในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์คันดังกล่าวได้ตามขอ

(6) ใบคู่มือจดทะเบียนรถเป็นเอกสารราชการ แต่ไม่ใช่เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2570/2541 หนังสือคู่มือจดทะเบียนรถหรือใบคู่มือจดทะเบียนรถเป็นเพียงเอกสารซึ่งควบคุมการใช้รถยนต์และการจัดเก็บภาษีประจำปีตามพระราชบัญญัติรถยนต์เท่านั้น มิได้เป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อเปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ ใบคู่มือจดทะเบียนรถจึงเป็นเพียงเอกสารราชการ หาได้เป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการไม่

(7) แม้ว่าใบคู่มือทะเบียนรถจะไม่ใช่หลักฐานแห่งกรรมสิทธิ์และการซื้อขายรถยนต์ไม่ต้องทำตามแบบก็ตาม แต่ศาลฎีกาก็วินิจฉัยในทำนองว่าให้ผู้ขายรถยนต์ต้องจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์พร้อมทั้งให้ส่งมอบใบคู่มือจะทะเบียนรถยนต์ให้ผู้ซื้อด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 472/2542 การที่จำเลยที่ 2 ส่งมอบรถยนต์พิพาทให้อยู่ในความครอบครองของจำเลยที่ 1 ซึ่งประกอบกิจการขายรถยนต์เช่นเดียวกับจำเลยที่ 2 ในประการที่เห็นได้ว่าจำเลยที่ 1 จะนำรถยนต์ดังกล่าวไปขายแก่บุคคลทั่ว ๆ ไปพฤติการณ์เช่นนี้ถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นตัวการที่ไม่เปิดเผยชื่อและยอมให้จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทนทำการออกนอกหน้าเป็นตัวการว่าเป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิขายรถยนต์พิพาทแล้ว เมื่อโจทก์ซื้อรถยนต์พิพาทมาโดยสุจริตจำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบโจทก์ตามสัญญาซื้อขายและต้องจดทะเบียนกรรมสิทธิ์รถยนต์พิพาทพร้อมมอบสมุดจดทะเบียนให้แก่โจทก์

3.1.1.5 การโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์

คำว่าโอนกรรมสิทธิ์ไม่มีกฎหมายบัญญัติคำนิยามไว้เป็นกรณีเฉพาะ แต่ปรากฏความหมายอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 โดยให้ความหมายของคำว่า “โอนกรรมสิทธิ์” หมายความว่า “โอนสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินให้แก่บุคคลอื่น”

เกี่ยวกับการโอนกรรมสิทธิ์ตามมาตรา 1303 ซึ่งวางหลักไว้ว่าผู้รับโอนซึ่งเสียค่าตอบแทนและได้ครอบครองทรัพย์สินนั้นโดยสุจริตย่อมมีสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นดีที่สุด เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมโอนแก่กันได้โดยอาศัยเจตนาของคู่กรณี แต่การโอนกรรมสิทธิ์ดังกล่าว

ไม่สามารถยกเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกซึ่งได้รับโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินนั้นโดยมีค่าตอบแทนและครอบครองทรัพย์สินนั้นไว้โดยสุจริตแล้ว แต่หลักเกณฑ์การโอนกรรมสิทธิ์ก็กลับไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะทรัพย์อย่างชัดแจ้ง จะปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะซื้อขายและแลกเปลี่ยน ซึ่งวางหลักว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยอมโอนไปยังคู่กรณีตามสัญญาซื้อขายและแลกเปลี่ยนทันทีที่สัญญานั้นๆ สำเร็จลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 458 และ มาตรา 519 ส่วนกฎหมายลักษณะการให้กำหนดไว้ว่าการโอนกรรมสิทธิ์ตามสัญญาให้จะสมบูรณ์เมื่อได้ส่งมอบตามมาตรา 523 และในเรื่องสัญญาเฝ้านั้นการโอนกรรมสิทธิ์ในโฉนดทรัพย์ที่โอนตามสัญญาเฝ้าย่อมบริบูรณ์เมื่อมีการส่งมอบแล้ว ตามมาตรา 650 ดังนั้น จึงมีข้อนำคิดว่าหลักเกณฑ์ว่าด้วยการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมายไทยนั้นเป็นอย่างไรกันแน่ ซึ่งรูปแบบการโอนกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบที่หนึ่ง เป็นการโอนกรรมสิทธิ์โดยการส่งมอบซึ่งนอกจากอาศัยเจตนาของคู่กรณีแล้วยังต้องมีการส่งมอบควบคู่กันไปด้วย¹⁴ รูปแบบที่สองเป็นการโอนกรรมสิทธิ์โดยอาศัยเจตนาของคู่กรณี เช่น การโอนกรรมสิทธิ์ตามสัญญาซื้อขายหรือสัญญาแลกเปลี่ยนการโอนกรรมสิทธิ์ยอมสำเร็จทันทีที่คู่กรณีทำสัญญากันเสร็จลง¹⁵ อย่างไรก็ตามการโอนกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายจะสำเร็จลงได้ก็ต่อเมื่อทรัพย์สินที่โอนกันนั้นเป็นทรัพย์เฉพาะสิ่งหรือทรัพย์เฉพาะเจาะจงตัวได้แน่ชัดแล้วเท่านั้น (มาตรา 460, มาตรา 195) หรือในกรณีที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายกันจากที่แห่งหนึ่งไปยังที่อีกแห่งหนึ่งนอกจากที่จะต้องชำระหนี้ กรรมสิทธิ์ยอมโอนไปยังผู้ซื้อในเวลาที่จะส่งมอบแก่ผู้ขนส่ง ทั้งนี้ การโอนกรรมสิทธิ์อาจกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ได้(ดูมาตรา 459, มาตรา 491-492, มาตรา 572) ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักคุ้มครองการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ ไว้ว่าผู้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสิ่งใดจะได้รับการคุ้มครองดีกว่าบุคคลอื่นๆ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ทรัพย์สินมาโดยได้การครอบครองทรัพย์สินนั้นแล้วโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนยอมได้รับความคุ้มครองดีที่สุด¹⁶

สำหรับการจดทะเบียนรถยนต์ตาม พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แม้กฎหมายจะกำหนดให้ต้องแจ้งการโอนภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันโอนและการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายกำหนดโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท แต่การจดทะเบียนดังกล่าวก็ไม่ใช่แบบของสัญญาซื้อขาย

¹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 523 และ มาตรา 650 วรรคสอง.

¹⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 458 และ มาตรา 519.

¹⁶ กิตติศักดิ์ ปกรติ, (2546), *หลักการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์และหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริต*, กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, หน้า 55-64.

รถยนต์แต่อย่างใด ซึ่งตามวัตถุประสงค์หลักในการจดทะเบียนรถยนต์ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ ดังกล่าวก็เพื่อการควบคุมและจัดระเบียบเกี่ยวกับประเภทของรถยนต์แต่ละประเภท เพื่อประโยชน์ ในด้านการจัดเก็บภาษีประจำปี รวมถึงการออกใบอนุญาตในการขับรถยนต์ให้แก่ผู้ที่ยื่นคำขอที่มีคุณสมบัติครบตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้น ทะเบียนรถยนต์ตามหลักกฎหมายไทยจึง ยังไม่มีสถานะเป็นเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ การซื้อขายรถยนต์หรือการโอนกรรมสิทธิ์ รถยนต์จึงไม่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่ แต่เจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ที่แท้จริง สามารถแสดงออกได้ด้วยการแสดงเจตนาและส่งมอบรถยนต์เท่านั้น ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

1) ผู้โอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ต้องเป็นเจ้าของแท้จริง จึงจะทำให้ผู้รับโอนได้ไปซึ่ง กรรมสิทธิ์ในรถยนต์นั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1695/2540 จำเลยรู้อยู่ก่อนแล้วว่า ว. ไม่ใช่เจ้าของ กรรมสิทธิ์รถยนต์พิพาทเมื่อจำเลยซื้อรถยนต์พิพาทจาก ว. จำเลยยอมไม่ได้กรรมสิทธิ์และไม่อาจ นำรถยนต์พิพาทออกให้เช่าซื้อได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 572 เมื่อจำเลย นำรถยนต์พิพาทออกให้เช่าซื้อโดยโจทก์เป็นผู้ค้าประกันสัญญาค้ำประกันดังกล่าวจึงไม่ผูกพัน โจทก์การที่จำเลยฟ้องให้ ว. และโจทก์รับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกันทั้งที่รู้อยู่ แล้วว่าจำเลยไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์พิพาทที่แท้จริงจึงถือได้ว่าจำเลยใช้สิทธิในการฟ้องคดี โดยไม่สุจริตอันเป็นการละเมิดต่อโจทก์เมื่อจำเลยดำเนินการบังคับคดีเอาแก่โจทก์โดยอาศัย เงินเดือนและเงินโบนัสของโจทก์จากการประปานครหลวงจำเลยจึงต้องรับผิดชอบชำระหนี้ที่ได้รับจาก การบังคับคดีพร้อมด้วยดอกเบี้ยคืนโจทก์

2) สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ย่อมมีผลให้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์โอนได้ยังผู้ซื้อ ทันทันที โดยไม่ต้องโอนทางทะเบียนต่อกันเพราะไม่ใช่แบบของนิติกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2205/2519 การซื้อขายรถยนต์พิพาทอันเป็นสังหาริมทรัพย์ ไม่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างเช่นอสังหาริมทรัพย์ และ สังหาริมทรัพย์บางประเภทดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 วรรค แรก และฝ่ายผู้ซื้อรถยนต์พิพาทได้รับมอบรถยนต์มาแล้วถือเป็นการซื้อขายเด็ดขาดซึ่งมีการชำระ หนี้แล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4547/2545 วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

3) สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ย่อมมีผลให้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์โอนได้ยังผู้ซื้อ ทันทันที โดยผู้ขายไม่มีสิทธิในการนำใบคู่มือจดทะเบียนหรือทะเบียนรถไปจดทะเบียนให้แก่บุคคลอื่น อีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2323/2534 การซื้อขายรถยนต์ระหว่างโจทก์ร่วมและจำเลยเป็นการซื้อขายเสร็จเด็ดขาด กรรมสิทธิ์ในรถและสมุดคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ย่อมตกเป็นของโจทก์ร่วม เมื่อโจทก์ร่วมชำระราคาครรถยนต์ครบถ้วนแล้วจำเลยย่อมไม่มีสิทธิยึดหน่วงสมุดคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ แต่มีหน้าที่ส่งมอบแก่โจทก์ร่วม การที่จำเลยนำสมุดคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ดังกล่าวไปจดทะเบียนใส่ชื่อบริษัท ช. จำกัด เป็นเจ้าของรถถือได้ว่าเป็นการเอาไปเสียซึ่งเอกสารใดของผู้อื่นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เป็นการผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 188

4) สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดพร้อมกับส่งมอบรถยนต์ให้แก่ผู้ซื้อจะมีผลให้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันที แม้ต่อมาผู้ขายจะได้นำไปขายให้บุคคลอื่นและจดทะเบียนแต่ไม่มีผลทำให้ผู้ซื้อภายหลังได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3040/2526 โจทก์ติดต่อซื้อรถยนต์จากจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นตัวแทนของจำเลยที่ 1 ได้จัดการนำรถยนต์คันพิพาทออกมาจากบริษัท จ. ซึ่งเป็นบริษัทขายรถยนต์และเป็นเจ้าของรถยนต์คันพิพาทมาขายให้โจทก์ โจทก์รับมอบรถยนต์ไว้ในครอบครองและชำระราคาให้แก่จำเลยที่ 2 โดยบริษัท จ. ยินยอมและไม่โต้แย้งคัดค้าน แม้จะยังไม่ได้จดทะเบียนโอนให้แก่โจทก์ ก็ต้องถือว่าโจทก์ได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันพิพาทมาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต โจทก์ได้ซื้อรถยนต์คันพิพาทโดยได้ชำระราคาและรับมอบการครอบครองโดยสุจริตแล้ว ต่อมาได้มีการจดทะเบียนโอนรถยนต์คันพิพาทให้เป็นชื่อของจำเลยที่ 3 โจทก์และจำเลยที่ 3 ต่างอ้างว่ามีกรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันพิพาท กรณีจึงเป็นเรื่องบุคคลหลายคนต่างเรียกเอาสังหาริมทรัพย์เดียวกันโดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกัน ต้องปรับด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1303 โจทก์ย่อมมีสิทธิดีกว่าจำเลยที่ 3 และมีกรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันพิพาท

5) การโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์โดยการให้ยืมมีผลสมบูรณ์ทันทีที่ส่งมอบรถยนต์ให้แก่ผู้รับการให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3104/2536 ผู้ร้องได้ยกรถยนต์ของกลางให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่จำเลยที่ 1 แล้ว หลังจากยกให้ไม่เคยเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย การให้รถยนต์ของกลางเพียงแต่ส่งมอบให้ก็สมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 523 แล้ว หลักฐานทะเบียนรถยนต์ไม่ใช่กรณีที่จะต้องจดทะเบียนการโอนตาม มาตรา 525 ฟังไม่ได้ว่ารถยนต์ของกลางเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ร้องจึงไม่อาจขอคืนรถยนต์ของกลางได้

6) สัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขโอนกรรมสิทธิ์เมื่อผู้ซื้อชำระราคาครบถ้วน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 716-717/2493 การซื้อขายรถยนต์ โดยฝ่ายผู้ซื้อรับมอบรถไป และต่างตกลงกันว่าฝ่ายผู้ซื้อจะต้องชำระราคาให้หมดเสียก่อนผู้ขายจึงจะโอนทะเบียนให้ นั้น เป็นเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 459 ซึ่งกรรมสิทธิ์ในรถยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ

7) การโอนทางทะเบียนตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 เพื่อแสดงว่าใครมีชื่อเป็นเจ้าของ แต่ไม่ใช่หลักฐานการโอนกรรมสิทธิ์ ซึ่งการใส่ชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์อาจมีการใส่ชื่อแทนกันได้ แต่ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แท้จริงต้องพิสูจน์ตามความเป็นจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 778/2534 คดีนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การโอนรถทางทะเบียนนั้น เป็นเพียงหลักฐานเพื่อแสดงว่าใครเป็นเจ้าของและมีสิทธิใช้รถซึ่งเป็นมาตรการในการควบคุมการใช้รถ ตามนัยพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 มาตรา 6 และมาตรา 17 เท่านั้นมิใช่เป็นหลักฐานการโอนกรรมสิทธิ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2119/2542 วินิจฉัยในทำนองเดียวกัน)

8) การโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ใช้หนี้ สมบูรณ์เมื่อส่งมอบรถยนต์ให้แก่เจ้าหนี้แม้จะยังไม่ได้อินทางทะเบียน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 778/2534 จำเลยโอนกรรมสิทธิ์รถใช้หนี้ ส.ก่อนมีการยึดรถ การโอนรถทางทะเบียนนั้น เป็นเพียงหลักฐานเพื่อแสดงว่าใครเป็นเจ้าของและมีสิทธิใช้รถซึ่งเป็นมาตรการในการควบคุมการใช้รถ ตามนัยพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 มาตรา 6,17 เท่านั้นมิใช่เป็นหลักฐานการโอนกรรมสิทธิ์ โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยโอนรถไปเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2528 ภายหลังจากการยึดหนึ่งวัน และนำสืบเพียงว่า วันที่ 17 มกราคม 2528 เป็นเพียงการโอนทางทะเบียน มิใช่โอนกรรมสิทธิ์ในตัวรถเช่นนี้ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยได้โอนกรรมสิทธิ์ในรถคันที่โจทก์ฟ้องไปก่อนการยึดแล้ว แม้อต่อมาจำเลยจะเพิกถอนทะเบียนรถไปหลังจากการยึด 1 วัน ก็เป็นเพียงโอนทางทะเบียน มิใช่โอนกรรมสิทธิ์ในตัวรถ ดังนั้นจำเลยย่อมไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350

9) ศาลวินิจฉัยว่าการจดทะเบียนรถเป็นการจดทะเบียนโอนสิทธิในรถยนต์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2671/2550 แม้ตามคำพิพากษากำหนดให้โจทก์ปฏิบัติการชำระหนี้ตามลำดับ กล่าวคือโจทก์ต้องส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนจำเลยก่อน หากคืนไม่ได้จึงจะชำระราคาแทน ไม่ใช่การอันมีกำหนดพึงกระทำเพื่อชำระหนี้ นั้นมีหลายอย่างอันโจทก์จะพึงเลือกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 198 ก็ตาม แต่การที่โจทก์ชำระเงินตามจำนวนหนี้ที่โจทก์ต้องใช้ราคาแทนในกรณีที่ไม่สามารถส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนได้ รวมทั้งค่า

ฤชาธรรมเนียมให้แก่จำเลยจนครบถ้วน แล้วจำเลยรับไว้โดยไม่ได้โต้แย้งคัดค้าน แสดงว่าจำเลยได้สละสิทธิที่จะบังคับคดีในหนี้ลำดับแรกแล้ว จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องไปดำเนินการจดทะเบียนโอนสิทธิในรถยนต์ที่เช่าซื้อและส่งมอบคู่มือจดทะเบียนรถให้แก่โจทก์ การที่จำเลยไม่ไปดำเนินการดังกล่าวถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลย

10) การโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ศาลฎีกายังได้วินิจฉัยว่าการจดทะเบียนเป็นการจดทะเบียนเพื่อให้เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3664/2550 โจทก์ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดซึ่งพิพากษาให้โจทก์ส่งรถยนต์คันพิพาทที่โจทก์เช่าซื้อไปจากจำเลยคืนให้แก่จำเลยซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หากคืนไม่ได้ก็ให้ใช้ราคาแทน หนี้ที่จะต้องชำระตามคำพิพากษามีลักษณะบังคับโจทก์ให้ต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ตามลำดับก่อนหลัง แต่การบังคับตามคำพิพากษาถือเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่ตามคำพิพากษาที่อาจยอมรับการชำระหนี้หนึ่งอย่างใดตามคำพิพากษาได้ แม้จะมีได้เป็นไปตามลำดับในคำพิพากษา เมื่อจำเลยยอมรับเงินที่โจทก์นำไปวางชำระต่อกรมบังคับคดีครบถ้วนตามคำพิพากษาแล้ว ถือได้โดยปริยายว่าจำเลยตกลงโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันพิพาทให้เป็นของโจทก์ โดยจำเลยได้รับค่าใช้จ่ายแล้ว จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนให้โจทก์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์พร้อมส่งมอบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์คันพิพาทคืนให้แก่โจทก์

11) การโอนทางทะเบียนมีความสำคัญต่อการใช้สอยรถยนต์อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6267/2551 แม้ว่ารถยนต์สามารถโอนกรรมสิทธิ์ได้ด้วย การส่งมอบ แต่รถยนต์เป็นพาหนะที่มีกฎหมายควบคุม การนำไปใช้ต้องจดทะเบียนและเสียภาษีให้ถูกต้องก่อนตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 มาตรา 6 โจทก์จึงฟ้องให้จำเลยจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์คันพิพาทให้โจทก์ได้

3.1.2 กฎหมายว่าด้วยการจ้างของรถยนต์ของประเทศไทย

เมื่อได้ทำการศึกษาค้นคว้าถึงสาระสำคัญตามกฎหมายเกี่ยวกับรถยนต์ในประเทศไทยมาแล้ว ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจ้างรถต่อไปว่า รถยนต์กับจ้างของเกี่ยวข้องกันอย่างไร เมื่อรถยนต์เป็นเพียงสังหาริมทรัพย์ เหตุใดจึงมีกฎหมายกำหนดให้มีการจ้างของรถยนต์ได้ เหมือนกับการจ้างของสังหาริมทรัพย์ โดยจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

3.1.2.1 ความหมายของคำว่า “จำนอง”

การจำนองตามหลักกฎหมายของไทยนั้นเป็นการนำเอาทรัพย์สินมาตราไว้หรือจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ต่อเจ้าหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ผู้รับจำนองชอบที่จะใช้สิทธิบังคับทรัพย์สินจำนองนั้นได้ ซึ่งถ้าหากทรัพย์สินจำนองสูญสิ้นไปก็เป็นเหตุให้จำนองระงับลงไป การจำนองไม่ใช่หนี้ ผู้จำนองจึงไม่ใช่ลูกหนี้ หนี้นั้นต้องเกิดขึ้นอีกส่วนหนึ่งต่างหากหรือที่เรียกว่าหนี้ประจាន จึงจะมีการจำนองเป็นประกันหนี้นั้น ผู้จำนองถือว่าเป็นบุคคลภายนอกไม่มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ประจានแต่อย่างใด เพราะหากเกิดกรณีผิดนัดชำระหนี้เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับเอากับทรัพย์สินจำนองได้เพียงเท่านั้นแต่เจ้าหนี้จะฟ้องให้ผู้จำนองชำระหนี้ไม่ได้ ถ้าบุคคลภายนอกเป็นผู้จำนองได้ชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้แล้วจะเอาเงินคืนจากลูกหนี้ตามกฎหมายจะไม่ใช้คำว่าใช้สิทธิได้เบี้ยหรือรับช่วงสิทธิแต่อย่างใด มีบัญญัติไว้ในตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 724 ว่า “ชอบที่จะได้รับเงินคืนจากลูกหนี้” ลักษณะของสิทธิจำนองมีข้อดีที่ไม่ว่าจะมีการโอนกรรมสิทธิ์เปลี่ยนมือ ก็ไม่เป็นเหตุให้การจำนองระงับไปผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิติดตามบังคับเอากับทรัพย์สินจำนองนั้นได้ การจำนองจึงเป็นทรัพย์สินโดยแท้¹⁷

การจำนองจึงเป็นการประกันด้วยทรัพย์สิน ด้วยการเอาทรัพย์สิน เช่นอสังหาริมทรัพย์ ประเภทที่ดิน บ้าน เป็นต้น ไปจดทะเบียนจำนองผูกพันเป็นประกันการชำระหนี้ของลูกหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้¹⁸ ซึ่งทรัพย์สินที่นำมาจำนองส่วนใหญ่จะเป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันโดยเป็นที่อยู่อาศัย หรือที่ดินทำกิน หรือที่ดินที่มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างให้เช่า อันเป็นนำทรัพย์สินไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าของทรัพย์สิน ดังนั้นการจำนองเป็นการนำทรัพย์สินไปตราไว้เป็นประกันต่อเจ้าหนี้โดยไม่มีการส่งมอบการครอบครองให้เจ้าหนี้ การนำทรัพย์สินมาจำนองเป็นประกันนั้นมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ การจำนองไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนองให้แก่ผู้รับจำนอง¹⁹

1) ลักษณะของสัญญาจำนอง

จำนองตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702 บัญญัติว่า “อันว่าจำนองนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนอง เอาทรัพย์สินตราไว้แก่

¹⁷ ชุมพล จันทราทิพย์, (2548), *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะค้ำประกัน จำนอง จำนำ*, (พิมพ์ครั้งที่ 9), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 54.

¹⁸ ปัญญา ถนอมรอด, (2556), *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ค้ำประกัน จำนอง จำนำ*, (พิมพ์ครั้งที่ 9), กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, หน้า 204.

¹⁹ ชุมพล จันทราทิพย์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 17, หน้า 56.

บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจ้างเอง เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจ้างเอง”

คำว่า "ตราไว้" หมายถึง เอาทรัพย์สินไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ทรัพย์สินนั้นผูกพันเป็นประกันหนี้ประจําหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จําเอง²⁰ ลักษณะสำคัญของสัญญาจําเองเป็นนิติกรรมสองฝ่ายที่ทําขึ้นระหว่างผู้จําเองกับเจ้าหนี้ ในการจําเองนั้นต้องมีการนำเอาทรัพย์สินไปตราไว้หรือทําเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 714 โดยผู้ที่เอาทรัพย์สินไปจดทะเบียนจําเองได้ต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ในปัจจุบันการจําเองที่พบเห็นได้บ่อยและมีการนำวิธีการจําเองมาใช้กันอย่างแพร่หลายคือ การนำเอาที่ดินที่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ รวมถึงที่ดินที่มีเอกสารแสดงสิทธิครอบครองในประเภทหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) มาจดทะเบียนจําเองเป็นประกันหนี้ สำหรับการจําเองที่ดินจะต้องยื่นแบบคำขอและแบบสัญญาจําเองตามแบบของกรมที่ดิน ผู้รับจําเองและผู้จําเองเป็นคู่สัญญาจําเองต้องยื่นขอจดทะเบียนจําเอง ณ สำนักงานที่ดินซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ในเขต เมื่อนายทะเบียนที่ดินรับจดทะเบียนจําเองแล้วจะมีการลงบันทึกรายการจดทะเบียนจําเองไว้ในโฉนดที่ดินหรือ น.ส. 3 ผู้ให้สัญญาคือผู้จําเอง ผู้รับสัญญาคือผู้รับจําเอง ส่วนรายละเอียดการจําเองจะปรากฏอยู่ในแบบคำขอทำนิติกรรมและสัญญาจําเองซึ่งจะอยู่ในสารบบทะเบียนของสำนักงานที่ดิน ส่วนใครเป็นผู้เก็บรักษาโฉนดที่ดินหรือ น.ส. 3 ที่จดทะเบียนจําเองแล้วเป็นข้อตกลงที่กำหนดไว้ได้ในสัญญาจําเองซึ่งทั่วไปผู้รับจําเองจะเป็นผู้เก็บรักษาไว้เองทั้งนี้เพื่อความสะดวกหากต้องมีการบังคับคดี หรือเพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ โดยตามหลักกฎหมายลักษณะของสัญญาจําเองจึงมีสาระสำคัญดังนี้

(1) ต้องมีบุคคลที่เรียกว่าผู้จําเองซึ่งตามกฎหมายกล่าวไว้ว่าบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จําเอง เอาทรัพย์สินตราไว้กับบุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับจําเอง ซึ่งการจําเองเป็นการที่ผู้จําเองเอาทรัพย์สินไปผูกพันเป็นประกันหนี้โดยผู้จําเองที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นไม่ต้องผูกพันรับผิดชอบในหนี้ประจําหนี้แต่อย่างใด ผู้จําเองตามกฎหมายจึงเป็นลูกหนี้ชั้นต้นเองหรือเป็นบุคคลที่สามก็ได้ ดังนั้นการจําเองต้องมีการทําเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่จําต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จําเองให้แก่เจ้าหนี้ การส่งมอบโฉนดที่ดินหรือส่งมอบที่ดินให้ครอบครองไม่ใช่การจําเองตามกฎหมาย เจ้าหนี้ดังกล่าวจึงไม่ใช่เจ้าหนี้ผู้รับจําเองย่อมไม่มีสิทธิบังคับจําเอง

(2) การจําเองไม่ใช่สัญญาที่ก่อให้เกิดหนี้โดยการจําเองเพราะจําเองเป็นเพียงสัญญาอุปกรณณ์ ซึ่งจะมีการจําเองได้จะต้องมีหนี้ประจําหนี้เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ก่อน

²⁰ ปิตักุล จีระมงคลพาณิชย์, อ้างแล้ว เชนจรรยาที่ 7, หน้า 130.

ส่วนนี้ประธานนั้นจะเกิดจากสัญญาหรือหนี้ใดก็ได้เพียงแต่จะต้องเป็นหนี้ที่สมบูรณ์ ส่วนหนี้ประธานจะเป็นหนี้ที่เกิดโดยสัญญาหรือละเมิดก็ได้ และจะเป็นหนี้ที่มีอยู่แล้วในขณะจำนองหรือเป็นหนี้ที่จะมีขึ้นในอนาคตก็ได้ เพราะหากหนี้ประธานเป็นหนี้ไม่สมบูรณ์ยอมทำให้การจำนองไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย เช่นหนี้พินัน ดังนั้นบุคคลผู้จำนองจึงอาจเป็นได้ทั้งตัวลูกหนี้เองหรือเป็นบุคคลภายนอกที่ยินยอมนำทรัพย์สินของตนเข้าจำนองเป็นประกันหนี้นั้นก็ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 709 บัญญัติว่า “บุคคลคนหนึ่งจะจำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระ ก็ให้ทำได้”

(3) การจำนองต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 702 และมาตรา 714 เพียงแต่ส่งมอบเอกสารสิทธิเช่นโฉนดที่ดิน หรือ น.ส.3 ให้แก่เจ้าหนี้เพื่อยึดถือแต่ไม่ได้ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดจึงไม่ถือว่าเป็นการจำนองตามกฎหมาย²¹ และไม่ใช้การจำนำโฉนดที่ดิน หรือ น.ส.3 เพราะการส่งเอกสารดังกล่าว ลูกหนี้ไม่ได้ประสงค์ให้ถือเป็นการประกันการชำระหนี้เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้โดยเอาเอกสารนั้น ออกขายทอดตลาดเอาเงินที่ได้มาชำระหนี้เจ้าหนี้ ในลักษณะเช่นนี้ เจ้าหนี้ที่ยึดถือโฉนดที่ดิน หรือ น.ส.3 ไว้ใช้บังคับกันได้ในฐานะเป็นบุคคลสิทธิยอมทำให้เจ้าหนี้เกิดสิทธิยึดถือเอกสารนั้นไว้ จนกว่าลูกหนี้จะได้ชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว

(4) ผู้รับจำนองจะต้องเป็นบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้ชั้นต้นเท่านั้น หากผู้รับจำนองไม่ใช่เจ้าหนี้การจำนองนั้นไม่มีผลใช้บังคับเป็นจำนองได้ตามกฎหมาย ผู้รับจำนองจึงบังคับทรัพย์สินจำนองไม่ได้²²

(5) ทรัพย์สินที่จำนองได้จะต้องมีเอกสารแสดงสิทธิ โดยเอกสารแสดงสิทธิที่จะนำมาจดทะเบียนจำนองได้นั้นต้องเป็นเอกสารสิทธิที่ออกโดยชอบด้วยกฎหมายและยังไม่ถูกเพิกถอน จึงจะทำให้การจำนองมีผลใช้บังคับได้²³

(6) ในกรณีที่ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกซึ่งจำนองทรัพย์สินเป็นประกันหนี้นั้นมีเจ้าหนี้หลายรายหากมีการบังคับชำระหนี้เอาที่ทรัพย์สินจำนองนั้นเจ้าหนี้ผู้รับจำนองย่อมมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญรายอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “ผู้รับจำนองชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหนี้สามัญพักต้องพิเคราะห์ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะได้โอนไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือหาไม่” ถ้าหาก

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 546/2512, 1618/2518, 229/2522, 3874/2549.

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 817/2521, 4436/2545.

²³ บัญญา ถนอมรอด, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 18, หน้า 204.

ผู้จ้างงเป็นบุคคลภายนอกเจ้าหนี้จะฟ้องให้ผู้จ้างงชำระหนี้ประธานในฐานะเจ้าหนี้สามัญตาม มาตรา 213 และมาตรา 214 ไม่ได้ แต่ฟ้องบังคับจำนองได้²⁴

(7) เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เจ้าหนี้ประสงค์จะบังคับจำนอง หากปรากฏว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจำนองนั้นได้โอนไปยังบุคคลอื่นแล้ว เช่น เป็นการขายทอดตลาดโดยติดจำนอง หรือโอนโดยมรดก เจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิในการบังคับจำนองแก่ทรัพย์สินนั้นได้เนื่องจากการโอนทรัพย์สิน ที่จำนองไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการจำนองซึ่งเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง²⁵ จำนองจึงติดไปกับ ทรัพย์สินนั้นด้วยไม่ว่าผู้รับโอนจะทราบถึงการจำนองนั้นหรือไม่ก็ตาม

(8) การจำนองผู้จ้างงจะต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 705 กำหนดว่าผู้จ้างงต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สิน คำว่า “เจ้าของ” หมายถึง เจ้าของกรรมสิทธิ์โดยแท้จริงหรือมีแต่เพียงสิทธิครอบครอง เช่นเจ้าของที่ดินซึ่งมีหนังสือรับรองการ ทำประโยชน์ (น.ส.3) เป็นหลักฐานก็สามารถจำนองได้ ผู้จ้างงซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม สามารถนำทรัพย์สินซึ่งมีกรรมสิทธิ์รวมนั้นไปจะทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ได้โดยไม่จำเป็นต้องได้ ยับความยินยอมจากเจ้าของรวมรายอื่นแต่การจำนองจะมีผลผูกพันเฉพาะในส่วนที่เป็นกรรมสิทธิ์ ของเจ้าของรวมผู้จ้างงเท่านั้น แต่ถ้าการจำนองนั้นเจ้าของรวมรายอื่นให้ความยินยอมด้วยการ จำนองยอมผูกพันเจ้าของรวมผู้ให้ให้ความยินยอมนั้นด้วย การจำนองสมบูรณ์²⁶

(9) ทรัพย์สินที่จำนองถ้าไม่ได้ตกลงกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 710 ย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้ที่จำนองเป็นประกันนั้นทั้งหมดรวมทั้งดอกเบี้ย (ความรับผิดชอบ ในเรื่องดอกเบี้ยจำกัดไม่เกิน 5 ปี ตามมาตรา 193/ 27) ค่าสินไหมทดแทนในการไม่ชำระหนี้ ค่าฤชา ธรรมเนียมในการบังคับจำนอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสิทธิจำนองครอบคลุมถึงทรัพย์สินที่จำนองหมดทุกสิ่ง และทุกส่วน รวมทั้งทรัพย์สินที่ติดพันกับทรัพย์สินที่จำนองด้วยซึ่งทรัพย์สินที่ติดพันนี้อยู่ในเงื่อนไขว่าต้อง เป็นของเจ้าของทรัพย์สินผู้จ้างงด้วย อาจจะเป็นไปในรูปของส่วนควบกับทรัพย์สินที่จำนอง แต่มี ข้อจำกัดอยู่ 3 มาตรา คือ มาตรา 719 ถึงมาตรา 721²⁷

²⁴ ปัญญา ถนอมรอด, อ้างแล้ว เชนงอรรถที่ 18, หน้า 204.

²⁵ ปิตกุล จีระมงคลพาณิชย์, อ้างแล้ว เชนงอรรถที่ 7, หน้า 135.

²⁶ ปิตกุล จีระมงคลพาณิชย์, อ้างแล้ว เชนงอรรถที่ 7, หน้า 136.

²⁷ ประเสริฐ ตัณศิริ, สุรพล วิเศษโกสิน, ชูชาติ ศิรินิล, (2544), **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย คำประกัน จำนอง จำน่า สิทธิยึดหน่วง และบริมสิทธิ**, (พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 157.

2) สิทธิจำนองกับสิทธิอื่น²⁸

จำนองกับขายฝาก การนำทรัพย์สินขายฝากมาจำนอง เมื่อครบกำหนดได้ ผู้ขายฝากนำเงินมาไถ่ยอมได้ไปโดยปลอดจากสิทธิใดๆ ผู้รับจำนองรับจำนองไว้โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่าจะถูกไถ่ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 502)

จำนองกับจำนำ ทรัพย์สินที่อาจจำนองและจำนำได้ เมื่อเกิดสิทธิจำนองและจำนำขึ้นเหนือทรัพย์สินอันเดียวกัน ให้ใช้หลักใครมาก่อนได้ก่อน

จำนองกับบุริมสิทธิ บุริมสิทธิบางประเภทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 287 กำหนดว่าบุริมสิทธิในมูลรักษาสงหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 285 และมูลจ้างทำของ เป็นการทำงานที่สร้างขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 286 หากบุริมสิทธิใดได้ไปจดทะเบียนแล้ว บุริมสิทธินั้นอาจจะใช้ได้ก่อนสิทธิจำนอง

จำนองกับภาระจำยอมหรือทรัพย์สินสิทธิตามบรรพ 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้รับจำนองมีสิทธิลบบภาระจำยอมหรือทรัพย์สินที่มาหลังจำนองได้ โดยมีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 722 กำหนดไว้ว่า “ถ้าทรัพย์สินได้จำนองแล้ว และภายหลังที่จดทะเบียนจำนองมีจดทะเบียนภาระจำยอมหรือทรัพย์สินอย่างอื่น โดยผู้รับจำนองมิได้ยินยอมด้วย สิทธิจำนองย่อมเป็นใหญ่กว่าภาระจำยอมหรือทรัพย์สินอย่างอื่นนั้น หากว่าเป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้รับจำนองในเวลาบังคับจำนองก็ให้ลบบสิทธิที่กล่าวหลังนั้นเสียจากทะเบียน” ในส่วนสิทธิการเช่าไม่ใช่ทรัพย์สินหรือภาระจำยอมผู้รับจำนองจะอ้างว่าการให้เช่านั้นเป็นการทำให้เสื่อมเสียสิทธิในเวลาบังคับจำนองและขอลบบการเช่าไม่ได้ เพราะสิทธิการเช่าเป็นบุคคลสิทธิ (นับตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 377/2478) แต่ผู้รับจำนองอาจใช้สิทธิในการฟ้องขอเพิกถอนการเช่าได้ตามมาตรา 237 โดยอ้างว่าลูกหนี้เอาทรัพย์สินที่จำนองไปทำสัญญาเช่าทำให้ผู้รับจำนองซึ่งเป็นเจ้าหนี้เสียเปรียบ

จำนองกับกรรมสิทธิ์ ทรัพย์สินจำนองโอนก็ทอดผู้รับจำนองยังบังคับจำนองได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702 วรรคสอง

จำนองกับจำนอง ตามกฎหมายจะให้สิทธิกับเจ้าหนี้จำนองรายแรกเหนือกว่าตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 730 ถึงมาตรา 732

3) การจำนองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมีเงื่อนไข

ในกรณีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมีเงื่อนไขซึ่งปรากฏว่ามีอยู่ก่อนการจำนองย่อมมีผลให้การจำนองนั้นต้องจำนองภายใต้เงื่อนไขนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 706

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157-159

สืบเนื่องจากตามกฎหมายไม่ต้องการให้การจำนองมีผลเป็นการลบล้างสิทธิที่มีขึ้นอยู่ก่อนการจำนอง เพราะจะทำให้เกิดความเสียหายหรือทำให้สิทธิของบุคคลภายนอกที่มีอยู่ก่อนการจำนองต้องเสียไป ส่วนคำว่าเงื่อนไขในที่นี้มีความหมายไม่ตรงกับคำว่าเงื่อนไขซึ่งทำให้นิติกรรมเป็นผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 182 แต่เงื่อนไขที่ว่านี้ต้องเป็นเงื่อนไขที่ลิดรอนกรรมสิทธิ์จำนอง²⁹ เช่น สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน ภาระจำยอม ขายฝาก เป็นต้น และยังถือได้ว่าการจำนองเป็นเงื่อนไขในกรรมสิทธิ์อย่างหนึ่ง เพราะวาทรัพย์ที่จดทะเบียนจำนองแล้วหากเจ้าของทรัพย์นำไปจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้อื่น เจ้าหนี้ผู้รับจำนองภายหลังก็ต้องรับสิทธิจำนองของเจ้าหนี้ผู้รับจำนองรายแรกด้วยเช่นกัน³⁰

3.1.2.2 ความหมายของการจำนองรถยนต์

การจำนองรถยนต์นั้นเมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 702 ประกอบพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2551 มาตรา 17/1 หมายถึง การที่เจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ตามประเภทที่กำหนดไว้ในมาตรา 17/1 นำรถยนต์ดังกล่าวซึ่งเป็นรถยนต์ที่ได้มีการจดทะเบียนแล้วตามกฎหมายมาจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ได้ตามกฎหมายเช่นเดียวกันกับทรัพย์สินที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 703 โดยการจำนองรถยนต์นั้นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ต้องนำเอารถยนต์มาจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ต่อเจ้าหนี้เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้เมื่อลูกหนี้ขึ้นต้นไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ผู้รับจำนองชอบที่จะใช้สิทธิบังคับจำนองเอาจากรถยนต์ซึ่งจดทะเบียนจำนองดังกล่าวได้ ตามกฎหมาย ผู้จำนองรถยนต์อาจเป็นลูกหนี้เอง หรือเป็นบุคคลภายนอกก็ได้

การจำนองรถยนต์เป็นประกันหนี้ต้องทำตามแบบซึ่งกฎหมายกำหนดไว้กล่าวคือต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยไม่มีการส่งมอบการครอบครองรถยนต์ให้กับเจ้าหนี้ การจำนองรถยนต์จึงมีลักษณะที่แตกต่างกับการจำนำรถยนต์เป็นประกันหนี้

3.1.2.3 ความสำคัญในการจำนองรถยนต์

โดยหลักกฎหมายการจำนองเป็นประกันหนี้คือการที่ผู้จำนองไม่ต้องส่งมอบการครอบครองรถยนต์ให้แก่เจ้าหนี้ผู้รับจำนอง ซึ่งการส่งมอบการครอบครองรถยนต์เพื่อเป็นประกันหนี้จะอยู่ในหลักเกณฑ์ของการจำนำตามกฎหมาย โดยการจำนองและจำนำก่อให้เกิดสิทธิในการบังคับในทางทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ และมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันก่อนเจ้าหนี้สามัญ แต่การส่งมอบการครอบครองรถยนต์ให้เจ้าหนี้

²⁹ ชุมพล จันทราทิพย์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 17, หน้า 73.

³⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 712.

ครอบครองเป็นประกันหนี้ นั่น ย่อมทำให้เกิดภาวะค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บรักษาดูแลทรัพย์สินที่เป็นประกันหนี้ โดยการยึดรถยนต์ไว้ในความครอบครองของเจ้าหนี้ย่อมทำให้เจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ไม่ว่าจะเป็นลูกหนี้หรือบุคคลที่สาม ซึ่งนำรถยนต์มาเป็นประกันหนี้ นั้นต้องขาดประโยชน์ใช้สอยรถยนต์ตามปกติธุระ หรือในบางกรณีรถยนต์ดังกล่าวอาจเป็นส่วนสำคัญในการประกอบอาชีพด้วย เช่น รถแท็กซี่ หรือรถยนต์บรรทุก ย่อมเป็นเหตุผลสำคัญให้เจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ต้องขาดรายได้และไม่สามารถนำมาชำระหนี้คืนเจ้าหนี้ได้ในที่สุด การยึดรถยนต์ไว้เพื่อเป็นประกันหนี้จึงไม่ทำให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควรได้ อีกทั้งเป็นข้อเท็จจริงที่ทราบโดยทั่วไปว่ารถยนต์เป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าเสื่อมราคาลงทุกๆ ปี ไม่ว่าจะรถยนต์นั้นจะมีการได้นำไปใช้ประโยชน์หรือไม่ ดังนั้น การที่ได้มีการบัญญัติกฎหมายให้รถยนต์เป็นทรัพย์สินที่สามารถจำนองเป็นประกันหนี้ได้ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 นั้นจึงถือได้ว่ามีความสำคัญ และทำให้เจ้าหนี้ กับเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์มีทางเลือกในการนำเอารถยนต์ไปเป็นหลักประกันหนี้ได้นอกจากการใช้วิธีการทำสัญญาเช่าซื้อ หรือโดยการจำนำรถยนต์ หรือโดยการส่งมอบใบคู่มือจดทะเบียนรถไว้เป็นประกันหนี้ซึ่งในกรณีหลังนี้ไม่ถือว่าเป็นการจำนองและจำนำรถยนต์ตามกฎหมาย โดยวิธีการดังกล่าวใช้บังคับได้ในฐานะเป็นบุคคลสิทธิซึ่งเพียงแต่ทำให้เจ้าหนี้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยวใบคู่มือจดทะเบียนรถไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้เท่านั้น หากไม่ได้รับการชำระหนี้ เจ้าหนี้คงต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อฟ้องร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามสัญญาที่มีต่อกันแต่ไม่มีอำนาจที่จะติดตามยึดรถยนต์โดยอ้างใบคู่มือจดทะเบียนรถนั้นหรือจะฟ้องร้องเพื่อบังคับรถยนต์อย่างเช่นการฟ้องบังคับจำนองก็ไม่สามารถทำได้

3.1.3 ผู้มีสิทธินำรถยนต์มาจำนอง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่าสัญญาจำนองเป็นสัญญาที่จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อต้องมีสัญญาประกันก่อน โดยผู้ที่มีสิทธินำรถยนต์ของตนมาจำนองได้นั้น อาจเป็นลูกหนี้ตามสัญญาประกัน หรือบุคคลภายนอกยกยอมนำรถยนต์ของตนมาจำนองเป็นประกันหนี้ของลูกหนี้ประกันก็ได้ การจำนองจึงไม่จำกัดว่าต้องเป็นลูกหนี้หรือบุคคลภายนอก แต่ไม่ว่าลูกหนี้จะจำนองเองหรือบุคคลภายนอกนำทรัพย์สินมาจำนองเป็นประกันหนี้ของลูกหนี้ โดยหลักทั่วไปของการจำนองนั้นผู้จำนองจะต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่นำมาจำนอง สำหรับกรณีของรถยนต์เมื่อจะนำรถยนต์มาจำนองประกันหนี้ ทำให้เกิดความสงสัยว่าผู้ที่มีชื่อในใบคู่มือจดทะเบียนรถถือถือว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์แท้จริงหรือไม่ เนื่องจากการจำนองทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่นำมาจำนองประกันหนี้ เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะบังคับจำนองโดยการขายทอดตลาดหรือเอาทรัพย์สินจำนองหลุด ผลก็คือ ทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จำนองตกไปเป็นของเจ้าหนี้ผู้รับจำนอง

หรือเป็นของผู้อื่นที่ประมวลได้จากการขายทอดตลาดเมื่อมีการฟ้องร้องบังคับคดีจำนอง ดังนั้น การที่แนวคำพิพากษาศาลฎีกาในปัจจุบันที่ยังคงวางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า ทะเบียนรถยนต์หรือใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ไม่ใช่หลักฐานที่แสดงถึงกรรมสิทธิ์ของบุคคลผู้ซื้อในทะเบียนรถยนต์ แต่ทะเบียนรถยนต์เป็นเพียงหลักฐานที่ใช้แสดงถึงการจดทะเบียนรถ ทั้งนี้ เพื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการใช้รถยนต์และการชำระภาษีรถยนต์ประจำปีเท่านั้น

ด้วยเหตุที่การจะนำรถยนต์ซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์มาจำนองเป็นประกันหนี้แตกต่างจากการจำนองที่ดินซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย ทำให้การพิจารณาถึงเรื่องผู้มีสิทธินำรถยนต์มาจำนองต้องพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ กรณีผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ กับ กรณีผู้ครอบครองรถยนต์ตามรายการจดทะเบียน ดังจะได้กล่าว ต่อไปนี้

3.1.3.1 เจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์

กรรมสิทธิ์ (Ownership) คือ สิทธิทั้งปวงที่ผู้เป็นเจ้าของมีอยู่เหนือทรัพย์สิน อันได้แก่ สิทธิใช้สอย จำหน่าย ได้ดอกรผล กับทั้งสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตน และสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ส่วนการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์อย่างเช่นกรณีของรถยนต์นี้อาจได้มาในหลายลักษณะ เช่น โดยการซื้อขายตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 458 บัญญัติไว้ว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ผู้ขายได้ทำสัญญาซื้อขายกัน” หรือ โดยลักษณะของสัญญาขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 491 บัญญัติไว้ว่า “อันว่าขายฝากนั้น คือสัญญาซื้อขายซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกไปยังผู้ซื้อ โดยมีข้อตกลงกันว่าผู้ขายอาจไถ่ทรัพย์สินนั้นคืนได้” หรือโดยการให้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 521 บัญญัติไว้ว่า “อันว่าให้หนี้ คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ให้ โอนทรัพย์สินของตนให้โดยเสน่หาแก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า ผู้รับ และผู้รับยอมรับเอาทรัพย์สินนั้น” ประกอบมาตรา 523 “การให้หนี้ ท่านว่า ย่อมสมบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ให้” หรือโดยสัญญาเช่าซื้อตามมาตรา 572 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “อันว่าเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว” หมายความว่าผู้เช่าซื้อจะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อเมื่อได้ชำระเงินตามสัญญาเช่าซื้อให้กับผู้ให้เช่าซื้อถูกต้องและครบถ้วนแล้ว หรือโดยทางมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องมรดก ซึ่งมีทั้งได้มาโดยมีพินัยกรรมยกให้ และได้รับมรดกโดยไม่มีพินัยกรรม ดังนั้น ซึ่งการได้กรรมสิทธิ์รถยนต์ตามหลักของกฎหมายที่กล่าวมาจึงพอจะสรุปได้ว่า การได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์โดยสมบูรณ์ยังต้องพิจารณาตามหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ในแต่ละกรณีว่าเข้าเงื่อนไขในเรื่องใดเป็นรายกรณีไป ซึ่งการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ กฎหมายมิได้บังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แต่อย่างใด

ในส่วนของ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 บัญญัติว่า “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้มีชื่อเป็นเจ้าของในทะเบียนรถยนต์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์” ซึ่งก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 17/1 ศาลได้ตีความในเรื่องเจ้าของกรรมสิทธิ์ไว้ในทำนองว่าการมีชื่อในใบคู่มือจดทะเบียนรถเป็นเพียงข้อสันนิษฐานเบื้องต้นเท่านั้นว่าผู้มีชื่อเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ ส่วนภายหลังจากการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 17/1 ดังกล่าวอาจจะต้องรอดูคำวินิจฉัยของศาลฎีกาต่อไปว่าจะตีความบทบัญญัติของมาตราดังกล่าวเป็นบรรทัดฐานเป็นอย่างไรต่อไปจะยังคงตีความยืนตามคำพิพากษาอย่างเช่นในคดีก่อนๆหรือไม่ เพราะการมีชื่อเป็นเจ้าของในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์เป็นแต่ข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าเป็นเจ้าของเท่านั้น ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 775/2516 การมีชื่อเป็นเจ้าของในทะเบียนรถยนต์เป็นแต่ข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าเป็นเจ้าของเท่านั้น หากใช้แสดงว่าผู้มีชื่อเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในรถยนต์เสมอไปไม่ เพราะทะเบียนรถยนต์มิใช่หลักฐานแห่งกรรมสิทธิ์

1) เจ้าของรถตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522

คำว่า “เจ้าของรถ” มีบทนิยามไว้ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เจ้าของรถ” หมายความว่าผู้มีความรวมถึงผู้มีรถไว้ในครอบครองด้วย” ตามความหมายที่ปรากฏในคำนิยามดังกล่าวคำว่า “เจ้าของ” จึงมีความหมายที่ค่อนข้างกว้าง เพราะนอกจากบุคคลที่ชื่อปรากฏอยู่ในใบคู่มือจดทะเบียนว่าเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์รถคันที่จดทะเบียนนั้นแล้ว เจ้าของรถยังหมายความว่าผู้มีความรวมถึงผู้มีรถไว้ในความครอบครองอีกด้วย ซึ่งผู้ครอบครองรถที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แท้จริงอาจไม่มีชื่อปรากฏอยู่ในใบคู่มือจดทะเบียนรถว่าเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ก็ได้ แม้ว่าตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2551 มาตรา 17/1 ซึ่งบัญญัติว่า “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้มีชื่อเป็นเจ้าของในทะเบียนรถยนต์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์” แต่ก็ไม่สามารถถือเป็นเด็ดขาดได้ว่าผู้มีชื่อเป็นเจ้าของในใบคู่มือจดทะเบียนหรือทะเบียนรถยนต์จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์นั้นเสมอไป

2) คำว่า “เจ้าของ” ที่ปรากฏตามกฎหมายเช่าซื้อ

คำว่า “เจ้าของ” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 วรรคหนึ่ง หมายถึงเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่นำออกให้เช่าซื้อ เนื่องจากมาตราดังกล่าวบัญญัติชัดเจนว่า “เจ้าของ” เอาทรัพย์สินออกให้เช่า ดังนั้น เจ้าของจึงต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ เพราะเมื่อผู้เช่าซื้อชำระราคาครบถ้วนตามสัญญาแล้วผู้ให้เช่าซื้อต้องโอนกรรมสิทธิ์ให้กับผู้เช่าซื้อหากเป็น

อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์พิเศษผู้ให้เช่าซื้อจะต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้คือทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่สำหรับวิธีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินชนิดนั้น แต่ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ธรรมดาเช่นรถยนต์กรรมสิทธิ์ก็จะโอนไปทันทีที่ผู้เช่าซื้อได้ปฏิบัติตามสัญญาด้วยการชำระหนี้ค่าเช่าซื้อครบถ้วนโดยผู้ให้เช่าซื้อไม่ต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อโอนกรรมสิทธิ์อีก ส่วนการดำเนินการแจ้งการโอนที่เรียกทั่วไปว่าโอนทะเบียนรถก็เพื่อเป็นการแจ้งต่อนายทะเบียนกรมการขนส่งทางหรือสำนักงานขนส่งจังหวัดให้จัดบันทึกการทางทะเบียนเพื่อรายการชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ในใบคู่มือจดทะเบียนรถเท่านั้น แต่ไม่ถือว่าเป็นการจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายแต่อย่างใด การโอนกรรมสิทธิ์ที่ไม่ต้องทำตามแบบนั้นเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรม³¹ โดยคำว่า “เจ้าของ” ตามมาตรา 572 ศาลฎีกาได้วินิจฉัยให้หมายความรวมถึงผู้ที่จะมีกรรมสิทธิ์ในอนาคตด้วย เช่น ตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเห็นได้ว่าในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์แท้จริงเพียงแต่เมื่อผู้เช่าซื้อชำระราคาครบตามสัญญาแล้วผู้ให้เช่าซื้อสามารถได้กรรมสิทธิ์และโอนให้แก่ผู้เช่าซื้อได้ก็เพียงพอ³²

3) เอกสารสำคัญที่เรียกว่าใบคู่มือทะเบียนรถ

ใบคู่มือจดทะเบียนที่ใช้กับรถยนต์ซึ่งออกโดย กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการใช้รถตามกฎหมายเท่านั้นแต่มิได้มีวัตถุประสงค์ให้ใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์เป็นเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์หรือเป็นแบบของนิติกรรมในการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในรถยนต์แต่อย่างใด ซึ่งตามใบคู่มือจดทะเบียนรถเป็นเอกสารที่จัดทำเป็นรูปเล่มประกอบด้วยสาระสำคัญจำนวน 24 หน้า โดยหน้าแรกจะมีรายการเป็นชื่อ “ใบคู่มือจดทะเบียน” ระบุประเภทของรถ.....เลขทะเบียน.....จังหวัด..... และเลขที่ รย.มีไว้สำหรับบันทึกเลขทะเบียนประจำรถยนต์ที่นายทะเบียนออกให้แก่รถซึ่งขอจดทะเบียนแล้ว หน้า 2-3 และ 22-24 เป็นคำแนะนำในการดำเนินการทางทะเบียนรถ หน้า 4-15 เป็นรายการจดทะเบียนซึ่งเป็นการลงบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับรถที่จดทะเบียน เช่นวันที่จดทะเบียน เลขทะเบียน ประเภทของรถที่จดทะเบียน ยี่ห้อรถ รายการเกี่ยวกับเครื่องยนต์ เลขตัวถังรถ เลขเครื่องยนต์ รายการของ “เจ้าของรถ” ซึ่งในส่วนนี้ประกอบด้วยส่วนข้อมูลของผู้ถือกรรมสิทธิ์ และส่วนข้อมูลของผู้ครอบครองรถ เป็นต้น หน้า 16 เป็นรายการเสียภาษี ซึ่งจะมีการลงบันทึกการเกี่ยวกับการชำระภาษีประจำปี

³¹ ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์, (2554), *คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ*, (พิมพ์ครั้งที่ 5), กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, หน้า 176.

³² ไผทชิต เอกจริยกร, (2556), *คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ*, (พิมพ์ครั้งที่ 17), กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, หน้า 280.

หน้าที่ 18-20 เป็นรายการบันทึกของเจ้าหน้าที่เช่นบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการโอนรถ การออกเล่มใบคู่มือทะเบียนแทนเล่มที่ชำรุด บันทึกข้อมูลการแจ้งใช้เชื้อเพลิงชนิดอื่นเพิ่มเติม การเปลี่ยนหมายเลขทะเบียนรถ เป็นต้น หน้าที่ 21 เป็นรายการแจ้งย้าย มีไว้สำหรับให้เจ้าพนักงานขนส่งทำการลงบันทึกในกรณีมีการย้ายหมายเลขทะเบียนรถซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่ง

จากเอกสารที่เรียกว่า “ใบคู่มือจดทะเบียน” ดังกล่าวไม่มีคำว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์รถซึ่งจดทะเบียนต่อนายทะเบียน กรมการขนส่งทางบกแล้วคือใคร ซึ่งตามใบคู่มือจดทะเบียนรถมีเพียงคำว่า “เจ้าของรถ” ตามคำนิยามในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 หมายความว่ารวมถึงผู้มีรถไว้ในครอบครองด้วย ส่วนคำว่า “ผู้ถือกรรมสิทธิ์” ที่ปรากฏอยู่ในใบคู่มือจดทะเบียนไม่ปรากฏว่ามีคำนิยามให้ความหมายไว้

การที่เจ้าของกรรมสิทธิ์รถ ไม่มีบทนิยามที่ชัดเจนในกฎหมาย การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่มีบทบัญญัติในมาตราใดที่กำหนดให้ต้องมี การทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การที่บุคคลใดจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์อาจดูได้เบื้องต้นจากชื่อของผู้ถือกรรมสิทธิ์ในใบคู่มือจดทะเบียนหรือทะเบียนรถ ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) มาตรา17/1 วรรคสองที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้มีชื่อเป็นเจ้าของในทะเบียนรถยนต์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ดังกล่าวอาจไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์แท้จริงก็ได้ เพราะผู้มีรถไว้ในความครอบครองก็อาจเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถแท้จริงได้ หากปรากฏว่าผู้นั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้ได้รถยนต์นั้นมาอย่างไร เช่นได้มาโดยการซื้อขายเสร็จเด็ดขาด เป็นต้น

มีข้อสังเกตตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมความตามบทบัญญัติในมาตรา 10 กล่าวถึงเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว คือ เนื่องจากปรากฏว่าพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 บัญญัติให้ “ผู้ใด (อันหมายถึงเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์) จะไปขอจดทะเบียนรถให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนานั้น ยังไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์และความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน เพราะประชาชนส่วนใหญ่ได้ซื้อรถยนต์ในระบบ “เช่าซื้อ” การขอจดทะเบียนรถจึงตกเป็นหน้าที่ของผู้ขายคือบริษัทรถยนต์ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในที่ต่าง ๆ การต่อทะเบียนรถก็ดี การตรวจสภาพรถยนต์ก็ดี จะต้องกระทำที่นายทะเบียนในท้องที่นั้นเมื่อประชาชนซื้อรถไปใช้ในท้องที่อื่น การกระทำตาพระราชบัญญัติรถยนต์นี้จึงเป็นการสร้าง

ความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเป็นอย่างมาก และเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นก็ยากแก่การติดตามผู้กระทำความผิด” ซึ่งตามหมายเหตุดังกล่าวได้มีการกล่าวถึงผู้ที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์เอาไว้

3.1.3.2 ผู้ครอบครองรถยนต์ตามรายการจดทะเบียน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า คำว่า “เจ้าของ” หมายถึงผู้มีกรรมสิทธิ์โดยแท้จริงหรือเพียงมีแต่สิทธิครอบครองก็จำนองได้ เช่น เจ้าของที่ดินมือเปล่าที่มีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) เป็นหลักฐานยอมจำนองที่ดินนั้นได้³³ โดยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาสนับสนุน ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2445/2539 เดิมที่พิพาทซึ่งเป็นที่ดินมี ส.ค.1 เป็นของ ส. เมื่อ ส. ถึงแก่กรรมที่พิพาทตกได้แก่ ช. มารดาของผู้ร้อง ต่อมา ช. ถึงแก่กรรม ที่พิพาทตกได้แก่ผู้ร้อง และผู้ร้องได้ยึดถือครอบครองมาตลอด ผู้ร้องจึงเป็นเจ้าของที่พิพาท หลักจาก ช. ตาย บิดาจำเลยได้ขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ เมื่อได้หนังสือรับรองการทำประโยชน์แล้ว บิดาจำเลยได้จดทะเบียนยกให้จำเลย จำเลยนำไปจดทะเบียนจำนองแก่โจทก์ ดังนี้ แม้ตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์จะมีชื่อจำเลยเป็นผู้มีสิทธิครอบครองที่พิพาท ก็เป็นเพียงข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่าจำเลยมีสิทธิเช่นนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 เมื่อผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิครอบครองที่พิพาท ข้อสันนิษฐานดังกล่าวย่อมตกไป การที่จำเลยซึ่งไม่ใช่เจ้าของที่พิพาทนำไปจำนองไว้แก่โจทก์ แม้โจทก์จะรับจำนองไว้โดยสุจริตก็ตาม ก็หาสิทธิที่จะบังคับเอาแก่ที่ดินในฐานะผู้รับจำนองไม่ เพราะขัดต่อ มาตรา 705 จึงต้องปล่อยทรัพย์สินพิพาทไป

ส่วนคำว่า ครอบครอง (Possession) คือ การที่บุคคลที่เข้ายึดถือทรัพย์สินหนึ่งเพื่อตนเอง ทำให้ได้ไปซึ่ง “สิทธิครอบครอง” (Possessory Right) ไม่ถึงกับเป็นกรรมสิทธิ์แต่อาจเติบโตใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ได้³⁴ แต่การเป็นผู้ครอบครองรถยนต์ตามรายการจดทะเบียนที่ปรากฏอยู่ในใบทะเบียนคู่มือจดทะเบียนรถนั้น ปรากฏว่าตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 ไม่ได้กล่าวถึงคำนิยามของคำว่า “ผู้ครอบครอง” และไม่ปรากฏว่าสถานะของผู้ครอบครองมีขึ้นอย่างไรโดยชัดแจ้ง เพียงแต่ที่พบเห็นได้ทั่วไปหากการซื้อรถนั้นเป็นการซื้อโดยผ่อนชำระโดยทำเป็นสัญญาเช่าซื้อ จะชัดเจนว่าสถาบันการเงินผู้ให้เช่าซื้อจะมีชื่อปรากฏในใบทะเบียนคู่มือว่าเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เป็นชื่อแรก (ทั้งที่ไม่ใช่เจ้าของรถผู้ผลิต) และผู้เช่าซื้อจะมีชื่อเป็นเพียงผู้ครอบครองรถยนต์เท่านั้น ทั้งนี้ อาจแบ่งลักษณะการเป็นผู้ครอบครองรถได้ ดังนี้

³³ บิดุกุล จีระมงคลพาณิชย์, อ่างแล้ว เริงอรรถที่ 7, หน้า 137.

³⁴ มานิตย์ จุมปา. (2551), *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งว่าด้วยทรัพย์สิน*, (พิมพ์ครั้งที่ 6).

1) ผู้ครอบครองโดยอาศัยสิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ

การเช่าซื้อจะทำให้ผู้เช่าซื้อยังไม่ได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์จนกว่าจะผ่อนชำระค่างวดครบถ้วนตามที่กำหนดในสัญญาเช่าซื้อ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่ยื่นขอจดทะเบียนรถต่อนายทะเบียนคือเจ้าของรถในลักษณะของสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อจะอยู่ในฐานะเจ้าของรถ (ผู้ถือกรรมสิทธิ์ทางทะเบียน) ในขั้นตอนขอจดทะเบียนรถนั้นนายทะเบียนจะตรวจสอบรถยนต์และเอกสารประกอบการขอจดทะเบียนรถที่นำมายื่นขอจดทะเบียนเพื่อใช้รถตามมาตรา 6 โดยคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้โอนและผู้รับโอน ต้องยื่นคำขอแบบเรื่องราวขอโอนและรับโอน หากจะให้ผู้อื่นไปทำการแทนต้องนำไปมอบอำนาจตามกฎหมายพร้อมสำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลของผู้โอนและผู้รับโอน แนบหนังสือแสดงการจดทะเบียนรถพร้อมหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิการครอบครองรถ ของผู้โอน เช่นใบเสร็จรับเงินค่ารถสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด หรือสัญญาเช่าซื้อหรือสัญญาอื่น ๆ นำรถไปตรวจสอบเลขคัสซี เลขเครื่องยนต์จากช่างตรวจสภาพรถ เสร็จแล้วนายทะเบียนจะลงบันทึกรายการเลขทะเบียนประจำรถและมอบแผ่นป้ายทะเบียนโลหะให้โดยผู้ขอต้องเสียค่าธรรมเนียมการโอนทะเบียนรถตามกฎหมายพร้อมกับส่งมอบเอกสารประจำรถยนต์ที่เรียกใบคู่มือจดทะเบียนรถให้แก่ผู้รับโอน หรือเจ้าของรถ ดังนั้น เมื่อปรากฏว่ารถที่ขอจดทะเบียนมีผู้เช่าซื้อนายทะเบียนจะใส่ชื่อของผู้เช่าซื้อเป็นผู้ครอบครอง (อยู่หน้าเดียวกับเจ้าของ) เพราะผู้ให้เช่าซื้อต้องการเพียงเงินค่างวดตามสัญญาเช่าซื้อส่วนผู้เช่าซื้อย่อมต้องการเป็นผู้ใช้รถตามวัตถุประสงค์ของตน ซึ่งหากเจ้าของกรรมสิทธิ์รถประสงค์จะนำรถไปใช้ในท้องถิ่นอื่น (ตามความประสงค์ของผู้เช่าซื้อ) ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องถิ่นนั้นได้ ตามหลักเกณฑ์ในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 มาตรา 10 แต่ผู้ครอบครองดังกล่าวจะไม่ต้องมาดำเนินการทางทะเบียนใดๆ เพราะเป็นหน้าที่ของเจ้าของหรือผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่มีชื่อปรากฏอยู่ในรายการจดทะเบียน และผู้ครอบครองไม่ต้องลงลายมือชื่อในใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์อย่างเช่นผู้ถือกรรมสิทธิ์

2) เจ้าของกรรมสิทธิ์รถเดิมแต่เป็นผู้ครอบครองตามสัญญาเช่าซื้อ

กรณีเจ้าของกรรมสิทธิ์รถเดิมที่มีชื่อเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในการการจดทะเบียนแต่เป็นผู้ครอบครองตามสัญญาเช่าซื้อเกิดขึ้นได้ในกรณี เจ้าของกรรมสิทธิ์รถเกิดความจำเป็นในการใช้เงินจะใช้วิธีการตกลงขายและโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้แก่เจ้าหนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสถาบันการเงินและสถาบันการเงินนั้นก็ทำสัญญาเช่าซื้อโดยวัตถุประสงค์แห่งสัญญาก็คือ รถยนต์คันเดิมนั้นเองการทำสัญญาเช่าซื้อในลักษณะนี้จะมีผลให้เจ้าของกรรมสิทธิ์รถเดิมสามารถใช้สอยประโยชน์ในรถยนต์ได้ต่อไปพร้อมกับได้รับเงินจากสถาบันการเงินมาใช้จ่ายต่อไปได้แต่จะมีชื่อเป็น “ผู้ครอบครอง”

ตามใบคู่มือจดทะเบียนรถ ส่วนสถาบันการเงินดังกล่าวก็จะมีชื่อเป็น “ผู้ถือกรรมสิทธิ์” โดยในการดำเนินการลักษณะนี้เจ้าของกรรมสิทธิ์รถ(เดิม) จะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการโอนกรรมสิทธิ์เป็นชื่อของสถาบันการเงิน เสียดอกเบี้ยในอัตราคงที่แบบสัญญาเช่าซื้อ เสียภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax หรือ VAT) เป็นภาษีทางอ้อมประเภทหนึ่งที่ยกเก็บจากบุคคลที่ซื้อสินค้าหรือรับบริการพร้อมการผ่อนชำระค่างวด และเสียค่าธรรมเนียมในการโอนกรรมสิทธิ์กลับคืนเป็นชื่อของเจ้าของเดิมอีกครั้งเมื่อผ่อนชำระค่างวดครบถ้วนแล้ว โดยภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ทำให้เจ้าของกรรมสิทธิ์รถ (เดิม) ต้องแบกรับภาระมากเกินไปกว่ากรณีจำเป็น จึงเป็นเหตุผลสำคัญนำมาซึ่งแนวความคิดการนำรถยนต์มาจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551³⁵

3) ผู้ครอบครองในกรณีอื่น

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การเป็นผู้ครอบครองมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้รถ โดยถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 มาตรา 6 และมาตรา 10 ปรากฏว่าบุคคลผู้มีชื่อถือกรรมสิทธิ์รถยนต์ตามที่ปรากฏในใบทะเบียนคู่มือรถได้จะต้องเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลเท่านั้น ส่วนผู้ครอบครองนั้นอาจเป็นเพียงหน่วยงานซึ่งไม่ใช่บุคคล ตามกฎหมายก็ได้ เช่น กรณีของ กรมขนส่งทางบกซึ่งมีสถานะเป็นนิติบุคคลเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ที่นำมาใช้ในวัตถุประสงค์ของกรมขนส่งทางบก และหากหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานขนส่งจังหวัดปราจีนบุรี นำรถไปใช้ตั้งนี้ สำนักงานขนส่งจังหวัดปราจีนบุรี จะมีชื่อเป็นผู้ครอบครองรถ ตามที่ปรากฏในรายการจดทะเบียนในใบคู่มือจดทะเบียนรถ

จากกรณีดังกล่าวมาจึงทำให้พบได้ว่า คำว่า “ผู้ครอบครอง” ในใบคู่มือจดทะเบียนรถจึงไม่ใช่บุคคลผู้อยู่ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ และตามบทนิยามในมาตรา 4 ที่บัญญัติ

³⁵ หมายเหตุ ถึงเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวในมาตรา 17/1 คือ โดยที่สิ่งหามิทรัพย์หลายประเภทสามารถจดทะเบียนเป็นประกันหนี้ได้ ดังเช่น เรือมีระวางตั้งแต่ 5 ตันขึ้นไป แพ สัตว์พาหนะสามารถจดทะเบียนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 703 ส่วนเครื่องจักรสามารถจดทะเบียนได้ตามกฎหมายเครื่องจักร แต่ปรากฏว่ารถยนต์ ได้แก่ รถยนต์สาธารณะ รถยนต์บริการ และรถยนต์ส่วนบุคคลรวมทั้งรถพ่วง รถบดถนน และรถแทรกเตอร์ เป็นสิ่งหามิทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงแต่ไม่สามารถจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ได้ตามกฎหมาย ในกรณีที่ต้องใช้เป็นประกันหนี้จึงต้องใช้วิธีการโอนขายแก่เจ้าหนี้ และทำเป็นสัญญาเช่าซื้อซึ่งต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเป็นภาระแก่ประชาชนและผู้ประกอบการหลายล้านคนทั่วประเทศ สมควรบรรเทาภาระดังกล่าวนี้ และทำให้รถดังกล่าวเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่า มีราคา ที่สามารถจดทะเบียนเป็นประกันหนี้ได้ และผู้เป็นเจ้าของยังคงมีสิทธิ์ครอบครองใช้สอยได้ดังเดิม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้.

ว่า “เจ้าของรถ” หมายความว่ารวมถึงผู้มีสิทธิไว้ในครอบครองด้วย ซึ่งผู้มีสิทธิไว้ในความครอบครองดังกล่าวจึงแตกต่างกับผู้ซื้อเป็นผู้ครอบครองในใบคู่มือจดทะเบียน

3.1.4 ผู้รับจําของรถยนต์ตามกฎหมาย

บุคคลที่จะเป็นผู้รับจําของรถยนต์ได้ตามกฎหมายต้องเป็นบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจํา โดยนี้ตามสัญญาประจําานั้น ต้องเป็นหนี้ที่มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย หากหนี้ประจําเป็นหนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย สัญญาจําของอันเป็นหนี้อุปกรรมก็ไม่อาจมีขึ้นได้ กฎหมายจึงวางหลักไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 707 ซึ่งให้นำมาตรา 681 ในเรื่องค้ำประกันมาใช้บังคับโดยอนุโลมว่าการจําของจะมีได้ ก็เฉพาะในหนี้ดังต่อไปนี้³⁶

3.1.4.1 ผู้รับจําของรถยนต์สำหรับหนี้อันสมบูรณ์

หนี้อันสมบูรณ์ หมายถึง หนี้ที่ไม่เป็นโมฆะเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย ซึ่งจะทำให้นิติกรรมนั้นไม่ได้เกิดหรือไม่ได้มีขึ้นเลย อันจะมีผลทำให้สัญญาจําของไม่อาจมีขึ้นได้ นิติกรรมที่เป็นโมฆะเพราะวัตถุประสงค์ผิดกฎหมาย เช่น หนี้กู้ยืมไปค้ำฝิ่น หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น สัญญาที่แสวงหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็นความก้น (สัญญาซื้อขายความก้น) หรือไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด เช่น สัญญาเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อลงลายมือชื่อแต่ผู้เดียว แต่ผู้ให้เช่าซื้อไม่ได้ลงลายมือชื่อด้วย สัญญาเช่าซื้อจึงเป็นโมฆะ หรือการแสดงเจตนาวิปริต เช่น การแสดงเจตนาซ่อนเร้นที่ตั้งใจให้แตกต่างจากเจตนาที่แท้จริง โดยผู้รับการแสดงเจตนาได้รู้ถึง ตามมาตรา 154 หรือ การแสดงเจตนาหลงที่เกิดจากคู่กรณีสองฝ่ายตกลงสมคบกันแสดงเจตนาต่างจากเจตนาในใจจริงเพื่อหลอกลวงบุคคลภายนอกตามมาตรา 155 วรรคแรก หรือสมคบกันทำนิติกรรมอำพรางขึ้นมาให้ปรากฏซึ่งเจตนาที่แท้จริงมิได้ต้องการผูกพันตามนิติกรรมนั้น แต่ต้องการผูกพันตามนิติกรรมอีกอันหนึ่งที่ปิดบังไว้ตามมาตรา 155 วรรคสอง หรือสำคัญผิดในข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ มีหนี้บางประเภทที่เป็นหนี้อันไม่สมบูรณ์ที่ไม่อาจจําของเป็นประกันได้ เช่น หนี้อันเกิดจากการพนันขึ้นต่อตามมาตรา 853 หรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดความผูกพันตามกฎหมาย เช่น การกู้ยืมเงินที่มีได้ส่งมอบทรัพย์สินแก่กัน นิติกรรมเช่นนี้ถือว่าไม่ก่อให้เกิดความผูกพัน จึงไม่มีหนี้ที่จะจําของต่อกันได้

³⁶ รพีพร วนาลักษณ์. (2543), *ปัญหาความรับผิดของผู้จําของ: ศึกษากรณีข้อตกลงยกเว้นมาตรา 733 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กับกฎหมายข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 12-14.

สำหรับหนี้ประเภทที่สมบูรณ์แล้ว เช่น หนี้เงินกู้ยืมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 แม้จะขาดหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญก็ตาม ก็สามารถจำนองเป็นประกันหนี้ได้ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าเจ้าหนี้จะฟ้องเรียกร้องตามมูลหนี้เงินกู้ยืมได้หรือไม่ เช่น ก. กู้ยืมเงิน ข. ไป 1,500,000 บาท โดยมี ค. จำนองที่ดินเป็นประกันหนี้มืออยู่จริงและสมบูรณ์แล้ว เพียงแต่ขาดหลักฐานแห่งการกู้ยืม ซึ่งตามกฎหมายห้ามมิให้ฟ้องร้องบังคับเอาแก่ ก. เท่านั้น เมื่อ ข. ไม่ได้รับชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืม ย่อมบังคับเอาแก่ ก. ไม่ได้ แต่หนี้ดังกล่าวมีจำนองเป็นประกันตามมาตรา 707 และ มาตรา 681 ได้ เมื่อ ข. ยังไม่ได้รับชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมย่อมบังคับเอาแก่ ค. ผู้จำนองได้³⁷

3.1.4.2 ผู้รับจำนองรถยนต์สำหรับหนี้ในอนาคตหรือหนี้ที่มีเงื่อนไข

หนี้ที่เกิดในอนาคตเป็นหนี้ที่มีเงื่อนไขบังคับก่อน ถ้าเงื่อนไขไม่สำเร็จหนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น จึงเป็นหนี้ที่ถือเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตเป็นเครื่องกำหนด เช่น หนี้ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี หนี้อันเกิดจากการกระทำของลูกหนี้ ส่วนหนี้ที่มีเงื่อนไขจะถือเอาเหตุการณ์ในอนาคตอันไม่แน่นอนเป็นเครื่องกำหนด ซึ่งในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ กฎหมายก็รับรองสิทธิและหน้าที่ของคู่กรณี และให้ทำสัญญาจำนองไว้ได้ เช่น ก. กู้เงินสหกรณ์ โดย ข. เป็นผู้ค้ำประกัน ต่อมา ข. กู้เงินสหกรณ์โดยจำนองที่ดินไว้แก่สหกรณ์ สัญญาจำนองมีข้อความว่าจำนองเพื่อประกันหนี้เงินซึ่ง ข. เป็นหนี้จำเลยอยู่ในขณะทำสัญญาหรือในเวลาหนึ่งเวลาใดต่อไปภายหน้า กับทั้งหนี้สินต่างๆ ซึ่งโจทก์จะต้องรับผิดชอบไม่ว่าในฐานะใดๆ ต่อจำเลย ดังนี้ สัญญาจำนองย่อมครอบคลุมถึงหนี้ตามสัญญาค้ำประกันดังกล่าวด้วย แม้ ข. จะชำระหนี้ที่กู้จากสหกรณ์ครบถ้วนแล้ว สัญญาจำนองก็ยังไม่ระงับไป สหกรณ์มีสิทธิที่จะไม่จดทะเบียนไถ่ถอนจำนองที่ดินให้โจทก์ ทั้งนี้ ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2207/2531 ดังนั้น การรับจำนองรถยนต์สำหรับหนี้ในอนาคตหรือหนี้ที่มีเงื่อนไขก็อาจมีได้

3.1.4.3 ผู้รับจำนองรถยนต์สำหรับหนี้อันเกิดจากโมฆียกรรม

หนี้ประเภทที่เกิดขึ้นจากความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลและทรัพย์สิน หรือเพราะผู้ก่อหนี้เป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือที่เกิดจากกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่ อันทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะ การจำนองประเภทนี้จะถือว่ามีกิจการจำนองอย่างสมบูรณ์ต้องประกอบด้วยเหตุ 2 ประการ คือ ผู้จำนองได้รู้เหตุสำคัญผิดหรือไร้ความสามารถแล้ว และการรู้เช่นนั้นเป็นการรู้ในขณะที่ทำ

³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1604/2536, เข้าถึงได้จาก, <http://www.deka2007.supremecourt.or.th/deka/web/search.jsp>, [2557.17 ธันวาคม].

สัญญาจำนอง ซึ่งถือว่าผู้จำนองได้รับรองว่าตนยอมผูกพันตามสัญญาจำนอง แม้ในภายหลัง สัญญาประธานระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้จะถูกบอกล้าง ผู้จำนองก็ยอมรับผิดใช้หนี้ให้แก่ผู้รับจำนอง แต่อย่างไรก็ตาม ความสำคัญผิดที่จะนำมาใช้ในเรื่องจำนองได้ จะต้องเป็นเรื่องผู้จำนอง เป็นบุคคลที่สามไม่ใช่ตัวลูกหนี้ เพราะถ้าผู้จำนองเป็นลูกหนี้ เมื่อลูกหนี้สำคัญผิด ผู้จำนองซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับลูกหนี้ก็ต้องสำคัญผิดด้วย³⁸

3.1.5 กระบวนการจำนองรถยนต์และขั้นตอนการจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากการศึกษาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจำนอง พบว่าจำนองสามารถใช้ได้เฉพาะกับทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น โดยเดิมสังหาริมทรัพย์ที่สามารถนำมาจำนองได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปัจจุบันมีเพียงสี่ประเภทเท่านั้น ได้แก่ เรือ แพ สัตว์พาหนะ และเครื่องจักร เท่านั้น ส่วนรถยนต์นั้นเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่ารถยนต์จะเป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีความสำคัญและมีมูลค่าในทางเศรษฐกิจสูงที่สุดชนิดหนึ่งในปัจจุบันก็ตาม แต่รถยนต์ยังไม่มี การนำสังหาริมทรัพย์ประเภทรถยนต์มาจำนองเป็นประกันหนี้ได้ ดังนั้น การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจำนองจึงยังไม่มีกระบวนการในการจำนองอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันได้มีการตราและประกาศใช้พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2551 ขึ้น ซึ่งตามพระราชบัญญัติรถยนต์ดังกล่าวได้กำหนดให้รถยนต์ที่จดทะเบียนแล้วเป็นทรัพย์สินที่จำนองได้ แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงกระบวนการในการจำนองรถยนต์เอาไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งเมื่อรถยนต์เป็นสังหาริมทรัพย์ที่จำนองได้ตามกฎหมาย กระบวนการจำนองรถยนต์ และขั้นตอนการจำนองรถยนต์จึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น การทำสัญญาจำนองจะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญในการทำสัญญาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากปราศจากสิ่งที่เป็นสาระสำคัญนี้แล้ว ก็จะมีผลทำให้สัญญาจำนองไม่สมบูรณ์ คือ ใช้บังคับไม่ได้ สาระสำคัญของสัญญาจำนองมีดังนี้

3.1.5.1 ต้องระบุทรัพย์สินที่จำนอง

ทรัพย์สินที่จำนอง ถือเป็นสิ่งที่เป็นสาระสำคัญในการจำนอง เพราะเป็นวัตถุแห่งสัญญา การระบุทรัพย์สินที่จำนองต้องระบุทุกสิ่ง โดยระบุส่วนที่สำคัญๆ เพื่อทราบว่าทรัพย์สินนั้นมีอะไรบ้าง แต่ไม่ต้องระบุรายละเอียดครบถ้วนเพียงแต่ให้เข้าใจได้ว่าหมายถึงความถึงทรัพย์สินประเภท

³⁸ บัญญา ถนอมรอด. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 18, หน้า 216.

ใดก็เป็นอันเพียงพอแล้ว เช่น ระบุรถยนต์รุ่น ยี่ห้อ เลขทะเบียนรถยนต์ เลขเครื่องยนต์ เลขตัวถัง เป็นต้น เมื่อระบุชัดแจ้งว่าทรัพย์สินที่จำนองมีอะไรบ้าง ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2506

3.1.5.2 ต้องระบุจำนวนเงินที่จำนอง

จำนวนเงินที่ทรัพย์สินนั้นจำนองเป็นประกัน ต้องระบุเป็นจำนวนที่แน่นอนตรงตัว หรือจำนวนขั้นสูงสุดไว้เป็นเงินไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 708 ถ้าไม่ระบุผลก็คือ สัญญาจำนองตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 152 เพราะถือเป็นสาระสำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลภายนอกทราบทั่วว่า รถยนต์คันดังกล่าวติดภาระจำนองอยู่จำนวนเท่าใด อันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินที่จำนองและต้องการไถ่ถอนจำนอง อีกประการหนึ่ง ทรัพย์สินที่จำนองที่มีมูลค่ามากอาจจำนองซ้อนได้หลายครั้งจนเต็มมูลค่า จึงจำเป็นต้องระบุจำนวนเงินที่จำนองเพื่อที่ผู้รับจำนองรายต่อไป สามารถตรวจสอบได้ว่าจะรับจำนองได้อีกหรือไม่ และเมื่อทำสัญญาจำนองระบุเงินไว้ตรงตัวแน่นอนแล้ว ทั้งนี้ ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 340/2508

3.1.5.3 สัญญาจำนองต้องทำตามแบบ

สัญญาจำนองต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 714 ลงนามโดยผู้จำนองและผู้รับจำนอง ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้ลงลายมือชื่อในสัญญา ถือว่าขาดสาระสำคัญตามแบบที่กฎหมายกำหนดแล้วเป็นโมฆะ และเหตุที่ต้องมีการจดทะเบียน ก็เพราะการจำนองไม่มีการส่งมอบทรัพย์สิน หลักฐานทางทะเบียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถตรวจสอบได้ว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ภายใต้การจำนอง เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาก่อนตกลงรับโอนกรรมสิทธิ์หรือจำนองซ้อนเพราะภาระการจำนองย่อมติดไปกับทรัพย์สินเสมอ ตราบใดที่การจำนองยังไม่ระงับสิ้นไป

เมื่อทำสัญญาจำนองแล้วย่อมเกิดผลตามที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง จึงทำให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ในส่วนของผู้จำนอง ผู้รับจำนอง ผู้รับโอนทรัพย์สินที่จำนอง ตามที่กฎหมายกำหนด อันเป็นสิทธิอัตตวิสัย (Droit Subjectif) หมายถึง สิทธิของบุคคลแต่ละคนหรืออำนาจที่บุคคลแต่ละคนมีอยู่ตามกฎหมายเหนือทรัพย์สินหรือเหนือบุคคลอื่น แต่กฎหมายไม่ได้ยกเว้นอย่างชัดเจนว่าอะไรคือสิทธิ และอะไรคือหน้าที่ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงสิทธิของฝ่ายหนึ่งก็ย่อมหมายถึงหน้าที่ของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย เช่น เมื่อกฎหมายกล่าวถึงสิทธิของผู้รับจำนอง ก็ย่อมหมายถึงหน้าที่ของผู้จำนอง ซึ่งผู้ทรงสิทธิย่อมสามารถบังคับได้ตามสิทธินั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความ

ยินยอม จากผู้มีหน้าที่ต่อสิทธินั้น ผู้จ้างเอง ผู้รับจ้างเอง และผู้รับโอนทรัพย์สินที่จ้างเองมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายจ้าง³⁹

3.1.5.4 สิทธิตามกฎหมายจ้าง⁴⁰

1) สิทธิของผู้จ้างเอง

ผู้จ้างเองมีสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายจ้างเองทั้งก่อนถูกบังคับจ้างเองและภายหลังบังคับจ้างเอง รวมทั้งสิทธิที่จะหลุดพ้นจากการจ้างเองเพราะเหตุจากการกระทำของผู้รับจ้างเองดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) สิทธิที่จะไถ่ถอนจ้างเอง เมื่อผู้จ้างเองชำระหนี้ที่ค้างให้แก่ผู้รับจ้างเองโดยสิ้นเชิงเพื่อให้หนี้จ้างเองระงับและทำให้ทรัพย์สินที่จ้างเองหลุดพ้นจากภาระจ้างเอง สิทธิไถ่ถอนจ้างเองนี้มีอยู่จนวาระสุดท้ายก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม้ขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จ้างเองให้แก่ผู้รู้ราคาสูงสุด โดยผู้จ้างเองต้องหาเงินมาวางศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ครบถ้วนตามจำนวนหนี้ที่ศาลพิพากษา รวมทั้งค่าธรรมเนียมศาลและค่าธรรมเนียมการบังคับคดีด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงจะถอนการบังคับคดี

(2) สิทธิที่จะชำระหนี้เพื่อมิให้ถูกบังคับจ้างเอง สัญญาจ้างเองเป็นสัญญาที่ผู้จ้างเองได้ทำสัญญาไว้กับผู้รับจ้างเองว่า หากไม่มีการชำระหนี้ก็ยอมให้บังคับจ้างเองทรัพย์สินเอาเงินชำระหนี้ได้ กฎหมายจึงให้ผู้จ้างเองมีสิทธิชำระหนี้เพื่อป้องกันส่วนได้ส่วนเสียมิให้ทรัพย์สินของตนถูกบังคับจ้างเอง อันเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งให้ผู้จ้างเองมีสิทธิสงวนทรัพย์สินของตนได้ หากเจ้าหนี้ผู้รับจ้างเองไม่ยอมรับชำระหนี้ ผู้จ้างเองก็อาจหลุดพ้นความรับผิดชอบได้ แต่ทั้งนี้ ในการชำระหนี้จ้างเองไม่อาจชำระหนี้แต่เพียงบางส่วน ถ้าตกลงกับเจ้าหนี้ไว้ว่าจะชำระทั้งจำนวน ซึ่งถ้าไม่สามารถชำระหนี้ให้เสร็จสิ้นในคราวเดียว เจ้าหนี้ก็มีสิทธิบังคับจ้างเองต่อไป

(3) สิทธิที่จะได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ เมื่อบุคคลภายนอกซึ่งจ้างเองทรัพย์สินของตน เป็นประกันหนี้ลูกหนี้ได้ชำระหนี้เพื่อปกป้องมิให้ต้องถูกบังคับจ้างเอง กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้จ้างเองที่จะเรียกร้องเพื่อได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ตามจำนวนที่ตนได้ชำระไป หรือถ้าทรัพย์สินที่จ้างเองถูกบังคับจ้างเองเพื่อชำระหนี้คืนแก่ผู้รับจ้างเอง ผู้จ้างเองก็มีสิทธิจะได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ตามจำนวนเท่าที่ผู้รับจ้างเองได้รับจากการบังคับจ้างเองนั้น

(4) สิทธิหลุดพ้นจากความรับผิดชอบที่เสียหาย กรณีที่บุคคลภายนอกนำทรัพย์สินของตนจ้างเองเป็นประกันหนี้บุคคลอื่น และหนี้นั้นมีผู้จ้างเองหลายคน โดยระบุลำดับจ้างเองไว้

³⁹ รพีพร วนาสัตถ์. อ้างแล้ว เชียงธรรมที่ 36, หน้า 16-17.

⁴⁰ รพีพร วนาสัตถ์. อ้างแล้ว เชียงธรรมที่ 36, หน้า 17-22.

ผู้รับจำนองจะต้องบังคับจำนองตามลำดับที่ระบุไว้ ถ้าผู้รับจำนองได้ปลดหนี้ให้แก่ผู้จำนองคนใดคนหนึ่ง ย่อมทำให้ความรับผิดของผู้จำนองคนนั้นระงับสิ้นไปไม่ ต้องถูกบังคับจำนอง อันมีผลทำให้ผู้จำนองลำดับหลังๆ ได้รับความเสียหายเท่ากับราคาทรัพย์สินของผู้จำนองที่ถูกปลดไป เพราะถ้าไม่มีการปลดหนี้ จำนองลำดับหลังอาจจะไม่ถูกบังคับจำนองเลยหรือถูกบังคับได้น้อยลง กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้จำนองลำดับหลังหลุดพ้นจากการชำระหนี้เท่ากับราคาทรัพย์สินของผู้จำนองคนก่อนที่ผู้รับจำนองปลดหนี้ให้

(5) สิทธิที่จะโอนทรัพย์สินที่จำนอง จำนองเป็นเพียงการเอาทรัพย์สินไป “ตราไว้” เป็นประกันเท่านั้น โดยผู้จำนองไม่ว่าจะเป็นตัวลูกหนี้เองหรือบุคคลอื่นยังคงครอบครองและมีกรรมสิทธิ์นั้นอยู่ ฉะนั้น ผู้จำนองจึงมีสิทธิโอนทรัพย์สินที่จำนองนั้นให้แก่ใครก็ได้ ในการโอนทรัพย์สินนี้อาจจะโอนโดยสัญญา เช่น ขายหรือให้หรือโดยผลของกฎหมาย เช่น รับมรดก จำนองก็ยังติดไปกับทรัพย์สินนั้นไม่ว่าจะโอนไปที่ทอดก็ตาม เพราะการจำนองเป็นทรัพย์สินคือเป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินและใช้ยันกับบุคคลทั่วไปได้ ผู้รับจำนองจึงสามารถติดตามบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองนั้นได้เสมอ

(6) สิทธิที่จะจำนองซ้อน กฎหมายได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้จำนองที่สามารถนำทรัพย์สินจำนองแล้วไปจำนองอีกได้ ที่เรียกว่า “จำนองซ้อน” ไว้ในตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 712 ฉะนั้น ทรัพย์สินเพียงสิ่งเดียวอาจจำนองเป็นประกันหนึ่งก็รายก็ได้ ตราบเท่าที่ทรัพย์สินที่จำนองนั้นมีราคาสูงพอแก่การประกันหนึ่ง อันเป็นการที่ให้สิทธิแก่ผู้จำนองที่จะใช้สอยประโยชน์จากทรัพย์สินของตนให้ได้มากที่สุด

(7) สิทธิหลุดพ้นจากความรับผิด สิทธิของผู้จำนองกรณีนี้ เป็นเรื่องเฉพาะของผู้จำนองรายเดียวที่เป็นบุคคลภายนอกจำนองทรัพย์สินของตนเป็นประกันหนึ่งบุคคลอื่น โดยผู้จำนองกรณีนี้มีสิทธิหลุดพ้นจากความรับผิดคล้ายกับผู้ค้ำประกัน ดังต่อไปนี้

ก. ผู้จำนองมีสิทธิหลุดพ้นจากความรับผิด เท่าที่เสียหายเพราะไม่อาจรับช่วงสิทธิ คือ ถ้าผู้จำนองชำระหนี้แทนลูกหนี้ไปหรือถูกบังคับจำนองแล้ว จะได้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ผู้รับจำนองอันมีอยู่เหนือลูกหนี้ในมูลหนี้ก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญาจำนองกับผู้จำนอง และได้ทำอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นเหตุให้ผู้จำนองไม่อาจเข้ารับช่วงสิทธิดังกล่าวได้ทั้งหมดหรือบางส่วน ผู้จำนองย่อมมีสิทธิเอาความเสียหายนั้นไปหักหนี้กับผู้รับจำนองได้ ตัวอย่างเช่น ก. กู้เงิน ข. 100,000 บาท โดยมี ค. จำนองเป็นประกัน ต่อมา ก. ลูกหนี้ได้มอบแหวนทองคำราคา 10,000 บาท จำนำไว้กับ ข. ด้วย ก่อนหนี้ถึงกำหนด ข. คืนแหวนทองคำให้ ก. ไป ดังนี้ ค. ผู้จำนองย่อมมีสิทธิหลุดพ้นความ

รับผิดชอบชำระราคาแหวนทองคำจำนวน 10,000 บาท เท่าที่ต้องเสียหายเพราะการที่ ข. คืบแหวนทองคำไป ทำให้ ค. ไม่สามารถเข้ารับช่วงสิทธิจำหน่ายได้

ข. ผู้จำนองมีสิทธิหลุดพ้นจากความรับผิด เมื่อเจ้าหนี้ผ่อนเวลาให้ลูกหนี้ คือ ถ้าบุคคลคนเดียวจำนองทรัพย์สินเป็นประกันหนี้อันมีเวลาชำระหนี้แน่นอน และเจ้าหนี้ผู้รับจำนองผ่อนเวลาให้ลูกหนี้โดยผู้จำนองมิได้ยินยอมไว้ด้วย ผู้จำนองย่อมหลุดพ้นความรับผิดเมื่อเจ้าหนี้ได้ผ่อนเวลาให้ลูกหนี้

ค. ผู้จำนองมีสิทธิหลุดพ้นจากความรับผิด เมื่อขอชำระหนี้แล้ว แต่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับ คือ เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ และผู้จำนองที่ได้จำนองเป็นประกันหนี้ไว้รายเดียวขอชำระหนี้แก่ผู้รับจำนองแทนลูกหนี้ แต่ผู้รับจำนองไม่ยอมรับชำระหนี้ ผู้จำนองย่อมหลุดพ้นความรับผิดในหนี้

ง. ผู้จำนองมีสิทธิหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นนับแต่วันที่พ้นกำหนดตามที่กฎหมายกำหนดให้ผู้รับจำนองต้องปฏิบัติเพื่อการส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้จำนอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2557 มาตรา 728 วรรคสอง

จ. ผู้จำนองมีสิทธิหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นนับแต่วันที่พ้นกำหนดตามที่กฎหมายกำหนดให้ผู้รับจำนองต้องดำเนินการเพื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนองของผู้จำนอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2557 มาตรา 729/1

ฉ. สิทธิล้างจำนองเป็นงวดๆ ตามหลักทั่วไปนั้น จะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้เป็นบางส่วนไม่ได้ ต้องชำระคราวเดียวให้เสร็จสิ้น แต่ในเรื่องจำนองกฎหมายให้สิทธิแก่ผู้จำนองที่จะผ่อนชำระหนี้ล้างจำนองเป็นงวดๆ ได้ เว้นแต่ผู้จำนองและผู้รับจำนองจะตกลงกันไว้ในสัญญา จำนองว่าผู้จำนองต้องชำระหนี้จำนองครั้งเดียวให้เสร็จสิ้น ผู้จำนองก็ไม่มีสิทธิล้างจำนองเป็นงวดๆ ได้ ทั้งนี้ การผ่อนชำระหนี้เพื่อล้างจำนองนี้ต้องนำความไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย เพราะหากไม่จดทะเบียนก็ไม่อาจยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกได้

ช. สิทธิในการได้รับเงินที่เหลือจากการขายทอดตลาด เมื่อบังคับจำนองโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจำนองและนำเงินไปชำระเงินต้นและค่าอุปกรณ์ คือ ดอกเบี้ย ค่า

สินไหมทดแทนในการไม่ชำระหนี้ และค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับจำนองเสร็จสิ้นแล้ว หากมีเงินเหลืออยู่อีกผู้จำนองมีสิทธิเรียกเงินส่วนที่เหลือดังกล่าวคืนจากผู้รับจำนองได้

ข. สิทธิที่จะจดทะเบียนแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนองหรือหนี้จำนอง เนื่องจากสัญญาจำนอง เป็นสัญญาที่มีลักษณะเปิดเผยทางทะเบียน ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสัญญาจำนอง จะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยนำความไปจดทะเบียนเสมอ มิฉะนั้น จะมีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญาจำนอง แต่ไม่สามารถยกขึ้นยันบุคคลภายนอกได้ บทบัญญัตินี้เป็นบทคุ้มครองผู้จำนอง ซึ่งหากผู้จำนองชำระหนี้เสร็จสิ้นแล้ว แต่เจ้าหนี้ผู้รับจำนองยังคงยึดหน่วงโฉนดหรือหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ไว้ ไม่ยอมแก้ไขทะเบียนจำนองให้ ผู้จำนองสามารถฟ้องบังคับจำนองให้ผู้รับจำนองไปจดทะเบียนได้ถอนจำนองได้

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสัญญาจำนองในเรื่องข้อตกลงหรือเปลี่ยนแปลงหนี้ที่จำนองเป็นประกัน ก็ต้องนำความไปจดทะเบียนด้วย มิฉะนั้นห้ามมิให้ยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอก

2) สิทธิของผู้รับจำนอง⁴¹

สัญญาจำนองทำให้เกิดสิทธิแก่ผู้รับจำนองเกี่ยวกับตัวทรัพย์สินซึ่งจำนองอันเป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินเพื่อที่จะดำเนินการทางกฎหมายในการที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญรวมทั้งการปกป้องสิทธิมิให้ผู้ใดทำให้ทรัพย์สินเสื่อมราคาลง กฎหมายได้กำหนดสิทธิของผู้รับจำนองไว้ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญ ถือเป็นสิทธิหลักของผู้รับจำนองที่มีสิทธิพิเศษกว่าเจ้าหนี้สามัญ คือ การได้รับชำระหนี้จากการบังคับทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหนี้สามัญอื่น โดยไม่ต้องคำนึงว่าทรัพย์สินที่จำนองจะโอนไปยังผู้ใด เพราะจำนองจะโอนไปที่ทอดก็ตามสิทธิของผู้รับจำนองย่อมมีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่จะบังคับจำนอง

(2) สิทธิที่ลบล้างการจดทะเบียนการจำยอม หรือทรัพย์สินที่จดทะเบียนภายหลังจำนองตามปกติ เมื่อบุคคลใดได้รับจำนองทรัพย์สินใดไว้ ก็เพราะเชื่อถือในราคาทรัพย์สินนั้นว่าคุ้มกับจำนวนหนี้ ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ก็สามารถบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินนั้นได้ครบถ้วน แม้ผู้จำนองจะโอนทรัพย์สินที่จำนองไปให้บุคคลอื่น ก็ไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของผู้รับจำนอง เพราะผู้รับจำนองยังสามารถติดตามบังคับจำนองจากทรัพย์สินที่จำนองได้เสมอ แต่ถ้าภายหลังจำนองผู้จำนองทำให้ทรัพย์สินเสื่อมราคาลงโดยจดทะเบียนการจำยอมหรือทรัพย์สินใดๆ เหนือทรัพย์สิน เช่น สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิอาศัย การติดพันในอสังหาริมทรัพย์ กฎหมายจึงกำหนดให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับจำนองในอันที่จะลบล้างการจำยอมหรือทรัพย์สินนั้นเสียจาก

⁴¹ รพีพร วนาสัตถ์. อ้างแล้ว เชียงธรรมที่ 36, หน้า 22-30.

ทรัพย์สินนั้นได้ ถ้าการจำยอมหรือทรัพย์สินดังกล่าวเป็นที่เสื่อมเสียแก่ผู้รับจำนอง คือ ทำให้ราคาตกลงในเวลาบังคับจำนอง

(3) สิทธิในการบังคับจำนอง

เมื่อลูกหนี้ก่อนขึ้น ย่อมก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ โดยเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามมาตรา 214 ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ อันเป็นการก่อให้เกิดความรับผิดชอบด้วยทรัพย์สิน (Sachhaftung) ความสำคัญของจำนองจึงเกิดขึ้นในส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ทางความรับผิดชอบเพื่อทดแทนที่ลูกหนี้ละเลยไม่ชำระหนี้ แต่การที่เจ้าหนี้จะใช้อำนาจบังคับเหนือทรัพย์สินได้จะต้องเป็นไปตามกระบวนการของกฎหมาย โดยกฎหมายจะกำหนดวิธีปฏิบัติในการบังคับของผู้รับจำนองไว้โดยแยกพิจารณาดังต่อไปนี้

ก. ระยะเวลาที่ผู้จำนองสามารถบังคับจำนอง ความรับผิดชอบของผู้จำนองมีทั้งเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระและลูกหนี้ไม่จัดการชำระหนี้ และหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ แต่เกิดปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จำนองที่มีราคาลดน้อยถอยลง อันเป็นผลให้เจ้าหนี้จำนองเสียเปรียบ เจ้าหนี้ผู้รับจำนองก็มีสิทธิที่จะบังคับจำนองได้ทันที โดยไม่ต้องรอให้หนี้ถึงกำหนดชำระ ดังนี้

ก) หนี้ถึงกำหนดชำระและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ผู้รับจำนองจึงมีสิทธิบังคับจำนองเนื่องจากสัญญาจำนองเป็นการให้สัญญาแก่ผู้รับจำนองว่า ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ก็ให้ผู้รับจำนองบังคับทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันได้ ดังนั้น เมื่อหนี้ถึงกำหนดเวลาชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้กลับเพิกเฉยหรือละเลยไม่ชำระหนี้ ผู้รับจำนองย่อมมีสิทธิฟ้องบังคับจำนองเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ได้

ข) หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระที่ลูกหนี้ต้องชำระหนี้หรือลูกหนี้ยังไม่ผิดนัดชำระหนี้ ผู้รับจำนองก็มีสิทธิจะบังคับจำนองได้เช่นกัน หากปรากฏว่าผู้จำนองเป็นผู้ทำให้ทรัพย์สินที่จำนองเสียหายหรือสูญหายไป จนทำให้ราคาทรัพย์สินตกต่ำลงไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้ กรณีนี้กฎหมายห้ามมิให้ลูกหนี้ถือกำหนดเวลาที่ไม่ต้องชำระหนี้ก่อนกำหนดต่อไป เนื่องจากเหตุดังกล่าวทำให้เจ้าหนี้หมดความเชื่อถือในตัวลูกหนี้ เจ้าหนี้ผู้รับจำนองจึงมีสิทธิบังคับจำนองได้ทันที โดยไม่ต้องรอให้หนี้ถึงกำหนดชำระ แต่หากเหตุที่ทรัพย์สินที่จำนองเสียหายหรือสูญหายมิได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้จำนอง และผู้จำนองเสนอจะจำนองทรัพย์สินอื่นแทน หรือจะเสนอซ่อมแซมแก้ไขความบุบสลาย ผู้รับจำนองก็ไม่มีสิทธิบังคับจำนองทันที

ข. วิธีการบังคับจำนอง เมื่อผู้รับจำนองมีสิทธิบังคับจำนอง ไม่ว่าจะกรณีนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว หรือกรณีหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระเพราะเหตุผู้จำนองทำให้ทรัพย์สินที่จำนองบุบสลายหรือสูญหายไปก็ตาม ผู้รับจำนองจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนสำคัญ 2 ประการ คือ ประการ

แรก ผู้รับจำนองต้องส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ผู้จำนองหรือผู้จำนองที่เป็นบุคคลภายนอก หรือหากเป็นกรณีผู้รับโอนทรัพย์สินที่จำนองผู้รับจำนองต้องจดหมายบอกกล่าวผู้รับโอน เพื่อให้ชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาอันสมควรตามที่กฎหมายกำหนดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2557 มาตรา 728 และ 735 ก่อน และประการที่สอง ผู้รับจำนองจะต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อขอให้ศาลสั่งบังคับจำนองต่อไป ซึ่งวิธีที่จะบังคับจำนองมี 2 วิธี คือ

ก) การขายทอดตลาด โดยผู้รับจำนองจะต้องนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินที่จำนองก่อนแล้วจึงดำเนินการขายทอดตลาดตามวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อไปได้

ข) การเอาทรัพย์สินจำนองหลุด ตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 729 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ค. กำหนดเวลาในการบังคับจำนอง เจ้าหนี้ผู้รับจำนองจะต้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 10 ปีนับแต่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยการบังคับคดีจะต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ คือ หากลูกหนี้ไม่มาฟังคำพิพากษา เจ้าหนี้จะต้องขอศาลให้ออกคำบังคับแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อน เมื่อได้ส่งคำบังคับโดยถูกต้องแล้ว ถ้าลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำบังคับภายในกำหนดเวลา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้โดยการยึดทรัพย์สิน และนำออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ ซึ่งในกรณีที่ขายทรัพย์สินที่จำนองได้เงินไม่พอชำระหนี้ ผู้รับจำนองไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ส่วนที่ขาดอีก เว้นแต่จะได้นำข้อตกลงไว้เป็นอย่างอื่น

(4) สิทธิที่จะรับช่วงทรัพย์สิน

เมื่อเกิดกรณีที่ทำให้ทรัพย์สินที่จะนองเป็นประกันสูญหายหรือถูกทำลายลงหรือเสื่อมเสียด้วยประการใด และผู้จำนองได้หาทรัพย์สินอื่นมาแทน ถือว่าทรัพย์สินที่เข้ามาแทนที่ เป็นช่วงทรัพย์สินที่ตกอยู่ภายใต้การบังคับชำระหนี้แทนทรัพย์สินเดิม เจ้าหนี้ผู้รับจำนองจึงมีสิทธิบังคับจำนองทรัพย์สินที่เข้ามาแทนที่นั้นเสมือนสิทธิที่มีต่อทรัพย์สินเดิมเพื่อเป็นการชำระหนี้ในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิ

(5) สิทธิที่จะเรียกร้องเอากับผู้ประกันภัย

การจำนองทรัพย์สิน ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เครื่องจักร รถยนต์ ผู้รับจำนองมักให้ผู้จำนองทำประกันภัยทรัพย์สินไว้โดยยกผลประโยชน์ให้แก่ผู้รับจำนอง เพื่อในเวลาเกิดความเสียหาย เช่น เกิดอัคคีภัยแก่ทรัพย์สินที่จำนอง ผู้รับจำนองจะได้รับความสะดวกจากการสูญเสีย

ทรัพย์สินอันเป็นประกัน โดยมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ตนเพื่อเป็นประกันหนี้ หรือเพื่อบังคับชำระหนี้ในกรณีถึงเวลาที่ต้องบังคับจำนองแทนทรัพย์สินเดิมที่ถูกทำลายลงไปแล้ว

3) สิทธิของผู้รับโอนทรัพย์สินที่จำนอง⁴²

ผู้รับโอนทรัพย์สินที่จำนองเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นลูกหนี้หรือผู้จำนอง กฎหมายจึงกำหนดสิทธิของผู้รับโอนทรัพย์สินที่ติดจำนอง ดังนี้

(1) สิทธิที่จะไถ่ถอนจำนอง

เนื่องจากทรัพย์สินที่ติดจำนองจะนำไปโอนขายให้แก่ใครก็ได้ โดยการจำนองจะต้องติดไปกับทรัพย์สินนั้นเสมอ ดังนั้น ไม่ว่าผู้รับโอนจะทราบหรือไม่ว่าทรัพย์สินมีจำนองอยู่หรือไม่ ผู้รับโอนก็ยังคงต้องรับภาระการจำนองและอาจถูกบังคับจำนองในภายหลังได้ กฎหมายจึงต้องให้สิทธิแก่ผู้รับโอนที่จะสงวนทรัพย์สินของตนไว้ คือ มีสิทธิไถ่ถอนจำนองได้ ไม่ว่าหนี้ประณานจะถึงกำหนดชำระแล้วหรือยัง เพราะผู้รับโอนไม่ได้มีความผูกพันกับหนี้ดังกล่าว เว้นแต่ผู้รับจำนองต้องมีเจตนาบอกกล่าวแก่ผู้รับโอนล่วงหน้าเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 60 วันก่อนจึงจะบังคับจำนองได้ ส่วนผู้รับโอนจะไถ่ถอนจำนองเมื่อใดก็ได้ แต่ถ้าผู้รับจำนองได้บอกกล่าวว่าจะบังคับจำนองผู้รับโอนต้องไถ่ถอนจำนองภายใน 60 วันนับแต่วันรับคำบอกกล่าว

(2) สิทธิที่จะเรียกเงินที่ทำให้ทรัพย์สินที่จำนองมีราคาเพิ่มขึ้น

กรณีที่ผู้รับโอนทรัพย์สินที่จำนอง ได้ปรับปรุงทรัพย์สินจำนองจนทำให้มีค่าเพิ่มขึ้น และเมื่อมีการบังคับจำนองขายทอดตลาดทำให้ได้ราคางอกขึ้นกว่าเดิมจากที่ไม่ได้ทำอะไรขึ้นเลย ผู้รับโอนมีสิทธิเรียกเอาราคาที่งอกขึ้นนี้ได้

3.1.6 กระบวนการบังคับจำนองรถยนต์ และขั้นตอนการบังคับจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 ได้มีบทบัญญัติกำหนดให้รถยนต์เป็นทรัพย์สินที่จำนองได้ แต่ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 ไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงขั้นตอนและวิธีการการบังคับจำนองไว้ว่าต้องทำอะไร โดยการบังคับจำนองมีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 12 จำนอง หมวด 4 ว่าด้วยเรื่องการบังคับจำนอง มีบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 728 ถึงมาตรา 735 ดังนั้น การบังคับจำนองรถยนต์จึงจำเป็นต้องนำเอาหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวมาใช้บังคับด้วย ดังนี้

⁴² รพีพร วนาสัตน์. อ้างแล้ว เชียงธรรมที่ 36, หน้า 27-28.

3.1.6.1 หลักเกณฑ์การบังคับจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้และหนี้ประณานั้นมีหนี้อุปกรรมเป็นทรัพย์สินจำนองประกันหนี้ หากเจ้าหนี้ประสงค์จะบังคับทรัพย์สินจำนองเจ้าหนี้นั้นจะต้องทำตามกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้จึงจะมีสิทธิบังคับทรัพย์สินจำนองได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งการบังคับจำนองจะแตกต่างกับการบังคับจำนำเพราะการบังคับจำนำเจ้าหนี้สามารถเอาทรัพย์สินจำนำที่อยู่ในความครอบครองของตนออกขายทอดตลาดได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี ส่วนการบังคับจำนองนั้นเจ้าหนี้ต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาบังคับจำนองซึ่งมีอยู่ 2 วิธี คือ ฟ้องเพื่อเอาทรัพย์สินจำนองออกขายทอดตลาดนำเงินที่ได้จากการขายมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 หรือฟ้องบังคับเอาทรัพย์สินจำนองหลุดแทนการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 729

1) การบอกกล่าวบังคับจำนองลูกหนี้ ต้องมีหนังสือบอกกล่าวบังคับจำนอง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อจะบังคับจำนองนั้น ผู้รับจำนองต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ก่อนว่าให้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 60 วันนับแต่วันที่ลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวนั้น ถ้าและลูกหนี้ละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนองจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจำนองและให้ขายทอดตลาดก็ได้” ซึ่งการบอกกล่าวบังคับจำนองตามมาตรา 728 วรรคหนึ่ง เป็นกรณีที่ลูกหนี้เป็นผู้จำนองทรัพย์สินของตนเองเป็นประกันหนี้ดังกล่าวคือลูกหนี้และผู้จำนองเป็นบุคคลเดียวกัน การที่กฎหมายใช้คำว่า “หนังสือบอกกล่าว” แสดงว่ากฎหมายประสงค์ให้การบอกกล่าวต้องทำเป็นหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรจะบอกกล่าวด้วยวาจาไม่ได้ โดยหนังสือบอกกล่าวดังกล่าวไม่มีแบบว่าต้องทำอย่างไร เพียงแต่มีข้อความที่ชัดเจนว่าลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ประณานเมื่อไหร่ หนี้คงค้างชำระเท่าไร ให้ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่เจ้าหนี้กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่า 60 วัน และลงชื่อเจ้าหนี้หรือตัวแทนของเจ้าหนี้แล้วส่งให้ลูกหนี้ ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติชัดเจนว่าผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้ต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ก่อน ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้เป็นแนวบรรทัดฐานว่าการบอกกล่าวถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการฟ้องคดีเพื่อบังคับจำนอง เพราะหากเจ้าหนี้หรือผู้รับจำนองละเลยไม่ทำตามกฎหมายดังกล่าวจะทำให้เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิฟ้องคดีบังคับจำนอง⁴³

⁴³ ปัญญา ถนอมรอด. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 18, หน้า 284.

2) บอกกล่าวบังคับจำนองในกรณีผู้จำนองเป็นบุคคลที่สาม

กรณีผู้จำนองเป็นบุคคลที่สามซึ่งไม่ใช่ตัวลูกหนี้โดยตรงในปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 728⁴⁴ โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม โดยเพิ่มเติมวรรคสองซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นกรณีผู้จำนองซึ่งจำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่น ต้องชำระ ผู้รับจำนองต้องส่งหนังสือบอกกล่าวดังกล่าวให้ผู้จำนองทราบภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่งหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ ถ้าผู้รับจำนองมิได้ดำเนินการภายในกำหนดเวลา 15 วันนั้น ให้ผู้จำนองเช่นว่านั้นหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปสรรคแห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นนับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลา 15 วันดังกล่าว” ซึ่งเดิมก่อนที่จะมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติตามมาตรา 728 วรรคสอง นั้นจะมีปัญหาว่าการบอกกล่าวบังคับจำนองจำเป็นต้องส่งหนังสือบอกกล่าวบังคับจำนองไปยังบุคคลที่สามซึ่งเป็นผู้จำนองด้วยหรือไม่เพราะมาตรา 728⁴⁵ เดิม กำหนดไว้เพียงให้ต้องบอกกล่าวไปยังลูกหนี้แต่ไม่ได้กำหนดว่าต้องบอกกล่าวไปยังผู้จำนองซึ่งเป็นบุคคลที่สามด้วย แต่ถึงแม้จะเป็นปัญหาความไม่ชัดเจนในทางกฎหมาย แต่ก็ยังไม่เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยในประเด็นนี้ไว้เป็นบรรทัดฐาน อาจเป็นเพราะปกติเจ้าหนี้หรือผู้รับจำนองมักจะส่งหนังสือบอกกล่าวถึงผู้จำนองพร้อมกับการส่งหนังสือบอกกล่าวถึงลูกหนี้ด้วย ต่อมาในปัจจุบันนี้เมื่อได้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 728 วรรคสองดังกล่าว จึงทำให้มีความชัดเจนโดยกฎหมายว่าเจ้าหนี้หรือผู้รับจำนองต้องส่งหนังสือบอกกล่าวบังคับจำนองไปถึงผู้จำนองซึ่งเป็นบุคคลภายนอกด้วย เช่นเดียวกันกับการบอกกล่าวลูกหนี้ผู้จำนองตามมาตรา 728 วรรคหนึ่ง ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของระยะเวลาและผลของการที่เจ้าหนี้ต้องปฏิบัติในการส่งหนังสือบอกกล่าวเท่านั้น กล่าวคือ ผู้รับจำนองต้องส่งหนังสือบอกกล่าวดังกล่าวให้ผู้จำนองทราบภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่งหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ ถ้าผู้รับจำนองมิได้ดำเนินการภายในกำหนดเวลา 15 วันนั้น ให้ผู้จำนองเช่นว่านั้นหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปสรรคแห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นนับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลา 15 วันดังกล่าว โดยจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนว่าประสงค์ที่จะคุ้มครอง

⁴⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2557, มาตรา 728.

⁴⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 728 (เดิม) บัญญัติว่า “เมื่อจะบังคับจำนองนั้น ผู้รับจำนองต้องมีเจตนาบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ก่อนจะให้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรซึ่งกำหนดไว้ในคำบอกกล่าวนั้น ถ้าและลูกหนี้จะเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าวผู้รับจำนองจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจำนองและให้ขายทอดตลาดก็ได้.

ความรับผิดชอบของผู้จ้างซึ่งเป็นคนคนที่สามเพื่อไม่ให้ต้องรับผิดชอบเกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็นหากเจ้าหนี้ได้ละเลยการบอกกล่าวถึงการผิดนัดชำระหนี้ของลูกหนี้ให้ผู้จ้างทราบ ซึ่งการส่งหนังสือบอกกล่าวให้ผู้จ้างทราบนั้นจะทำให้ผู้จ้างสามารถนำสิทธิของตนเองเพื่อเข้าชำระหนี้เสียเองแทนลูกหนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 724 ที่บัญญัติว่า “ผู้จ้างใดได้จ้างทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระแล้วและเข้าชำระหนี้เสียเองแทนลูกหนี้เพื่อจะปิดป้องมิให้ต้องบังคับจ้าง ทว่าผู้จ้างนั้นชอบที่จะได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ตามจำนวนที่ตนได้ชำระไป”

3.1.6.2 การดำเนินการของเจ้าหนี้ผู้รับจ้างเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ

เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ เจ้าหนี้ผู้รับจ้างสามารถดำเนินการได้ดังนี้⁴⁶

1) บังคับจ้างโดยวิธีการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 728 หรือมาตรา 729 ซึ่งจะมีผลตาม มาตรา 733 หรือ

2) ไม่บังคับจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 หรือมาตรา 729 แต่อาจใช้วิธีดังนี้

(1) ฟ้องตามหนี้สามัญ โดยสาระทรัพย์ที่จ้างอันเป็นหลักประกัน

(2) ตกลงกับผู้จ้างเป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่วิธีการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 และมาตรา 729

3) การบังคับจ้างมีวิธีการ อยู่ 2 วิธี คือ

(1) การบังคับจ้างโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจ้าง การบังคับจ้างโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจ้างต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 กล่าวคือ เมื่อหนี้ของลูกหนี้ถึงกำหนดชำระและถ้าลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ ผู้รับจ้างประสงค์จะบังคับจ้าง ต้องมีการบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ให้ลูกหนี้มาชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาอันสมควรซึ่งกำหนดไว้ในหนังสือบอกกล่าวนั้นก่อน⁴⁷ ว่าให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรซึ่งไม่น้อยกว่า 60 วัน ถ้าลูกหนี้หรือผู้จ้างไม่มาชำระหนี้หรือขอไถ่ถอนจ้างภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้รับจ้างมีสิทธิฟ้องต่อศาลขอให้ศาลมีคำพิพากษาชำระหนี้ให้แก่ตนโดยมีวิธีการยึดทรัพย์สินดังนี้

⁴⁶ สุรพล วิเศษโกสิน, (2530), *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย คำประกัน จ้างนำ สิทธิยึดหน่วงและบริมสิทธิ*, กรุงเทพมหานคร : อรุณาการพิมพ์, หน้า 137.

⁴⁷ สุดา วิศรุตพิชญ์, (2542). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย คำประกัน จ้างนำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, หน้า 86.

ก. วิธีการยึดทรัพย์สิน

การยึดทรัพย์สิน หมายถึงการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ทรัพย์สินที่ทำการยึดก็คือทรัพย์สินจำนอง ซึ่งถ้าทรัพย์สินจำนองเป็นอสังหาริมทรัพย์ จะมีหลักเกณฑ์ในการยึดทรัพย์สินซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304 และระเบียบของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 พอสรุปได้ดังนี้⁴⁸

ก) ต้องทำการยึดทรัพย์สินในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้น และพระอาทิตย์ตกในวันทำการตามปกติ เว้นแต่กรณีมีเหตุฉุกเฉินและได้รับอนุญาตจากศาลแล้ว

ข) ให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ แต่เพียงประมาณราคาที่ต้องจะขายทอดตลาดได้พอชำระหนี้ตามหมายบังคับคดี พร้อมทั้งค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้หรือศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ค) เมื่อทำการยึดเสร็จแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดประกาศยึดทรัพย์สินไว้ ณ สถานที่ที่ยึดโดยเปิดเผย และให้แจ้งการทำนิติกรรมเกี่ยวกับรถยนต์ที่จะยึดชั่วคราวเมื่อมีการบังคับคดี

ง) การยึดรถยนต์ซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ย่อมครอบไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้นด้วย เว้นแต่จะได้มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ประสงค์จะให้ยึดดอกผลนั้น

จ) ในการยึดทรัพย์สินนั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ให้ยึดมาทั้งหมด

ฉ) เมื่อยังไม่มีกรยึดทรัพย์สิน ถ้าปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของผู้ใดอยู่ โดยมีสิทธิได้รับเงินหรือทรัพย์สินอื่นจากผู้ใดก็ตาม เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอ เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจทำการอายัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 ไปยังลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีให้ชำระเงิน หรือส่งมอบทรัพย์สินแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่ให้นำมาชำระหรือส่งมอบแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีภายในเวลาที่กำหนด

ช) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดี แสดงให้เห็นโดยประจักษ์แจ้งตามวิธีที่เห็นสมควรว่า ได้มีการยึดทรัพย์สินแล้วไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ ให้ปิดหรือผูกแผ่นเลขหมาย ถ้าสามารถเก็บรวมเข้าหีบหรือตู้ได้ก็ให้รวมไว้แล้วปิดหีบหรือตู้ประทับตราครั้งอีกชั้นหนึ่ง

⁴⁸ อรุณรัตน์ บัณฑิตเสาวภาคย์. (2530). *การบังคับจำนองของเจ้าหนี้จำนอง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 102.

ข) การประมาณราคาการย่นต้งพิจารณาตามหลักเกณฑ์เหล่านี้

(ก) ราคาซื้อขายกันในท้องตลาดโดยคำนึงถึงสภาพแห่งย่นต้งดังกล่าว ความสมบูรณ์ของย่นต้งรวมถึงอุปกรณ์ของย่นต้งด้วยถ้าหากมี

(ข) ราคาการย่นต้ง ลักษณะ สภาพ และประเภท หรือรุ่นเดียวกันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเคยขายทอดตลาดไปแล้ว

(ค) ราคาซื้อขายหรือจํานองครั้งสุดท้ายของย่นต้งที่ยึด

(ง) ราคาประเมินกลางของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ถ้าหากมี)

ฉ) หลังทำการยึด ต้องเอาไปคู่มือจดทะเบียนย่นต้งนั้นมาฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือบุคคลใดตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่ไปคู่มือจดทะเบียนย่นต้งยังไม่ได้ ออก หรือนำมาแสดงไม่ได้ หรือหาไม่พบ ให้ถือว่า การที่ได้แจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในย่นต้งทราบเป็นการยึดที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ญ) ต้องแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ

ฎ) ต้องแจ้งการยึดให้บุคคลอื่นผู้มีส่วนได้เสียทราบ และบันทึกการยึดไว้ในคู่มือจดทะเบียน

ข. การขายทอดตลาด⁴⁹

การขายทอดตลาดมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

ก) การขายทอดตลาดต้องได้รับอนุญาตจากศาล โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องยื่นคำขอต่อศาลให้อนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดมานั้น ซึ่งศาลย่อมมีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้⁵⁰ เว้นแต่จะมีผู้คัดค้าน⁵¹

ข) เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องแจ้งคำสั่งของศาลและวันขายทอดตลาดให้บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีทราบ ซึ่งบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีนั้นก็ให้แก่บุคคลต่างๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 280

ค) ทรัพย์สินที่จะนำมาขายทอดตลาด ต้องเป็นทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดมาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 5 วัน⁵²

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 306.

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 307.

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 308.

(2) การบังคับจำนองโดยฟ้องขอให้เอาทรัพย์สินจำนองหลุดเป็นสิทธิตามบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729 “ภายในบังคับแห่งเงื่อนไข ดังนี้

ก. ลูกหนี้ได้ขาดส่งดอกเบี้ยมาแล้วเป็นเวลาถึงห้าปี

ข. ผู้รับจำนองต้องนำสืบแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลว่าราคาทรัพย์สินนั้นน้อยกว่าจำนวนเงินอันค้างชำระ และ

ค. ไม่มีการจำนองรายอื่น หรือบุริมสิทธิอื่นได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สินอันเดียวกันนี้เอง”

บทบัญญัติในมาตรา 729 นี้เป็นบทที่กำหนดไว้กรณีที่เจ้าหนี้ผู้รับจำนองไม่ประสงค์จะขายทอดตลาดทรัพย์สิน ซึ่งถ้าผู้รับจำนองไม่ประสงค์จะขายทอดตลาดทรัพย์สินก็อาจใช้วิธีเรียกเอาทรัพย์สินจำนองหลุดก็ได้

ข้อสังเกต การบังคับจำนองโดยเอาทรัพย์สินจำนองหลุดเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้จำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729 นี้ต้องฟ้องคดีต่อศาล การฟ้องคดีเอาทรัพย์สินจำนองหลุดเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้จำนองเป็นการบังคับจำนองเช่นเดียวกับการบังคับจำนองโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนอง ดังนั้น ก่อนฟ้องคดี ผู้รับจำนองต้องมีหนังสือบอกกล่าวให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728⁵³ การที่ผู้รับจำนองจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเอาทรัพย์สินจำนองหลุดเป็นกรรมสิทธิ์ของตนได้นั้น จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขครบถ้วนทั้งสามประการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729 เงื่อนไขตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729(2) เป็นหน้าที่นำสืบของผู้รับจำนอง แต่ถ้าผู้จำนองกลับหาเงินมาวางศาลเพื่อชำระหนี้แก่ผู้รับจำนองเต็มจำนวนที่ผู้รับจำนองฟ้องเรียก ศาลก็จะพิพากษาให้ทรัพย์สินจำนองหลุดเป็นสิทธิของผู้รับจำนองหาได้ไม่⁵⁴

(3) ไม่บังคับจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 หรือมาตรา 729 ก็อาจใช้วิธี ที่เรียกว่า “การฟ้องตามหนี้สามัญ”

ในการจำนองซึ่งเอาทรัพย์สินเป็นประกันการชำระหนี้ นั้น ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ผู้รับจำนองอาจไม่ใช้สิทธิบังคับจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 และมาตรา 729 แต่เจ้าหนี้ผู้รับจำนองอาจจะบังคับชำระหนี้อย่างเจ้าหนี้สามัญก็ได้ โดยใช้สิทธิ

⁵³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1732/2500.

⁵⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 442/2486.

ฟ้องร้องคดีต่อศาลบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินทั่วไปของลูกหนี้ รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้⁵⁵

เมื่อศาลพิพากษาให้เจ้าหนี้ชนะคดีแล้ว หากลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษาศาลก็จะออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินของลูกหนี้มาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือนำทรัพย์สินของลูกหนี้ไปขายทอดตลาดเอาเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป ซึ่งเป็นการอาศัยอำนาจของศาลในการบังคับคดีให้แก่เจ้าหนี้⁵⁶

ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 127/2506 ว่าการจำนองเป็นการเอาทรัพย์สินเป็นประกันการชำระหนี้ อาจแยกการจำนองกับหนี้ที่เอาทรัพย์สินเป็นประกันเป็นคนละส่วนได้ เจ้าหนี้จะบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินทั่วไปของลูกหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 หรือจะบังคับจำนองก็ได้ การจำนองมิได้ผูกพันผู้รับจำนองให้ต้องบังคับจำนองเฉพาะแต่ทางเดียว

3.1.7 การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยวิธีการจำนำและการจำนองรถยนต์

รถยนต์เป็นสังหาริมทรัพย์ที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ได้ทั้งวิธีการจำนำและการจำนอง ดังนี้จึงจะขอกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับการจำนำรถยนต์และการจำนองรถยนต์เพื่อให้ความเข้าใจถึงขั้นตอนทางกฎหมายโดยสังเขปต่อไป

3.1.7.1 การจำนำรถยนต์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากการศึกษาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจำนำ พบว่าจำนำ คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่า ผู้จำนำ ส่งมอบสังหาริมทรัพย์ สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ โดยการจำนำมีลักษณะที่สำคัญคือ

1) หลักเกณฑ์การจำนำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย ดังนี้

(1) ทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันตามสัญญาจำนำได้ต้องเป็นสังหาริมทรัพย์เท่านั้น เพราะตามมาตรา 747 กำหนดไว้ว่า “ส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่ง” ซึ่งสังหาริมทรัพย์ที่นำมาจำนำเป็นประกันหนี้นั้นอาจเป็นสังหาริมทรัพย์ในประเภทที่มีกฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนจำนองได้ด้วย เช่น รถยนต์ ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 หรือเครื่องจักร ตามพระราชบัญญัติเครื่องจักร พ.ศ.2514

⁵⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 214.

⁵⁶ โสภณ รัตนากร. (2553). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้*, (พิมพ์ครั้งที่ 10), กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, หน้า 147.

(2) จำนำอาจเป็นการที่ลูกหนี้นำทรัพย์สินของตนมาจำนำประกันหนี้ตนเอง หรือเป็นการที่บุคคลที่สามนำทรัพย์สินของตนมาจำนำประกันหนี้ของบุคคลอื่นก็ได้ แต่ในกรณีที่บุคคลที่สามเป็นผู้จำนำหากปรากฏว่าลูกหนี้ชั้นต้นผิดนัดชำระหนี้ ผู้รับจำนำชอบที่จะใช้สิทธิบังคับจำนำได้เท่านั้นแต่จำฟ้องบังคับให้บุคคลที่สามชำระหนี้ในหนี้ประธานไม่ได้

(3) สัญญาจำนำนั้นผู้จำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำให้แก่ผู้รับจำนำ โดยสัญญาจำนำกฎหมายไม่ได้กำหนดแบบไว้ ดังนั้น การจำนำจึงทำเป็นหนังสือสัญญาหรือตกลงด้วยวาจาก็ได้

(4) การส่งมอบตัวทรัพย์สินที่จำนำต้องเป็นการส่งมอบโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้ โดยการส่งมอบทรัพย์สินจำนำต้องมีการส่งมอบให้อยู่ในความครอบครองของผู้รับจำนำตามความจริงด้วยจึงจะสมบูรณ์เป็นจำนำ ส่วนการส่งมอบเพียงเอกสารสำคัญของทรัพย์สิน เช่น โฉนดที่ดิน หรือทะเบียนเรือ หรือใบรับของคลังสินค้า จะไม่มีผลเป็นการจำนำโฉนดที่ดิน หรือเรือ หรือสินค้าตามใบรับของคลังสินค้าตามกฎหมาย⁵⁷

การส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำอาจเป็นการส่งมอบโดยปริยายก็ได้ เช่น จำนำรถยนต์ โดยส่งมอบกุญแจรถยนต์ให้ผู้รับจำนำขับรถไป หรือการจำนำช้างในป่าผู้รับเลี้ยงช้างจะครอบครองแทนผู้รับจำนำ⁵⁸ การเก็บรักษาทรัพย์สินจำนำคู่สัญญาตกลงให้บุคคลภายนอกเป็นผู้เก็บรักษาได้ตามมาตรา 749

(5) ต้องมีหนี้ประธาน เนื่องจากการจำนำเป็นหนี้อุปกรณ์ ทำขึ้นเพื่อประกันหนี้ประธาน โดยหนี้ประธานจำเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นโดยสัญญาหรือละเมิดก็ได้และหนี้ประธานนั้นจะเกิดขึ้นพร้อมกับจำนำหรือเกิดขึ้นหลังจำนำก็ได้ หนี้ประธานต้องสมบูรณ์ เช่น ถ้าหนี้ประธานเป็นหนี้กู้ยืมเงินจะต้องมีการส่งมอบเงินกู้ด้วย หรือหนี้ประธานจะต้องไม่ใช่หนี้ที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อกฎหมาย⁵⁹

(6) ผู้จำนำต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่จำนำ แม้กฎหมายจะไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจน แต่การบังคับจำนำโดยการขายทอดตลาดเป็นเหตุสำคัญที่จะทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจำนำเปลี่ยนมือไปได้ เพราะหากผู้จำนำไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย จะทำให้การจำนำไม่ผูกพันเจ้าของกรรมสิทธิ์แท้จริงย่อมเป็นเหตุให้เจ้าของกรรมสิทธิ์อาศัยอำนาจแห่งกรรมสิทธิ์

⁵⁷ ปิตินุกูล จีระมงคลพาณิชย์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7, หน้า 207.

⁵⁸ ชุมพล จันทราทิพย์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 17, หน้า 147.

⁵⁹ ปัญญา ถนอมรอด, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 18, หน้า 357.

ติดตามเอาทรัพย์สินของตนคืนได้ โดยไม่จำเป็นต้องไถ่ถอนจำนองก่อน เว้นแต่ ผู้รับจำนำเป็นโรงรับจำนำ⁶⁰

(7) ผู้รับจำนำมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 282 แม้ว่าในเรื่องจำนำจะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ก็ตาม

2) การจำนำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจำนำไม่ได้มีการกำหนดประเภทของสังหาริมทรัพย์ที่สามารถนำมาจำนำได้เอาไว้ เพียงกำหนดไว้ว่าเป็นสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ซึ่งรถยนต์ก็เป็นทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ ดังนั้น การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจำนำจึงสามารถกระทำได้ โดยผู้จำนำต้องส่งมอบการครอบครองรถยนต์ที่จำนำให้แก่เจ้าหนี้ผู้รับจำนำ โดยการส่งมอบรถยนต์ที่จำนำนั้นต้องเป็นการส่งมอบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้ในหนี้ประจํา และผู้จำนำต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์ที่นำมาจำนำอีกด้วย

การที่ผู้จำนำต้องถูกกฎหมายบังคับให้ต้องส่งมอบการครอบครองรถยนต์ที่จำนำให้แก่ผู้รับจำนำหรือบุคคลที่สามที่เป็นผู้ครอบครองแทนผู้รับจำนำนี้เอง ที่ได้กลายมาเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการนำรถยนต์มาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ด้วยการจำนำ ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันรถยนต์ได้กลายมาเป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่มีมูลค่าสูงในทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังเป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน ไม่ว่าจะโดยการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือโดยการนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบธุรกิจการค้าต่างๆ ดังนั้น จึงทำให้เจ้าของรถยนต์ส่วนใหญ่ไม่สามารถส่งมอบการครอบครองรถยนต์ของตนให้แก่เจ้าหนี้ผู้รับจำนำหรือบุคคลที่สามที่เป็นผู้ครอบครองแทนผู้รับจำนำได้ ทำให้เจ้าของรถยนต์ไม่สามารถนำรถยนต์ของตนไปเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยวิธีการจำนำตามกฎหมายได้

อนึ่ง จากการที่เจ้าของรถยนต์ไม่สามารถนำรถยนต์ของตนไปเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยวิธีการจำนำตามกฎหมายได้นั้น จึงทำให้เกิดความพยายามในการนำรถยนต์ไปเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยอาศัยวิธีการและรูปแบบต่างๆ เช่น การจำนำสมุดทะเบียนรถยนต์ และการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ เป็นต้น ซึ่งก็มีข้อดีข้อเสียและผลทางกฎหมายที่แตกต่างกันไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตามกฎหมายลักษณะจำนำนั้นสามารถทำได้ตามกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบัน แต่การที่ผู้จำนำรถยนต์

⁶⁰ พระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505, มาตรา 24.

กฎหมายบังคับให้ต้องมีการส่งมอบการครอบครองรถยนต์ ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้รับจำหน่ายเองก็จะมี ความยุ่งยากเกี่ยวกับวิธีการเก็บรักษารถยนต์ซึ่งมีภาวะค่าใช้จ่ายจำนวนมาก จึงทำให้การจำหน่ายรถยนต์ ตามกฎหมายไม่ได้รับความนิยมในทางปฏิบัติ

3.1.7.2 การจำหน่ายรถยนต์ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551

ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 บัญญัติว่า “รถยนต์ที่จดทะเบียนแล้ว รถพ่วง รถบดถนน และรถแทรกเตอร์ที่จดทะเบียนแล้ว ให้เป็นทรัพย์สินประเภทที่จำหน่ายเป็นประกันหนี้ได้ตามกฎหมาย และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้มีชื่อ เป็นเจ้าของในทะเบียนรถยนต์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์” แสดงว่าตามกฎหมายมีวัตถุประสงค์ให้ เฉพาะรถยนต์ที่จดทะเบียนแล้วเท่านั้นที่จะสามารถจำหน่ายเป็นประกันหนี้ได้ตามกฎหมาย แต่ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 ดังกล่าวไม่ได้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการจำหน่ายไว้ ดังนั้นในการจำหน่ายรถยนต์เป็นประกันหนี้จึงจำเป็นต้องนำเอา บทบัญญัติเรื่องการจำหน่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะจำหน่ายอันเป็น บทบัญญัติทั่วไปมาใช้บังคับแก่การจำหน่ายรถยนต์โดยอนุโลม

สาระสำคัญของสัญญาจำหน่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่อนุโลม นำมาใช้บังคับใช้แก่การจำหน่ายรถยนต์ มีดังนี้

1) ต้องมีบุคคลที่เรียกว่า “ผู้จำหน่าย”

จำหน่ายตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702 บัญญัติไว้ว่า “อันว่าจำหน่ายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำหน่าย เอาทรัพย์สินตราไว้แก่ บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำหน่าย เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ ผู้รับจำหน่าย” โดยตามบทบัญญัติในมาตรา 702 คำว่า “ผู้จำหน่าย” เมื่อนำมาใช้กับการจำหน่าย รถยนต์ ย่อมหมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์นำเอารถยนต์มาจดทะเบียนจำหน่าย เป็นประกันหนี้ไว้กับเจ้าหนี้ ซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์จะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นหรือเป็นบุคคลที่สามก็ได้ ส่วนบุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์นั้นย่อมมีความหมายในเบื้องต้นตามพระราชบัญญัติ รถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 วรรคสอง บัญญัติว่า “ให้ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้มีชื่อเป็นเจ้าของในทะเบียนรถยนต์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์”

2) ต้องมีบุคคลที่เรียกว่า “ผู้รับจำหน่าย”

คำว่า “ผู้รับจำหน่าย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702 บัญญัติ ไว้ว่า “อันว่าจำหน่ายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำหน่าย เอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคล

อีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจ้าง” โดยตามบทบัญญัติในมาตรา 702 คำว่า “ผู้รับจ้าง” เมื่อนำมาใช้กับการจ้างของรถยนต์ย่อมหมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของนี้ประธานของลูกหนี้ โดยหน้าที่จะมีการจ้างของรถยนต์เป็นประกันนั้นต้องเป็นหน้าที่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนหนี้ประธานนั้นเป็นหน้าที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ จะเกิดจากสัญญาหรือหนี้ได้ก็ได้เพียงแต่จะต้องเป็นหนี้ที่สมบูรณ์ และจะเป็นหนี้ที่มีอยู่แล้วในขณะจ้างหรือเป็นหนี้ที่จะมีขึ้นในอนาคตก็ได้ เพราะหากหนี้ประธานเป็นหนี้ไม่สมบูรณ์ย่อมทำให้การจ้างไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย

3) ต้องระบุทรัพย์สินที่จ้าง

ทรัพย์สินชนิดใดจะจ้างเป็นประกันนี้ได้ต้องมีกฎหมายบัญญัติ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 703 ประกอบพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 วรรคหนึ่ง รถยนต์จึงเป็นทรัพย์สินที่สามารถจ้างได้โดยรถยนต์ประเภทที่จ้างเป็นประกันนี้ได้ตามกฎหมายคือ รถยนต์ที่จดทะเบียนแล้ว รถพ่วง รถบดถนน และรถแทรกเตอร์ที่จดทะเบียนแล้ว ดังนั้นในการจ้างรถยนต์นั้นจะต้องระบุชนิดประเภทของรถที่นำมาจดทะเบียนจ้างและสิ่งบ่งชี้เฉพาะว่าหมายถึงรถยนต์คันนั้นๆ โดยการระบุทรัพย์สินที่จ้างเป็นกรณีกฎหมายกำหนดให้ต้องมี ถือเป็นสิ่งที่เป็นสาระสำคัญในการจ้าง เพราะเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญา การระบุทรัพย์สินที่จ้างต้องระบุทุกสิ่ง โดยระบุส่วนที่สำคัญ เพื่อทราบทรัพย์สินนั้นมีอะไรบ้าง แต่ไม่ต้องระบุรายละเอียดครบถ้วนเพียงแต่ให้เข้าใจได้ว่าหมายความว่าทรัพย์สินประเภทใดก็เป็นอันเพียงพอแล้ว เช่น ระบุรถยนต์รุ่น ยี่ห้อ เลขทะเบียนรถยนต์ เลขเครื่องยนต์ เลขตัวถัง เป็นต้น เมื่อระบุชัดเจนว่าทรัพย์สินที่จ้างมีอะไรบ้าง

4) ต้องระบุจำนวนเงินที่จ้าง

จำนวนเงินที่ทรัพย์สินนั้นจ้างเป็นประกัน ต้องระบุเป็นจำนวนที่แน่นอนตรงตัวหรือจำนวนขั้นสูงสุดไว้เป็นเงินไทย ถ้าไม่ระบุ ผลก็คือ สัญญาจ้างตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 152 เพราะถือเป็นสาระสำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลภายนอกทราบว่า รถยนต์คันดังกล่าวติดภาระจำนองอยู่จำนวนเท่าใด อันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินที่จ้างและต้องการไถ่ถอนจ้าง อีกประการหนึ่ง ทรัพย์สินที่จ้างที่มีมูลค่ามากอาจจ้างซ้อนได้หลายครั้งจนเต็มมูลค่า จึงจำเป็นต้องระบุจำนวนเงินที่จ้างเพื่อที่ผู้รับจ้างรายต่อไป สามารถตรวจสอบได้ว่าจ้างซ้อนได้อีกหรือไม่ และเมื่อทำสัญญาจ้างระบุเงินไว้ตรงตัวแน่นอนแล้ว ผู้จ้างจะมาขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขจำนวนเงินจ้างไม่ได้ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 94 เช่นกัน ทั้งนี้ ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 340/2508

5) สัญญาจ้างต้องทำตามแบบ

ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 วรรคสาม บัญญัติว่า “การจ้างต้องทำเป็นหนังสือตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด และต้องแจ้งจดทะเบียนจ้างต่อนายทะเบียน พร้อมกับการเสียค่าธรรมเนียมในการจดจ้าง ตามเงื่อนไข วิธีการ และอัตราค่าธรรมเนียมที่ประกาศในกฎกระทรวง” โดยตามนัยในบทบัญญัติ วรรคสามดังกล่าว กฎหมายกำหนดให้การจ้างรถยนต์ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อ พนักงานเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกับตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 714 มิฉะนั้นจะเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 152 ซึ่งการจ้างรถยนต์ จะต้องทำเป็นหนังสือสัญญาจ้างลงนามโดยผู้จ้างและผู้รับจ้าง ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้ลงลายมือชื่อในสัญญา ถือว่าขาดสาระสำคัญตามแบบที่กฎหมายกำหนดแล้วเป็นโมฆะ และหาก ลูกหนี้หรือผู้จ้างรถยนต์เพียงแต่ส่งมอบใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ให้แก่เจ้าหนี้เพื่อยึดถือแต่ ไม่ได้ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดย่อมไม่ถือว่าเป็นการจ้างตามกฎหมายและไม่ใช้การจำนำ ใบคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ แต่อาจใช้บังคับกันได้ในฐานะเป็นบุคคลสิทธิยอมทำให้เจ้าหนี้เกิด สิทธิยึดถือเอกสารนั้นไว้จนกว่าลูกหนี้จะได้ชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว ส่วนหนังสือสัญญาจ้าง รถยนต์จะมีลักษณะและข้อความประกอบด้วยสาระสำคัญอย่างไรกฎหมายกำหนดให้นาย ทะเบียน⁶¹ เป็นผู้กำหนด และการเสียค่าธรรมเนียมในการจดจ้างรถยนต์ตามเงื่อนไข วิธีการ และอัตราค่าธรรมเนียมที่ประกาศในกฎกระทรวง โดย ณ ปัจจุบันนับตั้งแต่มีการตรา พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 15) พ.ศ.2551 มาตรา 17/1 มาใช้บังคับ ปรากฏว่ายังไม่มีกฎกระทรวงที่กำหนดในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด และเหตุที่ต้องมีการจดทะเบียน ก็เพราะการจ้างไม่มีการส่งมอบทรัพย์สิน หลักฐานทางทะเบียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคล ทั่วไปสามารถตรวจสอบได้ว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ภายใต้การจ้างง เพื่อประโยชน์ในการพิจารณา ก่อน ตกลงรับโอนกรรมสิทธิ์หรือจ้างงซ้อนเพราะภาระการจ้างงยอมติดไปกับทรัพย์สินเสมอ ตราบ ใดที่การจ้างงยังไม่ระงับสิ้นไป

3.2 การนำสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ของต่างประเทศ

การศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำรถยนต์มาใช้เป็นหลักประกันการชำระ หนี้เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สามารถเอื้ออำนวยต่อการนำรถยนต์มา

⁶¹ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522, มาตรา 4 นิยามคำว่า “นายทะเบียนหมายความว่า ข้าราชการซึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมแต่งตั้งให้เป็นนายทะเบียน.”

ใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ในประเทศไทยอย่างเหมาะสมต่อไปนั้น ผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงเรื่องการประกันการชำระหนี้ในสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เนื่องจากสหรัฐอเมริกานั้นเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ ว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) เป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าและมีความเป็นผู้นำในการพัฒนาด้านต่างๆ รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางกฎหมายด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงเรื่องการประกันการชำระหนี้ในสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ทราบถึงสาระสำคัญและความแตกต่างของการนำรถยนต์มาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ของสหรัฐอเมริกาและของประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำนองรถยนต์ของประเทศไทยต่อไป โดยจะทำการศึกษาในส่วนของ การนำสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตาม Article 9 (Secured Transactions) ของ Uniform Commercial Code และการนำรถยนต์มาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองในสหรัฐอเมริกา ดังจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

3.2.1 การนำสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตาม Article 9 (Secured Transactions) ใน Uniform Commercial Code⁶² ของสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากสหรัฐอเมริกามีการปกครองแบบมลรัฐ ซึ่งแต่ละมลรัฐมีอำนาจบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้บังคับภายในมลรัฐของตนเองได้โดยเฉพาะจึงทำให้กฎหมายที่เกี่ยวกับการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันการชำระหนี้หรือการประกันการชำระหนี้ด้วยทรัพย์สิน (Security Interests) ในสหรัฐอเมริกามีความแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ จึงเป็นเหตุให้เกิดความไม่สะดวกและความสับสนแก่ผู้ใช้กฎหมายเป็นอันมาก

จากปัญหาดังกล่าว ต่อมาจึงได้มีการพยายามปรับปรุงวิธีการนำสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ขึ้นใหม่ โดยมีการจัดทำ Article 9 (Secured Transactions) ของ Uniform Commercial Code (UCC) ขึ้นเพื่อให้เป็นร่างกฎหมายที่มีไว้สำหรับเป็นแนวทางให้แก่แต่ละมลรัฐนำไปปรับใช้และบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของตน ทั้งนี้ เมื่อมลรัฐใดนำ UCC Article 9 นี้ไปปรับใช้ และมีการบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของมลรัฐตนก็จะทำให้การนำสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ในมลรัฐนั้นเป็นไปตามขั้นตอนและวิธีการของ UCC Article 9 ซึ่งเป็น

⁶² จันทน์ บุญพจนสุนทร. (2548). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 103-104.

การทำให้กระบวนการนำสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ง่าย และมีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งประเทศ

อนึ่ง การนำสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตาม UCC Article 9 นี้ ถูกสร้างขึ้นโดยการร่วมกันจัดทำระหว่าง The National Conference of Commission on Uniform State Law และ The American Law Institute โดยได้มีการประกาศใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ.1962 หลังจากนั้น ได้มีการปรับปรุงครั้งใหญ่ในปี ค.ศ.1972 และได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักเกณฑ์ต่างๆ ต่อมาอีกหลายครั้งจนกลายมาเป็นฉบับปัจจุบัน คือ Revised UCC Article 9 (2005)

โดยเหตุที่ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการจำนองรถยนต์ ดังนั้น ในการศึกษาถึงหลักประกันด้วยทรัพย์สินตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาจึงเห็นควรศึกษาถึงเฉพาะหลักเกณฑ์และวิธีการนำเอาสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตาม UCC Article 9 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.2.1.1 ทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกัน⁶³

UCC Article 9 ของสหรัฐอเมริกา นั้นเปิดกว้างให้สามารถนำสังหาริมทรัพย์ประเภทต่างๆ เกือบทุกประเภทรวมถึงรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองได้ โดยมีการจำแนกประเภทของทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกัน (Classification of Collateral) ตาม UCC Article 9 ออกเป็นประเภทต่างๆ หลายประเภท อาทิ เช่น ทรัพย์สินที่เป็นสินค้า (Goods)⁶⁴ ทรัพย์สินลงทุน (Investment Property)⁶⁵ ทรัพย์สินกึ่งไม่มีรูปร่าง (Semi-Intangibles)⁶⁶ และทรัพย์สินไม่มีรูปร่างอื่น (Other Intangibles)⁶⁷ เป็นต้น

⁶³ เรืองเดียวกัน, หน้า 104

⁶⁴ ทรัพย์สินที่เป็นสินค้า คือ สิ่งของทั้งปวงที่เคลื่อนที่ได้ในขณะที่มีการบังคับหลักประกัน รวมถึงทรัพย์สินที่ติดตรึงตรากับอสังหาริมทรัพย์ ซึ่ง Article 9 มีการจัดแบ่งประเภทของทรัพย์สินที่เป็นสินค้าออกเป็น 4 ประเภท คือ สินค้าอุปโภคบริโภค (Consumer Goods) สินค้าคงคลัง (Inventory) ผลิตภัณฑ์การเกษตร (Farm Products) และ อุปกรณ์ (Equipment) (โปรดดู Uniform Commercial Code, Article 9, Section 9-102 (a)(44) และ Section 9-109).

⁶⁵ ได้แก่ บัญชีหลักทรัพย์ และสิทธิในหลักทรัพย์ เป็นต้น

⁶⁶ ได้แก่ เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ (Documents) ตราสาร (Instruments) หลักฐานแสดงการเป็นหนี้เงินที่ระบุหลักประกันแห่งหนี้เงินนั้น (Chattel Paper) และสิทธิในเลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter-of-credit Right) เป็นต้น

⁶⁷ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับชำระหนี้เงิน (Accounts) หรือทรัพย์สินไม่มีรูปร่างทั่วไป (General Intangibles) สิทธิที่ได้รับเงินจากบัญชีเงินฝาก (Deposit Accounts) สิทธิเรียกร้องจากการละเมิดทางการค้า (Commercial Tort Claims) เป็นต้น

3.2.1.2 ขั้นตอน Attachment⁶⁸

ขั้นตอน Attachment ตาม UCC Article 9 หมายถึง ช่วงเวลาที่สิทธิเหนือหลักประกัน (Security Interest) จะผูกพันเป็นหลักประกันและสามารถไต่บังคับกับลูกหนี้ได้⁶⁹

โดยหลักทั่วไปการสร้างหลักประกันและการปฏิบัติตามขั้นตอน Attachment จะไม่มีผลเพียงพอต่อการทำให้สัญญาหลักประกันมีผลบังคับใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกได้ ยกเว้นในทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้นที่การสร้างหลักประกันและการปฏิบัติตามขั้นตอน Attachment นี้จะมีผลเพียงพอให้สัญญาหลักประกันมีผลบังคับใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอก เช่น เจ้าหนี้อื่นๆ ของลูกหนี้ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของทรัพย์สินที่นำมาใช้เป็นหลักประกันแต่ละประเภทนั่นเอง

สิ่งที่จำเป็นเบื้องต้นสำหรับการทำให้หลักประกันสามารถไต่บังคับกับลูกหนี้ได้ มีดังต่อไปนี้⁷⁰

1) หนี้ที่ประกันต้องเป็นหนี้มีมูลหนี้

หนี้ที่ประกันต้องเป็นหนี้มีมูลหนี้ หมายความว่า หนี้ที่มีการนำหลักประกันไปเป็นประกันการชำระหนี้ นั้น จะต้องเป็นหนี้ที่มีมูลหนี้อยู่จริง ตัวอย่างเช่น การนำรถยนต์ไปเป็นหลักประกันการชำระหนี้กู้ยืมเงิน หนี้ที่มีการนำรถยนต์ไปเป็นประกันการชำระหนี้ ซึ่งก็คือ หนี้กู้ยืมนั้นจะต้องมีมูลหนี้อยู่จริงคือ มีการให้กู้ยืมเงินกันจริงนั่นเอง

2) ลูกหนี้ต้องมีสิทธิในทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกัน

คำว่า “มีสิทธิในทรัพย์สิน” นั้นตามหลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกา หมายความว่า จะต้องมีการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในขณะนั้น แต่หากลูกหนี้เป็นเพียงผู้ครอบครองแต่ไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงและนำทรัพย์สินดังกล่าวมาใช้เป็นหลักประกัน เจ้าหนี้ผู้รับประกันก็ไม่สามารถไต่บังคับชำระหนี้จากหลักประกันดังกล่าวได้ เว้นแต่ โดยพฤติการณ์ขณะที่น่าเอาทรัพย์สินนั้นมาใช้เป็นหลักประกัน บุคคลโดยทั่วไปพึงเข้าใจว่าลูกหนี้เป็นเจ้าของ เจ้าหนี้อาจอ้างเหตุกฎหมายปิดปาก (Estoppel) โดยอ้างว่าเจ้าของทรัพย์สินนั้นเอาลูกหนี้เป็นตัวแทนได้ แต่หากทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียนชัดเจนแน่นอน เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถอ้างหลักดังกล่าวได้ เช่น รถยนต์ เป็นต้น⁷¹

⁶⁸ จันทน์ บุญพจนสุนทร. อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 62, หน้า 105.

⁶⁹ Uniform Commercial Code, Article 9, Section 9-203 (a).

⁷⁰ Ibid., Section 9-203 (b).

⁷¹ พัชรินทร์ ด้ตรวชิระกุล. (2542). *การใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้าประกันการชำระหนี้*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 71.

3) ต้องมีเงื่อนไขประกอบ

การที่ประโยชน์ในหลักประกัน (Security Interest) จะผูกพันเป็นหลักประกันและสามารถใช้บังคับกับลูกหนี้ได้นั้น นอกจากหนี้ที่ประกันต้องเป็นหนี้มีมูลหนี้และลูกหนี้ต้องมีสิทธิในทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันแล้ว ยังต้องมีเงื่อนไขอื่นประกอบ คือ ต้องประกอบด้วยกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ลูกหนี้รับรองความถูกต้องแท้จริงโดยได้บรรยายลักษณะของทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันในสัญญาหลักประกันแล้ว

(2) กรณีทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันไม่ใช่หลักประกันที่มีใบรับรอง ตามมาตรา 9-313 ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันต้องอยู่ในความครอบครองของคู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกันตามข้อตกลงของลูกหนี้ในสัญญาหลักประกันด้วย

(3) กรณีทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเป็นหลักประกันที่มีใบรับรองในแบบฟอร์มที่จดทะเบียน ตามมาตรา 8-301 ใบรับรองหลักประกันนั้นต้องถูกส่งมอบให้คู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกันตามข้อตกลงของลูกหนี้ในสัญญาหลักประกันด้วย

(4) กรณีทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเป็นหลักประกัน เป็นสิทธิที่จะได้รับเงินจากบัญชีเงินฝาก (Deposit Account) ทรัพย์สินลงทุน (Investment Property) หลักฐานแสดงการเป็นหนี้เงินที่ระบุหลักประกันแห่งหนี้เงินนั้นเป็นอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Chattel Paper) สิทธิในเลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter-of-credit Right) หรือเอกสารที่ระบุหลักประกันแห่งหนี้เงินนั้นเป็นอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Document) ตามมาตรา 7-106, 9-104, 9-105, 9-106 และ 9-107 คู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกันต้องมีอำนาจ “ควบคุม” (Control) ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน ทั้งนี้ เป็นไปตามข้อตกลงของลูกหนี้ในสัญญาหลักประกัน

3.2.1.3 ขั้นตอน Perfection⁷²

Perfection ตาม UCC Article 9 หมายถึง การทำให้สัญญาหลักประกันมีผลสมบูรณ์ใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ได้ โดยมีอยู่ 3 วิธีด้วยกัน วิธีแรก คือ Perfection โดยการจดทะเบียนหลักประกัน (Perfection by Filing) วิธีที่สอง คือ Perfection โดยการเข้าครอบครองทรัพย์สินที่ประกัน (Perfection by Possession) (หรือเข้าควบคุมในบางกรณี) วิธีที่สาม คือ Perfection โดยอัตโนมัติ (Automatic Perfection) ทั้งนี้ การจะเลือกใช้วิธีการทำให้สัญญาหลักประกันมีผลสมบูรณ์ใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ได้โดยวิธีใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินประเภทใด

⁷² จันทน์ บุญพจนสุนทร. อ่างแล้ว เริงอรรถที่ 62, หน้า 107.

1) Perfection โดยการจดทะเบียน (Perfection by Filing)

หลักประกันส่วนใหญ่สามารถทำให้มีผลสมบูรณ์ใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ได้โดยวิธีการทำ Perfection โดยการจดทะเบียน (Perfection by Filing) ⁷³ ซึ่งผู้รับหลักประกันหรือผู้แทน ⁷⁴ และอธิบายให้เห็นถึงทรัพย์สินที่ประกันการชำระหนี้ ในกรณีที่ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันจะต้องถูกliquidationมูลค่าไป ⁷⁵ หรือทรัพย์สินเป็นทรัพย์สินที่ติดตรงตรากับบอสังหาริมทรัพย์ ⁷⁶ ต้องระบุข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นเอกสารหลักฐานทางการเงินที่เพียงพอ

ทั้งนี้ผู้รับหลักประกันสามารถยื่นเอกสารหลักฐานทางการเงิน โดยไม่ต้องลงลายมือชื่อของลูกหนี้หากว่าได้รับมอบอำนาจจากลูกหนี้ให้ยื่นได้ ⁷⁷ ซึ่ง Article 9 ที่แก้ไขใหม่ให้อำนาจโดยอัตโนมัติในการยื่นเอกสารหลักฐานทางการเงินที่ถูกต้องตรงกันกับสิทธิในหลักประกันที่ลูกหนี้ให้ไว้ในสัญญาหลักประกัน

2) Perfection โดยการเข้าครอบครองหลักประกัน (Perfection by Possession)

(1) หลักประกันประเภทที่ต้องทำให้มีผลสมบูรณ์ใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ได้โดยการทำ Perfection ด้วยวิธีการเข้าครอบครองหลักประกัน (Perfection by Possession) เช่น เงิน และสิทธิในเลตเตอร์ออฟเครดิต

(2) หลักประกันประเภทที่อาจทำให้มีผลสมบูรณ์ใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ได้โดยการทำ Perfection ด้วยวิธีการเข้าครอบครองหลักประกัน (Perfection by Possession) เช่น ตราสาร ทรัพย์สินที่เป็นสินค้า หรือหลักฐานแสดงการเป็นหนี้เงินที่ระบุหลักประกันแห่งหนี้เงินนั้นที่เป็นสิ่งมีรูปร่าง (Tangible Chattel Paper) เป็นต้น

กรณีผู้รับหลักประกันต้องการจะทำหลักประกันมีผลสมบูรณ์ใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้โดยการทำ Perfection แต่หลักประกันอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก (Bailee) นอกจากกรณีหลักประกันเป็นสินค้าที่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ บุคคลภายนอกนั้นต้องบันทึกรับรองการรับรู้ว่าเป็นการถือหลักประกันเพื่อ

⁷³ Uniform Commercial Code, Article 9, Section 9-503.

⁷⁴ Ibid., Section 9-502 (a).

⁷⁵ Ibid., Section 9-102 (a) (6).

⁷⁶ Ibid., Section 9-502 (b).

⁷⁷ Ibid., Section 9-509 (a) (1).

คู่สัญญาหลักประกัน⁷⁸ เพื่อให้การทำ Perfection ด้วยวิธีการเข้าครอบครองหลักประกันของบุคคลภายนอก (Bailee) มีผลสมบูรณ์ บุคคลภายนอกที่ครอบครองหลักประกันนั้นต้องไม่เป็นลูกหนี้หรือผู้เช่าทรัพย์สินดังกล่าวในลักษณะธรรมดาสามัญจากลูกหนี้

การเข้าควบคุม (Control) สามารถทำให้หลักประกันมีผลสมบูรณ์ใช้ยันต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ได้ในกรณีที่เป็นหลักประกันประเภททรัพย์สินลงทุน (Investment Property) สิทธิที่จะได้รับเงินจากบัญชีเงินฝาก (Deposit Account) เอกสารหรือหลักฐานแสดงการเป็นหนี้เงินที่ระบุหลักประกันแห่งหนี้เงินอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Chattel Paper) และในสิทธิในเลตเตอร์ออฟเครดิต

3) Perfection โดยอัตโนมัติ (Automatic Perfection)

หลักประกันดังต่อไปนี้ มีผลสมบูรณ์โดยอัตโนมัติเมื่อสัญญาหลักประกันมีผลบังคับใช้ยันต่อลูกหนี้ ได้แก่ การขายทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างเพื่อการชำระหนี้และตัวสัญญาใช้เงิน การโอนสิทธิในประกันสุขภาพที่พึงได้รับให้แก่ผู้ให้บริการสุขภาพและส่วนได้เสียในหลักประกันที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ออกหรือผู้ที่ถูกระบุชื่อในเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ที่ส่งให้แก่ผู้ออกหรือผู้ที่ถูกระบุชื่อเพื่อเบิกจ่ายเงินตามหนังสือยืนยันการจ่ายเงิน เป็นต้น

ทั้งนี้ สัญญาหลักประกันในหนี้ลำดับรองจะมีผลสมบูรณ์โดยอัตโนมัติเมื่อสัญญาหลักประกันในหลักประกันที่เกี่ยวข้องถูกทำให้มีผลสมบูรณ์ ทั้งนี้ หนี้ลำดับรอง ได้แก่ สิทธิในหนังสือยืนยันการจ่ายเงินหรือหนี้ในลำดับรอง เช่น การรับประกันเอกสารหรือหลักฐานแสดงการเป็นหนี้เงินและระบุหลักประกันแห่งหนี้เงินนั้น เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ ทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างทั่วไป ตราสาร หรือทรัพย์สินลงทุนที่ก่อให้เกิดการจ่ายเงินหรือชำระหนี้ตามสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากการขาย การเช่า หรือการให้บริการ เป็นต้น

นอกจากการทำให้สัญญาหลักประกันมีผลสมบูรณ์ ใช้ยันต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ (Perfection) 3 วิธีดังกล่าวแล้ว บทบัญญัติของกฎหมายรัฐบาลกลางและกฎหมายมลรัฐอาจบัญญัติวิธีทำให้สัญญาหลักประกันมีผลสมบูรณ์ในเรื่อง อากาศยาน ทรัพย์สินทางปัญญา และสินค้าที่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น รถยนต์ที่ไม่ได้เป็นสินค้าคงคลังของผู้แทนจำหน่าย ประกอบกับการทำให้สัญญาหลักประกันมีผลสมบูรณ์ใช้ยันต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ด้วยวิธีการจดทะเบียนหลักประกัน (Perfection by Filing) สำหรับสัญญาหลักประกันในสินค้าที่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ที่เป็นสินค้าคงคลังของผู้แทนจำหน่าย อาจ

⁷⁸ Ibid., Section 9-313 (c) (1).

มีผลสมบูรณ์ฯ โดยการจัดแจ้งหลักประกันหากว่าผู้แทนจำหน่ายทำธุรกิจขายสินค้าชนิดนั้น และมีสินค้าไว้ขายหรือให้เช่า

3.2.1.4 วิธีการบังคับหลักประกัน⁷⁹

เมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้หรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในสัญญาหลักประกัน UCC Article 9 กำหนดให้เจ้าหนี้ผู้รับหลักประกันสามารถป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ตนได้ โดยสามารถบังคับหลักประกันได้ทันที ทั้งนี้ เจ้าหนี้ผู้รับหลักประกันมีสิทธิเข้าครอบครอง (Right to Take Possession) หรือควบคุมทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน เมื่อมีเหตุผิดนัดชำระหนี้ได้ทันทีโดยไม่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อน นอกจากนี้ เจ้าหนี้ผู้รับหลักประกันยังมีสิทธิบังคับหลักประกันโดยการนำทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันออกขาย หรือนำออกให้เช่าและใช้รายได้ที่ได้จากการขาย หรือนำออกให้เช่านั้นเพื่อชำระหนี้ที่มีประกันของตนได้อีกด้วย (ทั้งนี้วิธีการ เวลา และสถานที่ในการจำหน่ายจ่ายโอนหลักประกันนั้น จะต้องเป็นการทำตามปกติประเพณีทางการค้า) ส่วนในกรณีที่หลักประกันมิใช่ทรัพย์สินของลูกหนี้แต่เป็นการให้หลักประกันโดยบุคคลอื่น เจ้าหนี้จะต้องส่งหนังสือบอกกล่าวล่วงหน้าถึงการบังคับหลักประกันเพื่อให้ผู้ที่นำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันนั้นทราบก่อนด้วย

การเข้าไปครอบครองหรือควบคุมทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันของเจ้าหนี้ในกฎหมายกำหนดไว้ว่า จะต้องไม่เป็นการรบกวนความเป็นอยู่โดยปกติสุข (Not Breach of the Peace) ของผู้ให้หลักประกันหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันซึ่ง UCC Article 9 มิได้มีการให้คำนิยามหรือกำหนดลักษณะของการกระทำที่เป็นการรบกวนความเป็นอยู่โดยปกติสุขของผู้ให้หลักประกันหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเอาไว้ ดังนั้น ศาลจึงมีดุลยพินิจในการวินิจฉัยว่า การกระทำใดที่ถือได้ว่าเป็นการรบกวนความเป็นอยู่โดยปกติสุขของผู้ให้หลักประกันหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน ทั้งนี้ โดยปกติถือว่าหากผู้รับหลักประกันสามารถเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันโดยไม่มีกรบุงกรุก ทำลายทรัพย์สิน หรือใช้กำลัง ก็ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่รบกวนความเป็นอยู่โดยปกติสุขของผู้ให้หลักประกัน

ในกรณีที่เจ้าหนี้ผู้รับหลักประกันไม่สามารถเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน โดยไม่เป็นการรบกวนความเป็นอยู่โดยปกติสุขของผู้ให้หลักประกันหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้ เจ้าหนี้ผู้รับหลักประกันจะต้องฟ้องร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลบังคับ

⁷⁹ ปกรณ์ นิลประพันธ์, (เมษายน 2544), “แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันการชำระหนี้”, *วารสารกฎหมายปกครอง* 20, 1, หน้า 94-95.

หลักประกันให้ ซึ่งโดยทั่วไปศาลมักจะใช้กระบวนการวิธีพิจารณาโดยรวดเร็ว และต่อเนื่อง (Summary Proceedings) เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับหลักประกัน

3.2.1.5 การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองในสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษาเรื่องรถยนต์และการนำสังหาริมทรัพย์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตาม Article 9 (Secured Transactions) ของ Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกาพบว่า รถยนต์เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ตาม UCC Article 9 ได้ นอกจากนี้ยังพบว่า การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตามกฎหมายดังกล่าว สามารถทำให้มีผลบังคับใช้ยันต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ได้โดยไม่ต้องมีการส่งมอบการครอบครองรถยนต์แต่อย่างใด โดยสามารถอธิบายให้ชัดเจนตามหัวข้อต่อไปนี้

1) การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองตาม Article 9 (Secured Transactions) ของ Uniform Commercial Code⁸⁰

ตาม Article 9 (Secured Transactions) ของ Uniform Commercial Code การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองสามารถทำให้มีผลสมบูรณ์ใช้ยันต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้รายอื่นๆ ของลูกหนี้ได้โดยวิธีการจดทะเบียนที่ เป็นหลักประกันต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ทั้งนี้ตามมาตรา 9-310 (ก)⁸¹ การจดทะเบียน (Filing) นั้น จำเป็นต้องยื่นข้อมูลเกี่ยวกับด้วยการเงิน (Financing Statement) จึงจะมีผลต่อสิทธิเหนือหลักประกัน (Security Interest) และสิทธิยึดเหนี่ยวแห่งเกษตรกรรมทั้งหมด เว้นแต่เป็นกรณีที่มีการจดทะเบียนนั้นไม่มีความจำเป็น หรือเป็นกรณีของ Perfection โดยการเข้าครอบครองหลักประกันไว้ตาม มาตรา 9-312 (ข)

ทั้งนี้ ให้ระบุชื่อลูกหนี้ (ชื่อตามกฎหมาย) ชื่อคู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกันหรือผู้แทน และอธิบายให้เห็นถึงทรัพย์สินที่ประกันการชำระหนี้ ในกรณีที่ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันจะต้องถูกลดราคาไป หรือทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ติดตรงตราสังหาริมทรัพย์ ต้องระบุข้อมูลเพิ่มเติมให้เป็นเอกสารหลักฐานที่เพียงพอมาทำการจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม

⁸⁰ จันทน์ บุญพจนสุนทร. อ่างแล้ว เริงอรรถที่ 62, หน้า 111-115.

⁸¹ Uniform Commercial Code, Article 9, Section 9-310 (a).

กฎหมาย อย่างไรก็ตาม การจดทะเบียนหลักประกันอาจถูกยื่นก่อนการทำสัญญาหลักประกันหรือสิทธิเหนือหลักประกัน (Security Interest) จะถูก Attachment⁸² ก็ได้

คู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกันสามารถยื่นจดทะเบียนหลักประกันได้โดยไม่ต้องลงลายมือชื่อของลูกหนี้หากว่าได้รับมอบอำนาจจากลูกหนี้ให้ยื่นได้⁸³ ซึ่ง Article 9 ได้ให้อำนาจโดยอัตโนมัติในการยื่นข้อมูลเกี่ยวกับการเงิน (Financing Statement) ที่ถูกต้องตรงกันกับสิทธิเหนือหลักประกัน (Security Interest) ที่ลูกหนี้ให้ไว้ในสัญญาหลักประกัน⁸⁴ และข้อมูลเกี่ยวกับการเงิน (Financing Statement) นั้น อาจจะมีผลต่อไปแม้ว่ามีข้อผิดพลาดในข้อมูลนั้นตรงเท่าที่เป็นข้อผิดพลาดเพียงเล็กน้อย และไม่นำมาซึ่งความเสียหายร้ายแรง⁸⁵

มีข้อสังเกตว่า ตามส่วนที่ 3 แห่ง Uniform Commercial Code ว่าด้วยการทำให้มีผลสมบูรณ์ (Perfection) และบุริมสิทธิ (Priority) ได้บัญญัติถึงกฎเกณฑ์และข้อยกเว้นของกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการทำให้หลักประกันมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายไว้โดยมีมาตราที่สำคัญ ดังนี้⁸⁶

มาตรา 9-301 “เว้นแต่ที่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในมาตรา 9-303 ถึง 9-306 กฎเกณฑ์ข้างล่างนี้กำหนดกฎหมายที่กำหนดการทำให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ผลของการทำให้มีผลสมบูรณ์หรือไม่ทำให้มีผลสมบูรณ์ และบุริมสิทธิในสิทธิเหนือหลักประกัน

1) เว้นแต่ที่กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในมาตรานี้ ในขณะที่ลูกหนี้มีถิ่นที่อยู่ในเขตอำนาจ ให้กฎหมายท้องถิ่นในเขตอำนาจนั้นใช้บังคับกับการทำให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ผลของการทำให้มีผลสมบูรณ์หรือไม่ทำให้มีผลสมบูรณ์ และบุริมสิทธิในสิทธิเหนือหลักประกัน

2) ในขณะที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ในเขตอำนาจ ให้กฎหมายท้องถิ่นในเขตอำนาจนั้นใช้บังคับกับการทำให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ผลของการทำให้มีผลสมบูรณ์หรือไม่ทำให้มีผลสมบูรณ์ และบุริมสิทธิในสิทธิเหนือหลักประกัน

3) เว้นแต่ที่กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในวรรค (4) ในขณะที่เอกสารที่โอนเปลี่ยนมือจับต้องได้ สินค้า ตราสาร เงิน หรือเอกสารแสดงสิทธิที่จับต้องได้มีอยู่ในเขตอำนาจ ให้กฎหมายท้องถิ่นในเขตอำนาจนั้นใช้บังคับกับ

⁸² Ibid., section 9-502 (d).

⁸³ Ibid., section 9-509 (a) (1).

⁸⁴ Ibid., Section 9-509 (b).

⁸⁵ Ibid., Section 9-506.

⁸⁶ จันทน์ บุญพจนสุนทร. อ้างแล้ว เชนเจอร์นัลที่ 62, หน้า 113-114.

(1) ทำให้สิทธิเหนือหลักประกันในสินค้าอันเป็นทรัพย์สินที่ประกันการชำระหนี้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายโดยการยื่น

(2)

(3) ผลของการทำให้มีผลสมบูรณ์หรือไม่ทำให้มีผลสมบูรณ์ และบุริมสิทธิในสิทธิเหนือหลักประกันซึ่งไม่ต้องเข้าครอบครอง

4)"

มาตรา 9-303 “กฎหมายที่บังคับกับการทำให้มีผลสมบูรณ์หรือบุริมสิทธิในสิทธิเหนือหลักประกันสำหรับสินค้าที่มีหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์

1) (การใช้บทมาตรานี้) มาตรานี้ใช้กับสินค้าที่มีหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ แม้ว่าจะไม่มีความสัมพันธ์อื่นระหว่างเขตอำนาจกฎหมายที่ออกหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์และสินค้านั้น หรือตัวลูกหนี้

2) (กำหนดเวลาที่หนังสือรับรองกรรมสิทธิ์มีผลต่อสินค้า) หนังสือรับรองกรรมสิทธิ์จะมีผลต่อสินค้าหนึ่งเมื่อได้มีการยื่นขอหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ที่ถูกต้องและจ่ายค่าธรรมเนียมตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดต่อหน่วยงานที่มีอำนาจ หนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ไม่มีผลต่อสินค้าอีกต่อไปเมื่อหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ใช้ไม่ได้ภายใต้กฎหมายแห่งท้องถิ่นที่ออกหนังสือฯ หรือเมื่อต่อมามีกฎหมายอื่นได้ออกหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ที่มีผลต่อสินค้านั้น

3) (กฎหมายที่ใช้บังคับ) กฎหมายแห่งท้องถิ่นที่ออกหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ต่อสินค้าใช้บังคับกับการทำให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ผลของการทำให้มีผลสมบูรณ์หรือไม่ทำให้มีผลสมบูรณ์ และบุริมสิทธิในสิทธิเหนือหลักประกันซึ่งมีหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ นับตั้งแต่วันที่ออกหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ต่อสินค้าไปจนกว่าหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ไม่มีผลต่อสินค้านั้นอีกต่อไป”

จากบทบัญญัติทั้งสองดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มาตรา 9-301 นั้นเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปที่ระบุถึงกฎหมายที่ใช้บังคับกับการทำให้ทรัพย์สินที่นำมาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย (ไม่ว่าจะโดยการยื่นหรือมีผลโดยอัตโนมัติ) ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ กฎหมายแห่งท้องถิ่นของลูกหนี้ กฎหมายแห่งท้องถิ่นที่ทรัพย์สินหรือเอกสารที่เปลี่ยนมือได้จับต้องได้ สินค้า ตราสาร เงิน หรือเอกสารแสดงสิทธิที่จับต้องได้ตั้งอยู่ในเขตอำนาจ แล้วแต่กรณี ซึ่งกฎเกณฑ์นี้เป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้กับลูกหนี้ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นลูกหนี้ภายในประเทศหรือลูกหนี้ต่างประเทศ ทั้งนี้เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในมาตรา 9-303 ถึง 9-306

ส่วนมาตรา 9-303 นั้นเป็นข้อยกเว้นของมาตรา 9-301 สำหรับสินค้าที่มีหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ทำให้การนำสินค้าที่มีหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์มาเป็นหลักประกันจะมีผลตามกฎหมายได้นั้นจะต้องประกอบไปด้วยการปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ของกฎหมายของท้องถิ่นที่ออกเอกสารดังกล่าว และบันทึกสิทธิเหนือหลักประกันลงในหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์

ดังนั้น การนำรถยนต์มาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ตาม Uniform Commercial Code Article 9 จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 9-301 ด้วยซึ่งทำให้กฎหมายแห่งท้องถิ่นของลูกหนี้ กฎหมายแห่งท้องถิ่นที่ทรัพย์สินหรือเอกสารที่เปลี่ยนมือได้จับต้องได้ สินค้า ตราสาร เงิน หรือเอกสารแสดงสิทธิที่จับต้องได้ตั้งอยู่ในเขตอำนาจ แล้วแต่กรณี เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับการทำให้รถยนต์ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้มีผลสมบูรณ์ นอกจากนี้ การนำรถยนต์ที่มีหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์มาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ตาม Uniform Commercial Code Article 9 ยังต้องอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 9-303 อีกด้วย ซึ่งทำให้ต้องมีการปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ของกฎหมายของท้องถิ่นที่ออกเอกสารดังกล่าว และบันทึกสิทธิเหนือหลักประกันลงในหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์นั้น

2) การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองตามกฎหมายของมลรัฐ New York

มลรัฐ New York ได้มีการนำ Uniform Commercial Code (UCC) ทั้งฉบับมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของมลรัฐ โดยได้บัญญัติไว้ในส่วนของ Consolidated Laws ในปี 2001 และมีผลบังคับใช้เมื่อ 1 กรกฎาคม 2001 (2544) ทั้งนี้ Uniform Commercial Code (UCC) ของมลรัฐ New York นั้น มีบทบัญญัติตั้งแต่หมวดที่ 1-13 (Article 1-13) โดยมีหมวดที่ 9 (Article 9) เป็นหมวดว่าด้วยเรื่อง Secured Transactions ซึ่งบทมาตราส่วนใหญ่จะมีบทบัญญัติเช่นเดียวกันและสอดคล้องกับ Article 9 ของ Uniform Commercial Code (UCC) โดยมีบางมาตราที่ปรับให้เหมาะสมกับกฎหมายของมลรัฐ New York โดยมี Department of state เป็นหน่วยงานที่ออกกฎเกณฑ์อนุวัติการตามบทมาตราต่างๆ จากการที่ Uniform Commercial Code (UCC) มาตรา 9-301 ได้กำหนดให้ใช้กฎหมายแห่งท้องถิ่นของลูกหนี้ กฎหมายแห่งท้องถิ่นที่ทรัพย์สินหรือเอกสารที่เปลี่ยนมือได้จับต้องได้ สินค้า ตราสาร เงิน หรือเอกสารแสดงสิทธิที่จับต้องได้ตั้งอยู่ในเขตอำนาจ แล้วแต่กรณี กับการทำให้สิทธิเหนือหลักประกันมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย และมีบุริมสิทธิ (Perfection and Priority) จึงนำไปสู่การใช้กฎหมาย UCC ของมลรัฐ New York

ซึ่งมีบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับการทำให้สิทธิเหนือหลักประกันมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายและมีบุริมสิทธิ (Perfection and Priority) ในส่วนที่ 3 ของหมวดที่ 9

การนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองตามกฎหมายของมลรัฐ New York สามารถทำได้โดยการจดทะเบียน (Filing) ซึ่งกฎหมาย UCC ของมลรัฐ New York มาตรา 9-310 (ก) กำหนดเป็นข้อปฏิบัติหลักให้เจ้าหนี้มีประกัน หรือผู้ให้กู้ ยื่นเอกสารทางการเงิน (Financing Statement) เพื่อทำให้สิทธิเหนือหลักประกันทั้งหลายมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย (แต่อย่างไรก็ดี มีข้อยกเว้นหลายประการที่ไม่จำเป็นต้องมีการจดทะเบียนดังกล่าวข้างต้น (มาตรา 9-310 (ข)) โดยให้จดทะเบียนต่อสำนักงานที่กำหนดให้รับจดทะเบียน หรือกำหนดให้ทำบันทึกที่เกี่ยวข้อง โดยในส่วนของสิทธิเหนือหลักประกันทั้งหลายหรือสิทธิยึดเหนี่ยวทางการเกษตรให้จดทะเบียนต่อ Office of the County Clerk หรือ New York City Register ในส่วนของกรณีอื่นๆ และสิ่งติดตั้งหรือส่วนควบเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันของทรัพย์สินนั้นให้จดทะเบียนต่อ Office of the Secretary of State รวมทั้งการจดทะเบียนเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติม การโอนสิทธิ การต่ออายุส่วนได้เสีย และการสิ้นสุดของสิทธิเหนือหลักประกันก็ให้จดทะเบียนต่อสำนักงานนั้นๆ ข้างต้นตามแต่ละกรณีไป

การจดทะเบียน (Filing) โดยการยื่นเอกสารทางการเงิน (Financing Statement) เพื่อทำให้สิทธิเหนือหลักประกันในรถยนต์ที่เป็นหลักประกันมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายอาจยื่นได้ในหลายช่องทาง เช่น ยื่นด้วยตนเอง ทางไปรษณีย์ ทางโทรสาร ทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยผ่านระบบ UCC e-filing ที่กำหนดขึ้น โดย Department of State โดยการยื่น Financial Statement ครั้งแรกจะทำให้ส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันมีผลเป็นระยะเวลา 5 ปีนับตั้งแต่วันที่ยื่น และเมื่อครบ 5 ปีจะต้องยื่นต่อล่วงหน้า 6 เดือนก่อนวันสิ้นอายุ มิเช่นนั้นจะทำให้สิ้นผลไป เว้นแต่ทรัพย์สินบางประเภทที่อาจมีผลบังคับเป็นเวลา 30 ปี หรือ 50 ปี

จากการศึกษาพบว่าในมลรัฐ New York หน่วยงานที่ใช้ชื่อว่า Office of the Secretary of State จะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับจดทะเบียนและเก็บบันทึกภาระผูกพันทางการเงิน รวมถึงสิทธิยึดเหนี่ยวในทรัพย์สินต่างๆ ของเจ้าของทรัพย์สิน ผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าของคนเดียว หรือองค์กรธุรกิจประเภทต่างๆ ไว้ ซึ่งข้อมูลนี้สำคัญมากต่อองค์กรธุรกิจ ธนาคาร สถาบันการเงินที่มุ่งหมายจะไปเป็นเจ้าหนี้มีประกัน (เป็นผู้ให้ทุนหรือให้กู้เงินโดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน) ภายใต้อสังหาริมทรัพย์ การรู้สถานะทางการเงินของคุณ (หรือผู้ที่เข้ามากู้เงิน) ก่อนที่จะให้สินเชื่อไปนั้นสำคัญมาก เนื่องจากอาจมีเจ้าหนี้ที่มีสิทธิเรียกร้องหรือสิทธิยึดเหนี่ยวต่อลูกหนี้อยู่ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อธุรกรรมที่เจ้าหนี้มีประกันทำกับลูกหนี้ดังกล่าว เจ้าหนี้จึงต้องค้นข้อมูลเกี่ยวกับตัวลูกหนี้

เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเครดิต และให้แน่ใจในเครดิตที่จะให้กับลูกหนี้ และต้องยื่นแจ้งสิทธิยึดหน่วงอันเกี่ยวกับธุรกรรมที่ทำกับลูกหนี้⁸⁷

นอกจากนี้จากการศึกษาถึงการทำให้สิทธิเหนือหลักประกันในรถยนต์ที่มีเอกสารรับรองกรรมสิทธิ์มีผลใช้ยันต่อบุคคลทั้งหลายได้ภายใต้กฎหมายมลรัฐ New York พบว่า เจ้าหนี้ผู้มีประกันอาจทำให้รถยนต์ที่เป็นหลักประกันมีผลสมบูรณ์โดยการยื่นต่อกรมยานยนต์ (DMV) ให้ระบุสิทธิยึดหน่วงลงบนเอกสารรับรองกรรมสิทธิ์ของรถยนต์ดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามกฎหมาย UCC มาตรา 9-311 (ก) ซึ่งบัญญัติว่า “เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในอนุมาตรา (ง) การยื่นเอกสารรับรองทางการเงินไม่จำเป็น หรือไม่มีผลทำให้สิทธิเหนือหลักประกันมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายโดยอยู่ภายใต้... (2) บทบัญญัติเอกสารรับรองกรรมสิทธิ์ (Certificate-of-title Statute) ซึ่งโดยบทบัญญัติหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดต้องชี้ให้เห็นสิทธิเหนือหลักประกันลงบนเอกสารดังกล่าวเป็นเงื่อนไข และทำให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย...”

แต่สำหรับกรณีของผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ซึ่งมีรถยนต์เป็นสินค้าคงคลังอยู่มาก เมื่อมีการทำสัญญากู้ยืมเงินกัน บริษัทผู้ให้กู้ต้องยื่นเอกสารทางการเงินเพื่อสิทธิเหนือหลักประกันมีผลตามกฎหมายหรือทำให้สิทธิเหนือหลักประกันในรถยนต์ที่เป็นสินค้าคงคลังอันเป็นประกันการชำระหนี้ให้มีผลตามกฎหมาย โดยไม่อาจให้มีการบันทึกสิทธิเหนือหลักประกันลงในเอกสารรับรองกรรมสิทธิ์ได้ ข้อกำหนดในลักษณะนี้เป็นข้อยกเว้นตามมาตรา 9-311 (ง) ของกฎเกณฑ์เอกสารรับรองกรรมสิทธิ์ ซึ่งยังรวมถึงการมีทรัพย์สินไว้ให้เช่า ผู้ให้เช่าก็ต้องปฏิบัติตามลักษณะนี้เช่นเดียวกัน

จึงอาจสรุปได้ว่า เมื่อทรัพย์สินที่ประกันการชำระหนี้ คือ รถยนต์ที่เป็นสินค้าคงคลังที่บุคคลหนึ่งมีไว้ขายหรือให้เช่า หรือที่บุคคลนั้นเข้ามา และโดยที่บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ทำธุรกิจขายสินค้าชนิดนั้น เจ้าหนี้มีประกันต้องทำให้สิทธิเหนือหลักประกันมีผลตามกฎหมาย โดยการยื่นเอกสารทางการเงิน (Financial Statement) แต่หากผู้กู้ทำธุรกิจให้เช่าและไม่ได้ขายรถยนต์ ก็เพียงแต่ทำให้สิทธิเหนือหลักประกันซึ่งได้แก่ รถยนต์ในสินค้าคงคลังมีผลสมบูรณ์ในทางกฎหมาย โดยปฏิบัติตามบทบัญญัติเอกสารรับรองกรรมสิทธิ์แทนที่จะยื่นเอกสารทางการเงิน ซึ่งเป็นการทำให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายนอกเหนือจากระบบการจดทะเบียนตาม UCC⁸⁸

⁸⁷ NYS Department of State, **Mission** [Online]. Available URL: <http://www.dos.state.ny.us/corp/uccmiss.html>, 2006 (March, 23).

⁸⁸ จันทน์ บุญพจนสุนทร. อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 62, หน้า 118.

3.2.2 วิธีการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันและกฎหมายที่จะใช้บังคับตามกฎหมายอังกฤษ

คำว่า “จำนอง” หรือ Mortgage มีความหมายโดยทั่วไปว่า เป็นความประสงค์ของผู้ที่จะนำทรัพย์สินเป็นประกันการชำระหนี้ ซึ่งทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันอาจเป็นทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้การเช่า หรือเช่าช่วง ซึ่งการจำนอง (Mortgage) มีผลทางกฎหมาย คือ โดยการโอนทรัพย์สินที่เป็นได้ทั้งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ หรือโดยการโอนสิทธิเรียกร้องที่ผู้จำนองมีเหนือทรัพย์สินรวมถึงสิทธิในการฟ้องร้องบังคับคดี หรือเป็นการทำข้อตกลงโดยไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และไม่โอนการครอบครองทรัพย์สิน แต่ให้ผู้รับจำนองมีสิทธิเหนือหลักประกัน หรือให้สิทธิบังคับหลักประกันในทรัพย์สินที่ตกทอดแก่ทายาท ซึ่งการกระทำต่าง ๆ ดังกล่าวมีเจตนาจะให้ทรัพย์สินเป็นประกันหนี้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงเจตนาโดยการทำสัญญาหรือหนังสือที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือด้วยวาจาที่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีความประสงค์ที่จะจำนองและมีการตกลงในการไถ่ถอนจำนองด้วย⁸⁹

ลักษณะของการนำทรัพย์สินมาเป็นประกันหนี้ตามหลักกฎหมายของอังกฤษ ความหมายในหลักกฎหมายอังกฤษการจำนอง (Mortgage) คือการที่ผู้กู้ประสงค์จะนำเอาทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันในการชำระหนี้กับเจ้าหนี้โดยการแสดงเจตนาด้วยการทำเป็นสัญญาหรือทำเป็นหนังสือ หรือด้วยวาจาที่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีความประสงค์ที่จะจำนองและมีข้อตกลงการไถ่ถอนจำนองไว้ด้วย ซึ่งผลในทางกฎหมายของการจำนองเป็นการโอนทรัพย์สินที่เป็นประกันซึ่งใช้กับอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ (Chattle) หรือด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องที่ผู้จำนองมีอยู่เหนือทรัพย์สินที่เป็นประกันนั้นและรวมถึงสิทธิในการฟ้องร้องคดีด้วย (Chose in Action) หรือโดยทำเป็นข้อตกลงว่าไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน และไม่โอนการครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันแต่ให้ผู้รับจำนองมีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน หรือให้สิทธิบังคับทรัพย์สินหลักประกันที่ตกทอดแก่ทายาท (Peronal Property) โดยทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันนี้อาจเป็นทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้การเช่า (Demise) หรือเช่าช่วง (Subdemise) ก็ได้ ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษสำหรับการประกันหนี้ด้วยทรัพย์สินได้แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ⁹⁰

⁸⁹ E.L.G.Tyler, Halsbury's Law of England: Mortgage, 4th ed. (London: Pitman, 1993), 187.

⁹⁰ เจริญศักดิ์ รั้งแก้ว. (2547). *ปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีบังคับจำนอง*.

แบบที่ 1 เจ้าหนี้ไม่ต้องครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันนั้น แต่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้น

แบบที่ 2 เจ้าหนี้ไม่มีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินที่เป็นประกัน แต่มีการโอนการครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันนั้น

แบบที่ 3 เป็นกรณีที่เจ้าหนี้จะไม่ได้สิทธิครอบครองและสิทธิเหนือทรัพย์สินในทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันนั้น

3.2.2.1 รูปแบบการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันตามกฎหมายอังกฤษ⁹¹

ในกฎหมายอังกฤษนั้นมีกฎหมายอยู่หลายประเภท ที่เกี่ยวกับการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันตัวอย่าง เช่น

1) Legal Mortgage คือ การโอนสิทธิเรียกร้องในกรรมสิทธิ์ทางกฎหมายในทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อเป็นหลักประกันแห่งหนึ่งโดยต้องทำเป็นสัญญาและทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับทรัพย์สินในแต่ละประเภท เมื่อได้มีการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้วผู้จำนองมีสิทธิในการไถ่ถอนจำนอง และตามพระราชบัญญัติ Judicature Act 1873 ได้กำหนดให้ผู้จำนองสามารถไถ่ถอนจำนองได้แม้ว่าจะพ้นกำหนดเวลาชำระหนี้แล้ว สาระสำคัญของกรรมสิทธิ์ยังคงอยู่กับ Mortgagor แม้ว่าตามแบบพิธีของกฎหมายนั้น Mortgagor จะได้อินกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นไปให้ Mortgagee โดยสิ้นเชิงแล้ว คงเหลือแต่เพียงสิทธิในการไถ่ถอนเท่านั้น ตามกฎหมายแล้วหากผิดนัดไม่ชำระหนี้ในวันที่กำหนด กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของ Mortgagee โดยเด็ดขาด การทำสัญญา Legal Mortgage นี้จะต้องทำขึ้นตามแบบพิธีที่เหมาะสมแก่ทรัพย์สินแต่ละประเภทตามที่กำหนดไว้โดยบทบัญญัติของกฎหมาย

2) Equitable Mortgage คือ การตกลงที่มีลักษณะการให้หลักประกันที่เป็นทรัพย์สินแบบ Legal Mortgage แต่สามารถตกลงทำกันขึ้นมาได้โดยไม่ผูกพันว่าจะต้องทำตามแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ สิ่งที่จะถือว่าเป็น Equitable Mortgage หรือไม่อยู่ที่ดุลพินิจของศาลที่จะเป็นผู้พิจารณาโดยสาระสำคัญอยู่ที่การแสดงเจตนาของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายที่อาจแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย เช่น โดยการส่งมอบโฉนดที่ดินให้แก่เจ้าหนี้เพื่อประกันหนี้

3) Pledge คือ การที่ลูกหนี้ส่งมอบสินค้าหรือเอกสารแห่งกรรมสิทธิ์ของสินค้านั้นหรือใบหุ้นหลักทรัพย์ที่ออกให้แก่ผู้ถือให้แก่เจ้าหนี้เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้หรือเพื่อการ

⁹¹ วรินทรา ชาครพิพัฒน์. (2545). *วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ...ศึกษาเฉพาะกรณีการนำกิจการมาเป็นหลักประกัน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 43.

ปฏิบัติการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นโดยเป็นที่เข้าใจกันว่าเมื่อมีการชำระหนี้หรือการปฏิบัติการชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้จะได้รับสิทธิต่างๆ ที่สูญเสียไปเนื่องในการ Pledge นั้นกลับคืนมา

ภายใต้กฎหมายอังกฤษนั้น การส่งมอบอาจจะเป็นการส่งมอบการครอบครองจริงหรือทำเสมือนการส่งมอบก็ได้ แต่การลงบัญชีเท่านั้นไม่ถือเป็นการส่งมอบ การครอบครองอาจส่งมอบให้แก่ธนาคารโดยการส่งสินค้าไปยังธนาคาร หรืออาจทำโดยไม่มีการขนส่งสินค้าไปส่งมอบ แต่ส่งมอบกุญแจเปิดประตูบริเวณที่เก็บสินค้านั้นให้แก่ธนาคารในลักษณะที่ธนาคารจะสามารถควบคุมสินค้าไว้ได้อย่างเต็มที่ก็ได้

Pledgee สามารถบังคับ Pledge โดยการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินที่ Pledge ไว้ แต่ทั้งนี้ กฎหมายไม่ได้บังคับให้ทำการจำหน่าย จ่าย โอน ทรัพย์สินดังกล่าว โดยวิธีการขายทอดตลาดแต่อย่างใด เมื่อได้เงินแล้วก็นำมาชำระหนี้ได้มีลักษณะคล้ายกับการจำหน่ายในประเทศไทย

4) Equitable charge นี้ลูกหนี้ไม่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและไม่มีการโอนการครอบครองในทรัพย์สินที่เป็นประกันไปให้แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะบังคับแก่หลักประกันโดยการขาย หรือตั้ง Receiver (ผู้พิทักษ์ทรัพย์) ข้อแตกต่างระหว่าง Mortgage กับ Charge ก็คือ Mortgage เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ ภายใต้เงื่อนไขว่า ลูกหนี้มีสิทธิไถ่ถอน ในขณะที่ Charge นั้นไม่มีการโอนสิ่งใดให้แก่เจ้าหนี้ แต่ให้สิทธิบางอย่างเหนือหลักประกันแก่เจ้าหนี้

ซึ่ง Charge จะมีอยู่ 2 ชนิดด้วยกัน คือ Fixed Charge (หลักประกันแบบตายตัว) และ Floating Charge (หลักประกันแบบลอยตัว) โดยหลักประกันแบบ Floating Charge นั้น ส่วนใหญ่จะให้โดยบริษัท ให้เจ้าหนี้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งปวงของลูกหนี้โดยไม่ต้องระบุนายการทรัพย์สินนั้นหรือให้แต่บางส่วนก็ได้ โดยที่ในระหว่างที่ไม่มีการผิดสัญญาลูกหนี้ก็สามารถใช้สอยซื้อขายทรัพย์สินของตนต่อไปได้ตามปกติทางธุรกิจ จนกว่าจะมีการแปลงสภาพหลักประกัน (Crystallize) ส่วนหลักประกันแบบ Fixed Charge นั้นผู้ให้หลักประกันจะต้องได้รับความยินยอมของเจ้าหนี้ก่อนจึงจะสามารถใช้สอยทรัพย์สินของตนได้ทำให้ไม่สามารถนำสินค้าและวัตถุดิบไปใช้ในการดำเนินธุรกิจได้

ในการให้หลักประกันแบบ Floating Charge นี้เจ้าหนี้มักจะใช้ควบคู่กับหลักประกันแบบ Fixed Charge หรือควบคู่กับการจำนอง เพื่อให้เจ้าหนี้มีความมั่นใจมากขึ้น การที่ลูกหนี้ได้ให้หลักประกันประเภทนี้ก็จะเป็นการยับยั้งการแต่งตั้งผู้บริหารแผน เพราะหน้าที่ของผู้บริหารแผน คือ ทำเพื่อเจ้าหนี้ทุกคนรวมถึงเจ้าหนี้ไม่มีประกันด้วย นอกจากนี้หลักประกันแบบ

Floating Charge ยังมีรูปแบบที่ลูกหนี้สามารถครอบครองทรัพย์สินได้จนกว่าจะมีการแปลงสภาพหลักประกัน ในส่วนต่อไปนี้จะกล่าวถึงหลักการให้หลักประกันแบบ Floating Charge

3.2.2.2 ลักษณะและความหมายของ Floating Charge⁹²

ลักษณะและความหมายของ Floating Charge นั้นไม่ได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ Company Act แต่มีคำพิพากษาในหลายคดีได้มีการให้ความหมายและลักษณะของ Floating Charge ไว้ เช่น

ความคิดที่ 1 โดย Lord Macnaughten ในคดี Illingworth v Houldsworth [1904] aac335

“มีรูปลักษณะแปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ โอบเฉี่ยวอยู่เหนือหรือกล่าวได้ว่าลอยอยู่เหนือทรัพย์สินซึ่งตั้งใจจะใช้เป็นหลักประกัน จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์บางอย่างหรือมีการกระทำบางอย่างที่ทำให้มันตั้งหลักลงยึดมั่นบนทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน”

ความคิดที่ 2 โดย Romer LJ ใน ReYorkshire Woolcombers Association Ltd.

“ข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจที่จะพยายามให้คำจำกัดความที่แน่นอนของ Floating Charge ทั้งไม่ได้ต้องการที่จะกล่าวว่าถ้าไม่ได้เป็นตามลักษณะ 3 ประการที่จะกล่าวต่อไปนี้แล้วจะไม่ใช่ Floating Charge แต่ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าหลักประกันมี 3 ลักษณะที่กล่าวไว้มันก็จะ เป็น Floating Charge 1. ถ้าเป็นการเอาประกันเหนือทรัพย์สินของบริษัทในปัจจุบันและในอนาคต 2. ถ้าทรัพย์สินมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในทางปกติของธุรกิจ 3. จนกระทั่งมีการกระทำบางอย่างในอนาคตโดยหรือในนามของผู้มีประโยชน์ในหลักประกันที่จะบังคับหลักประกัน บริษัทสามารถดำเนินธุรกิจของเขาได้ไปตามปกติทางธุรกิจ”

ความคิดที่ 3 โดย Buckley LJ ใน Evans v Rivel Granite Quarries Ltd.

“Floating Charge ไม่ใช่หลักประกันในอนาคต เป็นหลักประกันในปัจจุบันซึ่งมีผลต่อทรัพย์สินของบริษัทโดยตรง รวมทั้ง เป็นหลักประกันที่มีความลอยตัวไม่ใช่การจำนองทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจง (Fixed Mortgage) บวกกับอนุญาตให้ผู้ให้จำนองสามารถขายทรัพย์สินได้ในทางธุรกิจ แต่เป็นการจำนองลอยตัว (Floating Mortgage) ซึ่งปรับใช้กับทุกอย่างที่รวมอยู่ในหลักประกัน แต่จะไม่กระทบต่อวัตถุใดจนกระทั่งเกิดการกระทำ หรือเกิดเหตุการณ์บางอย่างขึ้นหรือการกระทำบางอย่างของผู้รับหลักประกันทำให้ทรัพย์สินนั้นถูกแปลงสภาพกลายเป็นหลักประกันแบบ Fixed Charge”

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 45-48

หลักสำคัญ 2 ประการที่ได้จากการให้ความคิดเห็นที่ 3 นั่นคือ หลักประกันนั้นเป็น หลักประกันที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และหลักประกันนั้นดูจาก “ทุน” ของทรัพย์สิน ซึ่งลูกหนี้มีสิทธิ จัดการทรัพย์สินนั้นได้ตามปกติทางธุรกิจ สถานะของ Floating Charge ที่ถูกกำหนดว่าเป็น หลักประกันในปัจจุบัน จะแตกต่างจากการให้หลักประกันตามวันที่กำหนดในอนาคต จากการเกิด ของเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอนในอนาคต

ความสำคัญของการที่ถือว่า Floating Charge เป็นหลักประกันในปัจจุบัน

1) การเกิดของการแปลงสภาพหลักประกัน (Crystallise) ทำให้หลักประกันนั้นมี ผลต่อลูกหนี้ (attach) โดยไม่ต้องมีการกระทำใหม่อย่างอื่นในส่วนของลูกหนี้

2) ผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder)⁹³ มีสิทธิที่จะติดตามทรัพย์สินที่ ไปตกในมือของ ผู้ซื้อหรือ ผู้มีสิทธิอยู่เหนือทรัพย์สิน โดยก่อนที่จะมีการบังคับหลักประกันได้เอา ทรัพย์สินของบริษัทไปนอกเหนือจากตามปกติทางธุรกิจ

3) ข้อจำกัด (Restriction) ของการเอาประกันแบบ Floating Charge ในการ จัดการทรัพย์สินของบริษัทมีผลผูกพันต่อบุคคลที่เข้ามาเอาประกันลำดับหลังให้ต้องผูกพันตาม ข้อจำกัดนั้น

4) ผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) สามารถมีคำสั่งยับยั้งการจัดการ บริษัทที่นอกเหนือไปจากการกระทำตามปกติทางธุรกิจหรือมีการละเมิดใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture)

5) เนื่องจากที่ว่าผลประโยชน์ในหลักประกันได้เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าจะมีการลอยตัว อยู่ แต่ผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) มีสิทธิที่จะฟ้องไปยังศาลสำหรับการแต่งตั้ง Receiver กรณีที่หลักประกันเกิดอันตราย แม้กระทั่งในกรณีหลักประกันนั้นยังไม่ถูกแปลงสภาพ

หลักประกันในเรื่อง Floating Charge ในอังกฤษนี้ครอบคลุมถึงทรัพย์สินทุกชนิด รวมทั้งสินค้าและสิทธิเรียกร้องแม้ว่าเจ้าหนี้ผู้ประกันจะไม่มี การครอบครองก็ตาม โดยให้ลูกหนี้

⁹³ เมื่อบริษัทต้องการเงินทุนมากขึ้นก็ทำการขอให้บุคคลให้เงินกู้ โดยจะมีการให้หลักประกันในรูปแบบของการ จำนองหรือให้หลักประกันในทรัพย์สินของบริษัท บุคคลที่ให้เงินกู้แก่บริษัทในกรณีนี้จะไม่ได้กลายเป็นสมาชิก ของบริษัท แต่จะเป็นเพียงเจ้าหนี้ของบริษัท โดยที่เจ้าหนี้จะได้รับดอกเบี้ยในอัตราตายตัว (ไม่ใช่จากเงินปันผล) คำว่า “Debenture” คือ เป็นเอกสารที่แสดงถึงการยอมรับของบริษัทในหนี้ที่มีอยู่และการให้หลักประกันในหนี้ นั้นแก่ผู้ให้ยืม โดยผู้ที่ให้ยืมที่บริษัทออก Debenture ให้นี้เรียกว่า Debenture Holder

โดยปกติ รายละเอียดที่จะมีใน Debenture คือ หลักประกัน (Fixed หรือ Floating Charge) ข้อจำกัดของ บริษัท การแต่งตั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และผู้จัดการในกรณีที่บริษัทไม่ชำระหนี้และข้อกำหนดให้บริษัท รายงานทรัพย์สินในปัจจุบันและหนี้สินตามระยะเวลาที่ธนาคารกำหนด.

ครอบครองใช้สอยทรัพย์สินนั้นต่อไป หลักประกันแบบ Floating Charge นั้นสามารถครอบคลุมทรัพย์สินในระบบที่ต้องมีวิธีการพิเศษ เช่น ที่ดิน เรือ อากาศยาน แต่หากไม่จดทะเบียนทรัพย์สินนั้นโดยวิธีการพิเศษอีกตามประเภททรัพย์สินนั้น นั่นคือจดทะเบียน ที่ดิน เรือ อากาศยาน ต่างหากอีก ก็จะทำให้บุริมสิทธิของหลักประกันแบบ Floating Charge นั้นมีสิทธิที่อ่อน

ลักษณะสำคัญของ Floating Charge⁹⁴

1) หลักประกันนี้ครอบคลุมถึงทรัพย์สินในอนาคต จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องระบุรายการของทรัพย์สินใหม่ทุกรายการหรือจำนวนทรัพย์สินทุกชิ้นที่ลูกหนี้ได้มา

2) ลูกหนี้สามารถใช้สอยทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันตามปกติทางธุรกิจ เช่น ขายสินค้าในห้างสรรพสินค้าโดยที่ผู้ซื้อซื้อไปได้โดยปราศจากภาระติดพัน ลูกหนี้สามารถติดตามทวงถามหนี้สินและใช้สอยเงินที่เก็บได้ ในกรณีของโรงงาน ลูกหนี้ก็สามารถใช้วัตถุดิบเพื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นต้น จนกว่าจะมีการแปลงสภาพหลักประกันเมื่อมีการผิดสัญญา

3) การก่อหลักประกันต้องมีการจดทะเบียนต่อสาธารณะชนเพื่อให้สามารถตรวจสอบได้

4) การบังคับหลักประกันนั้นสามารถทำได้โดยการตั้ง Receiver ผู้ซึ่งจะเป็นผู้ครอบครองและจัดการหลักประกันโดย Receiver จะทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้และโดยนัยเดียวกันจะทำให้กิจการนั้นสามารถถูกขายไปได้ทั้งกิจการเป็นหน่วยเดียว ซึ่งทำให้ได้ราคาดีกว่าแยกขายทรัพย์สินแต่ละชนิด

5) จะกลายมาเป็นหลักประกันแบบ Fixed Charge เมื่อมีการแปลงสภาพหลักประกัน

ประโยชน์ของ Floating Charge คือ

1) หลักประกันนี้เหมาะสมกับการสนับสนุนทางการเงินแก่โครงการใหม่ๆ เพราะโดยปกติเจ้าหนี้จ่ายเงินเป็นส่วนใหญ่ของโครงการ ดังนั้นเจ้าหนี้จึงควรมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งโครงการ

2) โดยทั่วไปแล้ว เจ้าหนี้การค้าแม้จะไม่มีหลักประกันพิเศษ แต่เจ้าหนี้การค้าจะได้รับการจ่ายเงินจากลูกหนี้เป็นค่าสินค้าและบริการมาตลอดจนสถานการณ์ของลูกหนี้หมดหวังจริงๆ ซึ่งต่างกับเจ้าหนี้โครงการซึ่งได้รับการชำระหนี้ไปไม่เท่าใด

⁹⁴ วรินทร์รา ซาครพิพัฒน์. อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 91, หน้า 49-50.

3) เจ้าหนี้จะรู้สึกมั่นใจมากขึ้น เจ้าหนี้มีแนวโน้มจะอยู่สนับสนุนลูกหนี้ยาวนานกว่า ทำให้เจ้าหนี้มีการช่วยเหลือลูกหนี้ยาวนานกว่า ทำให้เจ้าหนี้มีการช่วยเหลือลูกหนี้ฟื้นฟูกิจการได้ซึ่งการช่วยเหลือโดยเอกชนจะได้ผลดีกว่าการช่วยเหลือจากศาล

4) การบังคับหลักประกันที่เป็นแบบ Floating Charge จะเป็นโดยวิธีการตั้ง Receiver ทำการครอบครองทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อให้กิจการสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้จนกว่าจะทำการขาย

5) เนื่องจากหลักประกันครอบคลุมทุกอย่างจึงสามารถขายธุรกิจได้ในลักษณะต่อเนื่องได้ทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่ต้องหยุดดำเนินกิจการ

3.2.2.3 วิธีการก่อให้เกิดการประกันหนี้แบบ Floating Charge

การประกันหนี้แบบ Floating Charge เป็นการประกันหนี้ที่เกิดจากสัญญา ซึ่งจะปรากฏออกมาในรูปของสัญญาประกันหนี้ หรือหุ้นกู้ (Debenture) มีประกันโดยจะแยกพิจารณาต่อไปตามลำดับ

1) การทำสัญญาประกันหนี้แบบ Floating Charge⁹⁵ การทำสัญญาเพื่อประกันหนี้เงินกู้ ไม่มีแบบของสัญญาโดยเฉพาะเจาะจง แต่ขึ้นอยู่กับเจตนาของคู่สัญญาเป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นสัญญาระหว่างบริษัทซึ่งเป็นลูกหนี้ (ผู้กู้) กับเจ้าหนี้ (ผู้ให้กู้) ปกติจะมีการระบุไว้ในสัญญาว่าทรัพย์สินที่จะใช้เป็นหลักประกันตาม Floating Charge ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ในปัจจุบันและจะได้มาในอนาคต ซึ่งเป็นทรัพย์สินประเภทใดประเภทหนึ่งของลูกหนี้ และลูกหนี้สามารถจำหน่าย จ่าย โอนทรัพย์สินนั้นได้ตามปกติทางธุรกิจของบริษัท เจ้าหนี้จะไม่แทรกแซงจนกว่าจะมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นและเป็นเหตุให้เกิดการแปลงสภาพของทรัพย์สินประกัน

ปกติจะมีการใช้ถ้อยคำสำนวนเพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าเป็นการประกันหนี้แบบ Floating Charge เช่นถ้อยคำว่า “โดยวิธีประกันหนี้แบบ Floating Charge (by Way of Floating Charge) หรือ โดยมีวิธีมีหลักประกันหนี้แบบลอย (by Way of Floating Security)” ซึ่งจะมีการใช้ถ้อยคำสำนวนดังกล่าวบ่อยครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันถึงเจตนาของคู่สัญญา อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อความที่แตกต่างไปเป็นอย่างอื่น เช่น ในกรณีที่ไม่มีข้อความว่า “ทรัพย์สินในอนาคต (Future Assets)” ปรากฏอยู่ในสัญญาอย่างชัดแจ้ง แต่หากสามารถที่จะตีความไปได้ว่าความจริงแล้ว บ่งบอกถึงเจตนาที่จะก่อให้เกิดภาระติดพันตัวทรัพย์สินที่มีอยู่ในปัจจุบันและจะได้รับมาในอนาคต ก็เป็นการเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลเป็นการประกันหนี้แบบ Floating Charge

⁹⁵ วิทยา จินาญ, (2537). *การประกันหนี้ด้วยทรัพย์สินแบบ Floating Charge*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 56-58.

การประกันหนี้แบบ Floating Charge ไม่มีรูปแบบของถ้อยคำจำนวนที่ใช้ในสัญญาโดยเฉพะอย่างใด การประกันหนี้แบบนี้ อาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีถ้อยคำจำนวนว่า “ทรัพย์สินในปัจจุบันและอนาคต” หรือ “ทรัพย์สินของกิจการค้า” หรือ “หลักประกันหนี้แบบลอย” การใช้ถ้อยคำจำนวนดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดผลเป็นการประกันหนี้แบบ Floating Charge โดยอัตโนมัติ หลักการสำคัญจึงอยู่ที่เจตนาของคู่สัญญาที่แสดงออกมาโดยไม่มีข้อสงสัยว่า ประสงค์จะให้ทรัพย์สินประเภทใดประเภทหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจตามปกติของลูกหนี้ ซึ่งลูกหนี้มีอยู่ขณะทำสัญญา หรือจะได้รับมาภายหลัง เป็นหลักประกันหนี้แบบ Floating Charge นับได้ว่าเจตนาของคู่สัญญาเป็นเรื่องสำคัญของการก่อให้เกิดสัญญา Floating Charge

โดยปกติแล้ว สัญญาประกันหนี้แบบ Floating Charge จะเป็นข้อตกลงส่วนหนึ่งของสัญญาประกันหนี้แบบซาร์จ ซึ่งจะระบุว่ามีการประกันหนี้ด้วยแบบ Fixed Charge และ Floating Charge โดยลูกหนี้ (Chargor) และเจ้าหนี้ (Chargee) ตกลงทำสัญญาประกันหนี้เงินกู้

2) หุ้นกู้ที่มีประกันแบบ Floating Charge ตามพระราชบัญญัติ Companies Act 1985 แก้ไขเพิ่มเติม 1989 ของอังกฤษ บริษัทสามารถระดมเงินทุนโดยการออกหุ้นกู้ (Debenture) ซึ่งเป็นตราสารที่บริษัทออกให้แก่ผู้ถือหุ้นกู้ เพื่อแสดงว่าบริษัทเป็นหนี้เงินกู้ผู้ถือหุ้นตามจำนวนที่ระบุไว้ในหุ้นกู้ ปกติหุ้นกู้จะมีประกันการชำระหนี้แบบซาร์จ ทั้ง Fixed และ Floating Charge โดยจะระบุไว้ในหุ้นกู้ว่าทรัพย์สินของบริษัทประเภทใดที่จะใช้เป็นหลักประกันแบบ Fixed Charge หรือ Floating Charge กรณีที่มีการกู้เงินจากเจ้าหนี้รายเดียว เช่น จากธนาคาร บริษัทก็จะออกหุ้นกู้ฉบับเดียว (Single Debenture) แต่ในกรณีที่บริษัทออกหุ้นกู้ เพื่อกู้ยืมเงินจากประชาชนทั่วไป บริษัทจะออกหุ้นกู้เป็นชุด (Debenture Stock) หุ้นกู้แบบนี้สามารถซื้อขายในตลาดหุ้นได้ทำนองเดียวกับหุ้นสามัญ (Shares) ทำให้มีผู้ถือหุ้นหลายรายและถ้าหากมีการออกหุ้นกู้เป็นชุดโดยมีหลักประกัน (Secured Debenture Stock) จะต้องมีการจัดตั้งผู้แทนผู้ถือหุ้นที่เรียกว่า Trustee เพื่อให้ทำหน้าที่แทนผู้ถือหุ้นกู้ โดยบริษัทจะทำข้อตกลงกับ Trustee ในเรื่องต่างๆ เป็นตราสารเรียกตราสารนี้ว่า Trust Deed

ในทางปฏิบัติจะพบเห็นเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับการประกันหนี้แบบ Floating Charge ที่มาจากหุ้นกู้ฉบับเดียว หรือหุ้นกู้ฉบับใดฉบับหนึ่งของหุ้นกู้ที่มีลักษณะเป็นชุด และจะมีการจำนองเป็นประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ อย่างไรก็ตาม การประกันหนี้แบบ Floating Charge อาจเกิดขึ้นและมีอยู่ได้โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับหุ้นกู้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนที่เกี่ยวกับการทำสัญญาประกันหนี้แบบ Floating Charge เพื่อประกันหนี้เงินกู้ แต่โดยปกติแล้วในการประกันหนี้เงินกู้หรือหุ้นกู้มีประกันแบบ Floating Charge จะประกอบด้วยการประกันแบบ Fixed Charge คู่กับ

Floating Charge หรือจำนองคู่กับ Floating Charge ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหนี้เกิดความมั่นใจในหลักทรัพย์ประกันมากยิ่งขึ้น

3.2.2.4 บุคคลผู้ที่จะเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ตาม Floating Charge

เจ้าหนี้ตาม Floating Charge มีทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลซึ่งอาจเป็นธนาคารหรือสถาบันการเงินต่างๆ ถ้าหากมีความสามารถที่จะให้กู้ยืมเงินได้ก็อาจเป็นเจ้าหนี้เงินกู้ที่มีประกันแบบ Floating Charge

สำหรับปัญหาว่าบุคคลใดสามารถเป็นลูกหนี้ที่จะให้หลักประกันแบบ Floating Charge ได้นั้น จากการศึกษาพบว่า ตามหลักกฎหมายอังกฤษ ส่วนใหญ่เฉพาะแต่บริษัทจำกัดเท่านั้น ที่สามารถตกลงก่อให้เกิดการประกันหนี้แบบนี้ได้ มีกรณียกเว้นที่บุคคลธรรมดาสามารถให้หลักประกันแบบ Floating Charge ได้คือ ชาวนา ซึ่งสามารถใช้ทรัพย์สินในเกษตรกรรมมาใช้เป็นประกันแบบ Floating Charge ได้

3.2.2.5 การจดทะเบียนหลักประกัน

ตามกฎหมายของอังกฤษนั้นกำหนดไว้ให้มีการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติ Company Act 1985 แก้ไขเพิ่มเติม 1989 มาตรา 395 กำหนดไว้ สำหรับรายการต่างๆ ของ charge ที่บริษัทได้ก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งต้องจดทะเบียนตามมาตรา 395 กำหนดไว้ในมาตรา 396(1)⁹⁶

⁹⁶ พระราชบัญญัติ Company Act 1985 แก้ไขเพิ่มเติม 1989 section 396(1) lists the following categories of charge:

- (a) a charge on land or any interest in land, other than-
 - (i) in England and Wales, a charge for rent or any other periodical sum issuing out of the land.
 - (ii) in Scotland, a charge for any rent, ground annual or other periodical sum payable in respect of the land;
- (b) a charge on goods or any interest in goods, other than a charge under which the chargee is entitled to possession either of the goods or of a document of title to them;
- (c) a charge on intangible movable property (in Scotland, incorporeal movable property) of any of the following descriptions-
 - (i) goodwill,
 - (ii) intellectual property,
 - (iii) book debts (whether book debts of the company or assigned to the company)
 - (iv) uncalled share capital of the company or calls made but not paid;
- (d) a charge for securing as issue of debentures; or a floating charge on the whole or part of the company's property

ซึ่งได้กำหนดให้บริษัทจดทะเบียน Floating Charge ภายใน 21 วันนับแต่ก่อให้เกิดหลักประกัน หรือวันที่เข้าถือสิทธิในทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน และนายทะเบียนถูกกำหนดให้ จดรายการจดทะเบียนและลงวันที่รายการนั้นมาถึงเขา ในการจดทะเบียนนั้นนายทะเบียนจะออกหนังสือรับรองการจดทะเบียน เพื่อเป็นหลักฐานว่าบริษัทได้จดทะเบียน ตามที่กฎหมายกำหนดบังคับไว้แล้ว แม้ว่ารายการจดทะเบียนไม่ถูกต้องทั้งหมดก็ไม่มีผลต่อหนังสือรับรอง

นอกจากนี้บริษัทลูกหนี้ต้องจดทะเบียน Floating Charge ลงในสมุดทะเบียนบริษัท และบริษัทจะต้องเก็บรักษาสมุดทะเบียนไว้ ณ สำนักงานที่จดทะเบียนจัดตั้งบริษัทลูกหนี้ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกสามารถตรวจสอบได้⁹⁷

การจดทะเบียนเป็นการบอกกล่าวแก่บุคคลภายนอกโดยปริยายถึงการเอาหลักประกันแบบ Floating Charge และการจดทะเบียนของ Floating Charge เป็นการจดทะเบียนแจ้งรายการต่างๆ ของข้อตกลงในสัญญา Floating Charge ตามที่กฎหมายกำหนดให้นายทะเบียนจดบันทึกรายการต่างๆ ลงไว้ในสมุดทะเบียน มิใช่การจดทะเบียนจำนองซึ่งต้องกระทำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ถ้าบริษัทไม่ได้จดทะเบียนต่อนายทะเบียนภายใน 21 วัน บริษัทและเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งผิดพลาดจะต้องโดนปรับและทำให้ Charge เป็นโมฆะไม่สามารถต่อสู้กับผู้บริหารแผน ผู้ชำระบัญชีของบริษัทและผู้ซึ่งมีสิทธิอยู่เหนือทรัพย์สินที่เป็นประกันไม่ว่าจะเกิดก่อนหรือหลังระยะเวลา 21 วัน ในกรณีที่มีการชำระบัญชีหรือการฟื้นฟูกิจการ แต่ตราบเท่าที่ยังไม่มีการเข้ากระบวนการชำระบัญชีหรือกระบวนการฟื้นฟูกิจการสามารถไต่ถามกับตัวบริษัทผู้ให้หลักประกันได้ นอกจากนี้เพื่อเป็นการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ตาม Floating Charge บริษัทลูกหนี้จะต้องชำระเงินกู้ที่กู้ยืมให้แก่เจ้าหนี้โดยทันที

ถึงแม้ว่าจะกำหนดว่าการจดทะเบียนนั้นเป็นการแจ้งถึงการเอาประกันแบบ Floating Charge แต่แนวคิดที่สำคัญภายใต้หลักที่ถือว่าการจดทะเบียนเป็นการแจ้งถึงการเอาประกันแบบ Floating Charge คือ การจดทะเบียนนั้น ถือเป็นแจ้งเพียงกรณีบุคคลนั้น โดยหลักแล้วสามารถตรวจสอบได้ โดยปกติแล้วจะไม่รวมถึงผู้ซื้อตามปกติทางธุรกิจ เพราะว่าเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติที่บุคคลเหล่านั้นจะถูกคาดหวังให้ทำการตรวจสอบในการจดทะเบียน เช่น ผู้ซื้อสินค้าจากผู้ผลิต หรือตัวแทนที่นำสินค้าไปขาย เพราะเขาไม่สามารถที่จะทำการตรวจสอบทุกครั้งที่ต้องการสินค้า และเนื่องจากผู้ซื้อสินค้าที่เป็นหลักประกันแบบ Floating Charge จะไม่มีภาระผูกพันในหลักประกันเพียงเพราะทราบถึงการเอาประกันแบบ Floating Charge นอกจากได้รับการ

⁹⁷ วรินทร์รา ซาครพิพัฒน์. อ่างแล้ว เริงอรรถที่ 91, หน้า 52-54.

แจ้งว่าการขายสินค้าให้เขานั้นเป็นการผิดเงื่อนไขของหลักประกัน ดังนั้น ผู้ซื้อจึงได้รับทรัพย์สินไปโดยปราศจากภาระหลักประกัน

3.2.2.6 ทรัพย์สินที่สามารถใช้เป็นหลักประกัน

ในระบบกฎหมายของอังกฤษนั้น ลูกหนี้ไม่มีปัญหาในการใช้ทรัพย์สินต่างๆ ของตนเป็นหลักประกันเพราะมีระบบหลักประกันที่เรียกว่า Floating Charge ซึ่งเป็นการใช้ทรัพย์สินทั้งในปัจจุบันและอนาคตของลูกหนี้ที่เป็นบริษัทซึ่งในการนำมาเป็นหลักประกันนั้นจะระบุไว้แต่เพียงประเภทของทรัพย์สินเท่านั้น (Class of Assets) รวมตลอดถึงสินค้าคงคลังและสิทธิเรียกร้องต่างๆ เป็นหลักประกันให้กับเจ้าหนี้ โดยที่หลักประกันแบบ Floating Charge นี้ทำให้สามารถใช้สิ่งเหล่านี้เป็นหลักประกันได้⁹⁸

- 1) ใช้สินค้าคงคลัง อุปกรณ์เครื่องมือ และสินค้าอื่นๆ เป็นหลักประกัน โดยยังให้อยู่ในความครอบครองและการใช้สอยซื้อขายของลูกหนี้ได้
- 2) ใช้สิทธิเรียกร้องต่างๆ ตามสัญญาเป็นหลักประกันโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ลูกหนี้แห่งสิทธิทราบ
- 3) ใช้หลักทรัพย์การลงทุนต่างๆ เป็นประกันโดยไม่ต้องจดทะเบียนให้เจ้าหนี้เป็นผู้ถือหลักทรัพย์การลงทุนนั้นๆ
- 4) ทรัพย์สินในอนาคตของลูกหนี้
- 5) สามารถใช้ทรัพย์สินทั้งปวงของลูกหนี้เป็นประกันโดยไม่ต้องระบุทรัพย์สินนั้นทุกรายการ

ทรัพย์สินบางชนิดสามารถเป็นได้ทั้ง Fixed Charge และ Floating Charge โดยจะต้องมีการพิจารณาว่าเป็นการให้หลักประกันประเภทใดเพราะ ทั้ง 2 ชนิดนี้มีความแตกต่างกันทั้งลำดับบุริมสิทธิของเจ้าหนี้และอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยปกติแล้ว ศาลจะดูจากความสามารถของลูกหนี้ในการจัดการทรัพย์สินตามปกติทางธุรกิจว่าลูกหนี้มีอิสระในการจัดการทรัพย์สินหรือไม่ ถ้าลูกหนี้มีอิสระในการจัดการทรัพย์สินตามปกติทางธุรกิจโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าหนี้ก็จะเป็นการให้หลักประกันแบบ Floating Charge⁹⁹

ทรัพย์สินที่มักจะมีปัญหาว่าเป็นการให้หลักประกันประเภทใด เช่น สินค้าในสต็อก วัตถุดิบและสินค้าในการผลิต ตามปกติสินค้าในการจัดการก็จะเป็นการให้หลักประกันแบบ

⁹⁸ อธิก อัครวานันท์, (2541), *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับหลักประกันทางการเงินและแนวทางแก้ไข*, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “การเงินธุรกิจสำหรับนักกฎหมาย”, หน้า 115.

⁹⁹ วรินทร์า ชาครพิพัฒน์. อ่างแล้ว เริงอรรถที่ 91, หน้า 54.

Floating Charge แต่ถ้าในส่วนของวัตถุดิบและสินค้าในการผลิตทางทฤษฎีก็สามารถให้หลักประกันแบบ Fixed Charge ได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว บริษัทลูกหนี้ไม่สามารถจะขอความยินยอมในการดำเนินการกับวัตถุดิบหรือในการประกอบสินค้าได้ในทุกขั้นตอนการดำเนินการ

เพราะฉะนั้นถ้าต้องการที่จะให้การเอาประกันในทรัพย์สินข้างต้นเป็นการเอาประกันแบบ Fixed Charge ต้องมีการควบคุมทรัพย์สินที่เอาประกันจากเจ้าหนี้ เช่น ในกรณีเอาสินค้าเป็นประกันต้องมีการเก็บรักษาไว้ในโกดังของเจ้าหนี้หรือที่เจ้าหนี้เป็นคนจัดหาและต้องมีการขออนุญาตจากเจ้าหนี้ในการปล่อยสินค้า

3.2.2.7 การแปลงสภาพหลักประกัน (Crystallize)¹⁰⁰

จากความหมายของการใช้หลักประกันแบบ Floating Charge ที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น สาระสำคัญของหลักประกันประเภทนี้ คือให้อิสระกับลูกหนี้ในการดำเนินการจัดการทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันตามปกติทางธุรกิจของทรัพย์สินนั้น ซึ่งเจ้าหนี้จะไม่เข้ามาแทรกแซงในทรัพย์สินที่เอาประกันจนกว่าบริษัทจะเข้าสู่กระบวนการชำระบัญชี ไม่ว่าจะโดยสมัครใจหรือโดยคำสั่งศาลหรือถูกพิทักษ์ทรัพย์ หรืออำนาจในการดำเนินการของบริษัทสิ้นสุดลงเนื่องจากเอกสารในการเอาประกัน หรือมีการยุติการดำเนินธุรกิจตามปกติ ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ข้างต้น เกิดขึ้นก็จะกล่าวได้ว่าหลักประกันนั้นได้มีการแปลงสภาพ (Crystallise) แล้ว โดยปกติแล้วต้องมีการแจ้งการแปลงสภาพทรัพย์สินเพื่อทำการจดทะเบียน

1) ผลของการแปลงสภาพทรัพย์สิน

การแปลงสภาพหลักประกันทำให้อำนาจในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้หมดไปและผล คือ ทำให้หลักประกันนั้นเปลี่ยนจากหลักประกันแบบ Floating Charge มาเป็นหลักประกันแบบ Fixed Charge มีผลผูกพันกับทรัพย์สินทุกชิ้นของบริษัทที่มีในเวลานั้นหรือผลประโยชน์ที่ได้มาในภายหลังการแปลงสภาพทรัพย์สินไม่ใช้การจดทะเบียนอีกครั้งเพราะไม่มีหลักประกันเกิดขึ้น แต่เป็นการยุติการลอยตัวของทรัพย์สิน

2) เหตุที่ทำให้ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันแปลงสภาพ

เหตุที่ทำให้ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันแปลงสภาพสามารถแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่หนึ่ง ได้มีเหตุการณ์ซึ่งแสดงถึงการหยุดการค้าขายของธุรกิจ ตัวอย่าง 2 อย่างของการแปลงสภาพหลักประกันที่ถูกกำหนดให้อยู่ในกลุ่มนี้ คือ

¹⁰⁰ วรินทร์า ซาครพิพัฒน์. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 91, หน้า 55-57.

(1) การชำระบัญชีไม่ว่าจะโดยมติของผู้ร่วมหุ้น หรือคำสั่งศาล ในกรณีของการบังคับให้มีการชำระบัญชีวันที่ทรัพย์สินถูกแปลงสภาพ คือวันที่ศาลมีคำสั่งให้ชำระบัญชี ไม่ใช่วันที่ยื่นคำร้องขอชำระบัญชี

(2) มีการหยุดการค้าขาย คือ เมื่อบริษัทหยุดการค้าขาย กฎหมายให้ถือว่าหลักประกันนั้นได้มีการแปลงสภาพ

กลุ่มที่สอง มีการแทรกแซงโดยผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) ในการบังคับหลักประกันของเขาซึ่งทำให้อำนาจในการควบคุมทรัพย์สินของบริษัทหมดไป และทำให้ความสามารถในการจัดการทรัพย์สินโดยปราศจากภาระหลักประกันหมดไป ตัวอย่างของการแปลงสภาพหลักประกันที่ถูกกำหนดให้อยู่ในกลุ่มนี้ คือ

(1) โดยการครอบครอง ถ้าผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) เข้าครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันโดยถูกกฎหมายทรัพย์สินนั้นก็จะมีแปลงสภาพ ทำให้บริษัทหมดความสามารถในการควบคุม ในการครอบครองทรัพย์สินนั้น ไม่จำเป็นต้องยึดครองทรัพย์สินทั้งหมดทันทีเพราะ กรณีส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้ผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) เพียงแต่เข้าครอบครองบางส่วนในนามของการครอบครองทั้งหมด

(2) เมื่อมีคำสั่งให้ส่งมอบการครอบครองหรือขาย เมื่อมีคำสั่งบริษัทต้องส่งการครอบครองที่ดิน หรือสินค้าให้กับผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) ก็จะมีผลให้หลักประกันนั้นแปลงสภาพ จากการมีคำสั่งทำให้สิทธิของบริษัทในการครอบครองและจัดการที่ดินหรือสินค้าหมดไป เพียงแต่การเริ่มกระบวนการยังไม่เพียงพอที่จะทำให้บริษัทหมดสิทธิในการควบคุม เพราะในที่สุดอาจจะไม่มีคำสั่งนั้น

(3) การแต่งตั้ง Receiver นอกศาล การแปลงสภาพหลักประกันไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่า Receiver เข้าครอบครองทรัพย์สินหรือไม่ เพียงแต่การแต่งตั้ง Receiver ก็มีผลให้หลักประกันนั้นแปลงสภาพ

(4) การแต่งตั้ง Receiver โดยศาล ทำให้ทรัพย์สินอยู่ในความครอบครองของ Receiver ทำให้อำนาจในการควบคุมทรัพย์สินของบริษัทหมดไปและมีผลให้หลักประกันนั้นแปลงสภาพ เพียงแต่การร้องขอให้มีการแต่งตั้งเจ้า Receiver นั้นยังไม่เป็นการแปลงสภาพหลักประกัน เพราะอาจจะไม่มีคำสั่งศาลในการบังคับหลักประกัน

กลุ่มที่สาม การกระทำอย่างอื่นหรือเหตุการณ์ที่กำหนดไว้ในใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture) ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการแปลงสภาพของหลักประกัน

3.2.2.8 สิทธิของเจ้าหนี้ Floating Charge ที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนหรือหลังเจ้าหนี้คนอื่น
ซึ่งในหัวข้อนี้จะพิจารณาออกเป็น 2 ส่วน คือ ก่อนทรัพย์ประกันเกิดการแปลงสภาพ
และภายหลังทรัพย์ประกันแปลงสภาพ

1) สิทธิของเจ้าหนี้รายอื่นที่เกิดขึ้นก่อนการแปลงสภาพของทรัพย์ประกัน โดยจะ
พิจารณาจากกรณีทั่วไปและกรณีที่มีข้อจำกัด

กรณีทั่วไป

(1) การก่อให้เกิดหลักประกันแบบ Fixed Charge ในภายหลัง ผู้ให้หลักประกัน
แบบ Floating Charge จะมีสิทธิได้รับชำระหนี้หลังหลักประกันแบบ Fixed Charge แม้จะได้รับ
แจ้งถึงการเอาประกันแบบ Floating Charge ก็ตาม นอกจากนี้จะมีข้อจำกัดเอา

(2) การก่อให้เกิดหลักประกันแบบ Floating Charge ภายหลังเหนือทรัพย์สิน
อย่างเดียวกัน จะสันนิษฐานว่ามีสิทธิได้รับชำระหนี้หลังจากการเอาประกันครั้งแรก นอกจากนี้จะมี
ข้อตกลงอย่างอื่น

(3) ในกรณีที่มีการบังคับชำระหนี้จากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้รับทรัพย์สินไป
โดยปราศจากภาระหลักประกัน ถ้าในกรณีที่การบังคับคดีนั้นเสร็จเรียบร้อยแล้วโดยสมบูรณ์แล้ว
ก่อนที่จะมีการแปลงสภาพ แต่ปัญหาก็มีว่าเมื่อไรที่จะตัดสินว่าการบังคับคดีนั้นเสร็จสมบูรณ์แล้ว

กรณีที่มีข้อจำกัดในการห้ามการเอาหลักประกันให้มีสิทธิเหนือกว่าหรือเท่ากับ
Floating Charge¹⁰¹

ถ้ามีข้อจำกัดในการจดทะเบียนบริษัทหรือในใบหุ้นกู้ของบริษัท debenture โดย
ชัดแจ้ง ในการห้ามให้การเอาหลักประกันภายหลังมีสิทธิเหนือกว่าหรือเท่ากับการเอาหลักประกัน
แบบ Floating Charge ครั้งแรก และผู้รับหลักประกันลำดับหลังจะต้องได้รับแจ้งข้อห้ามนั้น เพราะ
ถ้าไม่มีข้อห้ามก็จะทำให้หลักประกันแบบ Fixed Charge มีสิทธิเหนือกว่าหลักประกันแบบ
Floating Charge ดังนั้น ปัจจุบันจึงมักมีการเขียนข้อจำกัดไว้ซึ่งเพราะถ้าปราศจากข้อจำกัดนั้นก็
จะทำให้หลักประกันแบบลอย Floating Charge ไม่มีค่า

เงื่อนไขของข้อจำกัดเพื่อป้องกันการมีสิทธิเหนือกว่าหลักประกันแบบ Floating
Charge ต้องมีการจดไว้ในจดทะเบียน Company Registry ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เอาประกันภายหลัง
ไม่ว่าจะเป็น Legal Mortgage หรือ Equitable Mortgage ได้รับแจ้งถึงการเอาประกันแบบ
Floating Charge และทราบข้อห้ามในการมีสิทธิเหนือหลักประกันนั้น ดังนั้น ผู้ที่เอาประกัน
ภายหลังก็จะมีสิทธิหลังจากหลักประกันแบบ Floating Charge ไม่ว่าจะมีการแปลงสภาพ

¹⁰¹ วรินทร์า ซาครพิพัฒน์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 91, หน้า 58.

หลักประกันแล้วหรือไม่ และถ้าผู้รับหลักประกันภายหลังได้รับแจ้งว่าการให้หลักประกันของบริษัทนั้นเป็นการละเมิดข้อห้าม ดังนั้น ผู้รับหลักประกันภายหลังก็จะมีสิทธิหลังจากหลักประกันแบบ Floating Charge ข้อห้ามนั้นจะต้องมีการตีความอย่างเข้มงวด

มันเป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าผู้เอาหลักประกันลำดับหลังได้รับแจ้งถึงการเอาประกันแบบ Floating Charge และข้อจำกัดคนนอกจากจะถือว่าการจดทะเบียนที่ Company Registry เป็นการแจ้งโดยปริยาย ในความเห็นของ J R Lingard ภายใต้ Company Act 1985 ที่ยังไม่มี การแก้ไข ถือว่าการจดทะเบียนเป็นการแจ้งโดยปริยายต่อผู้เอาประกันลำดับหลัง แต่ก็มีข้อยกเว้นในบางบุคคล

2) สิทธิของเจ้าหนี้รายอื่นที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแปลงสภาพของทรัพย์สินประกัน เนื่องจากอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้หมดไปเมื่อเกิดการแปลงสภาพทรัพย์สินและมีผลให้หลักประกันจะกลายมาเป็นหลักประกันแบบ Fixed Charge โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลภายนอกจะได้ทราบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวหรือไม่ แต่จะเกิดปัญหาขึ้นกับบุคคลภายนอกผู้เกี่ยวข้องกับบริษัทลูกหนี้ ภายหลังการแปลงสภาพของทรัพย์สินประกัน ในกรณีที่เหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพย์สินประกัน ถือว่าเป็นการแจ้งให้สาธารณชนทราบแล้ว เช่น การบอกเลิกอำนาจการจัดการของกรรมการของบริษัทลูกหนี้ซึ่งจะมีผลเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพย์สินประกันในเวลาที่ยกเลิก ดังนั้น เจ้าหนี้ Floating Charge ในกรณีนี้จะมีสิทธิในสินทรัพย์ประกันดีกว่าสิทธิของเจ้าหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังการแปลงสภาพของทรัพย์สิน ทำนองเดียวกับการแปลงสภาพของทรัพย์สินประกันที่เกิดจากการเลิกกิจการหรือหยุดกิจการของลูกหนี้มีผลทำให้เจ้าหนี้ Floating Charge มีสิทธิดีกว่าเจ้าหนี้อื่น แต่เหตุที่ทำให้เกิดการแปลงสภาพทรัพย์สินประกัน ยังมีนอกเหนือจากที่กล่าวอีก เช่น การแต่งตั้งเป็นหนังสือ ประกอบกับในขณะเดียวกัน Receiver ได้แสดงออกมาโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายว่ายอมรับเป็น Receiver จึงต้องมีการกระทำบางอย่างอีกเท่าที่จำเป็น เพื่อแจ้งให้สาธารณชนทราบถึงการเข้ามาแทรกแซงของ Receiver เช่น โดยการประกาศแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้ง Receiver

ตามหลักการนี้มีข้อยกเว้นอย่างน้อย 2 ประการ คือ

(1) ผู้ซื้อหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สิน โดยปราศจากการได้รับแจ้งการแปลงสภาพหลักประกันโดยผู้ซื้อหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินนั้นได้ดำเนินการเสร็จหลังจากมีการแปลงสภาพหลักประกัน แต่ก่อนที่จะได้รับการแจ้งถึงการแปลงสภาพหลักประกันจะได้รับทรัพย์สินนั้นไปโดยปราศจากภาระหลักประกัน เนื่องจากเขาได้มีการดำเนินธุรกิจกับบริษัทก่อนที่จะมีการแปลงสภาพ

หลักประกัน ในกรณีนี้ถือว่าเขามีสิทธิที่จะกล่าวว่าเขาไม่ทราบถึงการสิ้นสุดอำนาจการจัดการของบริษัท

(2) เจ้าของที่ดินในการยึดหน่วงทรัพย์เป็นค่าเช่า การแปลงสภาพหลักประกันไม่ทำให้สิทธิในการยึดทรัพย์เพื่อหักกลบลบหนี้ในค่าเช่าของเจ้าของทั้งหมดไปเพราะใน Common Law เจ้าของที่มีสิทธิที่จะยึดทรัพย์ไม่ว่าทรัพย์นั้นจะเป็นของผู้เช่าหรือไม่

3.2.2.9 สิทธิของบุคคลภายนอก¹⁰²

1) กรณีผู้ซื้อหรือผู้ซึ่งมีสิทธิอยู่เหนือหลักประกันจากการขายตามปกติทางธุรกิจของบริษัท ความสำคัญของหลักประกันแบบ Floating Charge คือบริษัทมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินในทางธุรกิจ สำหรับความหมายของคำว่า “ปกติทางธุรกิจ” นั้นมีคำขยายความที่กว้างซึ่งรวมถึง การมีสิทธิในการขาย เช่าซื้อ จริงๆ แล้ว คือ อยู่ในรูปใดก็ได้ โดยเป็นการจัดการโดยสุจริตอยู่ในอำนาจของบริษัทและเป็นการส่งเสริมบริษัทมากกว่าเป็นการทำลายหรือทำให้สิ้นสุดของธุรกิจ¹⁰³ ดังนั้น ผู้ซื้อหรือผู้ที่มีสิทธิอยู่เหนือตัวทรัพย์ที่ได้ทรัพย์มาตามปกติทางธุรกิจจึงมีสิทธิเหนือผู้ซึ่งเอาประกันแบบ Floating Charge แม้ว่าจะทราบถึงการเอาประกันแบบ Floating Charge ก็ตาม แต่ถ้ามีการจำกัดอำนาจในการจัดการของบริษัทเอาไว้ ผู้รับประกันแบบ Floating Charge ก็จะมีสิทธิเหนือกว่า

ในกรณีที่ผู้ซื้อหรือผู้ที่มีสิทธิอยู่เหนือตัวทรัพย์ซื้อไปโดยมีข้อจำกัดไปด้วย คือ มีภาระผู้พันในหลักประกัน สิทธิของผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) ที่จะเข้าถึงสิทธิในหลักประกันจะปรากฏขึ้นเมื่อมีการแปลงสภาพหลักประกัน และจนกว่าจะมีการแปลงสภาพหลักประกันก็จะถือว่าสิทธิในการเข้าถึงสิทธิในหลักประกันนั้นไม่สมบูรณ์นอกจากจะมีการกำหนดไว้ใน ใบหุ้นกู้ (Debenture)

2) ผู้ซื้อหรือผู้ที่มีสิทธิอยู่เหนือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันนอกเหนือจากตามปกติทางธุรกิจ ผู้ซื้อหรือผู้ที่มีสิทธิอยู่เหนือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้ทรัพย์มาจากบริษัทลูกหนึ่ง นอกเหนือจากทางธุรกิจจะมีสิทธิหลังจากผู้รับประกันแบบ Floating Charge ผลของการขายมีผลเหมือนการขายสินค้าที่เป็นการละเมิดข้อจำกัด คือสิทธิของผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) ในฐานะผู้รับหลักประกันแบบ Floating Charge จะยังไม่สมบูรณ์และสามารถเข้าถึงสิทธิเมื่อมีการแปลงสภาพหลักประกัน

¹⁰² วรินทรา ซาครพิพัฒน์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 91, หน้า 60.

¹⁰³ R.M.Goods, Legal Problems of Credit and Security, p 85.

การที่ขายทรัพย์สินนอกจากทางปกติทางธุรกิจไม่ทำหลักประกันนั้นแปลงสภาพ แต่อาจจะเป็นสาเหตุให้ผู้ถือใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture Holder) เข้าแทรกแซงผลประโยชน์ในหลักประกันของเขาและทำการบังคับหลักประกันไม่ว่าจะเป็นการกระทำตามเงื่อนไขในใบหุ้นกู้ของบริษัท (Debenture) หรือมีสิทธิที่จะแต่งตั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เนื่องจากเกิดความเสี่ยงกับหลักประกัน

3.2.2.10 การบังคับหลักประกัน

เมื่อมีการไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้ เจ้าหนี้จะมีมาตรการต่างๆ ที่ตกลงกันไว้ในสัญญาที่ก่อให้เกิดหลักประกันหรือในหุ้นกู้ซึ่งในอังกฤษมีข้อยืดหยุ่น เช่น Private sale หรือครอบครองชั่วคราวเพื่อเรียกเก็บรายได้ ความอิสระของการทำสัญญาของกฎหมายอังกฤษอาจถูกจำกัดก่อนโดยเงื่อนไขของสัญญา ดังนั้นผู้ทำสัญญาจะถูกควบคุมโดยหลักเรื่อง Unfair Contract Terms ซึ่งข้อตกลงในการบังคับหลักประกันส่วนใหญ่จะมีมาตรการ 4 แนว คือ¹⁰⁴

1) อำนาจในการขายในอังกฤษนั้นมีการยืดหยุ่นในการขายเพื่อช่วยเหลือเจ้าหนี้มีประกันภายใต้สัญญาหลักประกันที่เหมาะสม ข้อยืดหยุ่นนั้นรวมถึงการขายโดยเอกชนโดยไม่ผ่านศาล (private sale) เพราะทำให้มีการขายโดยเร็ว โดยปราศจากการชักช้าหรือค่าใช้จ่ายของศาล แต่ก็มีความเสี่ยงของเจ้าหนี้ในการป้องกันราคาซึ่งเจ้าหนี้จะต้องมีค่าใช้จ่ายของผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการควบคุมการขาย นอกจากนี้ศาลก็ยังคงอำนาจไว้บ้าง คือ เจ้าหนี้มีประกันจะต้องขายในราคาที่เหมาะสมหรือที่ราคาจริงตามตลาด

ตรงข้ามกับในหลายประเทศกำหนดให้มีการประมูลขายต่อสาธารณะและต้องหลังจากมีคำสั่งศาลซึ่งกระบวนการนี้มีการล่าช้า และมีค่าใช้จ่ายมาก และในบางประเทศจะมีการดำเนินคดีโดยสรุปแทนที่กระบวนการเต็มรูปแบบเพื่อให้คำสั่งศาลในการประมูลขายแต่ถ้ามีการคัดค้านโดยลูกหนี้ก็จะต้องมีการดำเนินคดีแบบเต็มรูปแบบซึ่งจะทำให้ช้า

2) อำนาจในการแต่งตั้ง Receiver¹⁰⁵ (ในกรณีไม่มีอำนาจนี้ก็สามารรถร้องขอต่อศาลให้แต่งตั้ง Receiver ได้) โดยปกติเจ้าหนี้ผู้ถือหุ้นกู้มีประกันจะเป็นผู้แต่งตั้ง Receiver ผู้ถือหุ้นกู้มีวิธีการขั้นพื้นฐานในการแต่งตั้ง Receiver ได้ 2 ทางด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก โดยการยื่นคำร้องต่อศาล the High Court เพื่อขอให้ศาลเป็นผู้แต่งตั้ง Receiver ประการที่สอง โดยผู้ถือหุ้นกู้แต่งตั้ง Receiver ได้เอง ไม่ต้องขอศาลแต่งตั้ง อำนาจที่จะแต่งตั้ง Receiver ได้เองนี้ อาจกำหนด

¹⁰⁴ วรินทรา ซาครพิพัฒน์. อ้างแล้ว เิงอรรถที่ 91, หน้า 61.

¹⁰⁵ วิทยา จินกาญ, อ้างแล้ว เิงอรรถที่ 95, หน้า 74-79.

ได้โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษรโดยเฉพาะ เช่น ตามพระราชบัญญัติ Law of Property Act 1925 หรือตามที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน

(1) เหตุที่จะมีการแต่งตั้ง Receiver โดยศาล ศาล the High Court จะตั้ง Receiver ตามคำขอของเจ้าหนี้ผู้ถือหุ้นกู้ เมื่อศาลพิจารณาเห็นว่าการแต่งตั้งนั้นมีเหตุอันสมควร และเป็นธรรม กรณีต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ได้แสดงถึงเหตุที่ศาลจะแต่งตั้ง Receiver

ก. บริษัทลูกหนี้ค้างชำระต้นเงินและดอกเบี้ยเมื่อถึงกำหนดชำระแล้ว

ข. เมื่อบริษัทลูกหนี้หยุดกิจการขาย

ค. เมื่อทรัพย์สินเป็นหลักประกันตกอยู่ในภาวะที่มีความเสี่ยง เช่น กรณีมีการกล่าวหาว่า บริษัทลูกหนี้ดำเนินธุรกิจไปในทางที่ผิดกฎหมาย หรือเมื่อผู้ถือหุ้นได้มีการขายหุ้นให้ผู้อื่นไปตามคำสั่ง ศาลจะนำข้อเท็จจริงดังกล่าวมาพิจารณาในการตัดสินใจว่า ทรัพย์สินเป็นหลักประกันอยู่ในภาวะของความเสียหายหรือไม่

ง. เมื่อสามารถบังคับชำระเอาจากหลักประกันได้ ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน

(2) เหตุที่จะมีการแต่งตั้ง Receiver โดยเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ผู้ถือหุ้นกู้ อาจแต่งตั้ง Receiver ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยศาล ถ้าตามสัญญาประกันผู้ได้ระบุข้อความว่า ให้ผู้ถือหุ้นกู้มีสิทธิแต่งตั้ง Receiver ถ้าหากว่าผู้ถือหุ้นกู้ซึ่งมีประกันนั้นถึงกำหนดชำระแล้ว ข้อเท็จจริงซึ่งแสดงว่าผู้ถือหุ้นกู้ถึงกำหนดชำระแล้ว จะรวมถึงข้อเท็จจริงว่าได้มีการบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร หรือถ้าไม่ได้มีการบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องมีเหตุการณ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้เกิดขึ้น คือ

ก. ถ้ามีคำสั่งหรือมีมติออกมามาให้บริษัทลูกหนี้เลิกกิจการ

ข. ถ้าได้มีการบังคับคดีหรือครอบครองยึดถือเอาสังหาริมทรัพย์เพื่อชำระหนี้หรือบังคับเหนือหรือต่อทรัพย์สินของบริษัท แต่ก็ยังไม่ได้ชำระภายใน 2 วัน

ค. เมื่อบริษัทหยุดจ่ายเงินหรือหยุดดำเนินธุรกิจหรือข่มขู่ว่าจะหยุดดำเนินธุรกิจ

ง. ถ้าได้มีการแต่งตั้ง Receiver เพื่อจัดการทรัพย์สินของกิจการค้าหรือบางส่วนของทรัพย์สินของกิจการค้า

จ. เมื่อบริษัทผิดสัญญาหรือเงื่อนไข หรือข้อกำหนดในสัญญา

ฉ. ถ้ามีการร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีการแต่งตั้ง Administrator

ช. ถ้าบริษัทไม่สามารถชำระหนี้ ตามความหมายที่กำหนดไว้ในมาตรา 123 ของพระราชบัญญัติ Insolvency Act 1986 กล่าวโดยสรุป คือ บริษัทมีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สิน

(3) เงื่อนไขในการแต่งตั้ง Receiver โดยเจ้าหนี้ เพื่อที่จะให้การแต่งตั้ง Receiver โดยเจ้าหนี้มีประกันแบบ Floating Charge มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย จึงมีเงื่อนไขกำหนดไว้ 6 ประการ กล่าวคือ

- ก. ไม่มี Administrator Order ซึ่งมีผลใช้บังคับอยู่
 - ข. หลักประกันที่กำหนดให้มีการแต่งตั้ง Receiver นั้นมีผลบังคับได้
 - ค. หนี้ตามหุ้นกู้ที่มีประกันนั้น เกิดขึ้นมาจากสัญญาที่มีผลบังคับได้
 - ง. อำนาจในการแต่งตั้ง Receiver มาจากข้อความในหุ้นกู้
 - จ. การแต่งตั้ง Receiver ทำได้โดยบุคคลและโดยวิธีการตามที่กำหนดไว้ในหุ้นกู้
 - ฉ. บุคคลที่จะได้รับแต่งตั้งเป็น Receiver จะต้องมีความสมบัติที่จะกระทำหน้าที่ได้
- (4) อำนาจหน้าที่และผลของการแต่งตั้ง Receiver

อำนาจและหน้าที่ของ Receiver ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่า Receiver ที่แต่งตั้งโดยศาลและแต่งตั้งโดยเจ้าหนี้ตาม Floating Charge จะมีสถานะทางกฎหมาย อำนาจ และหน้าที่ต่างกัน Receiver ที่แต่งตั้งโดยศาลเป็นเจ้าหน้าที่ของศาลไม่ใช่ตัวแทนของเจ้าหนี้ ซึ่งตรงกันข้ามกับ Receiver ที่แต่งตั้งโดยเจ้าหนี้ ทางเทคนิคแล้วเป็นตัวแทนของลูกหนี้แต่ก็อยู่ในความควบคุมของเจ้าหนี้ อำนาจ Receiver ที่แต่งตั้งโดยศาลขึ้นอยู่กับคำสั่งของศาลโดยเฉพาะไม่ได้ขึ้นอยู่กับสัญญา การกระทำของ Receiver ที่ขัดต่อข้อแนะนำของศาลก็อยู่ในดุลยพินิจของศาล และศาลเป็นผู้ให้ความคุ้มครองในการกระทำของ Receiver ที่แต่งตั้งโดยศาล กล่าวคือ

ก. Receiver ที่แต่งตั้งโดยศาลจะมีอำนาจตามที่ศาลพิจารณาเห็นว่าจำเป็น เพื่อให้ Receiver ปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จ ผลก็คือ Receiver ที่แต่งตั้งโดยศาลมีอำนาจจำกัด แต่ Receiver ที่แต่งตั้งโดยเจ้าหนี้จะมีอำนาจมากกว่า

ข. Receiver ที่ศาลแต่งตั้งมีอำนาจจัดการจำหน่ายธุรกิจที่เกี่ยวข้องของบริษัท ลูกหนี้เฉพาะแต่ในกรณีที่ปรากฏว่าบริษัทลูกหนี้เลิกกิจการ แต่ถ้าจะต้องจำหน่ายทรัพย์สินของกิจการการค้าก็เพื่อให้ธุรกิจการค้าของบริษัทคงอยู่ต่อไป ในกรณีที่หลักทรัพย์ประกันของเจ้าหนี้ อยู่ในภาวะเสี่ยงภัย และมีแนวโน้มว่าบริษัทลูกหนี้จะเลิกกิจการ ก็จะต้องพิจารณาว่าควรจะให้ Receiver และ Manager ดำเนินธุรกิจต่อไป หรือควรจะขายธุรกิจของบริษัทลูกหนี้ เพื่อประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ค. โดยปกติ Receiver ได้รับอำนาจจากศาลให้ดำเนินธุรกิจ เฉพาะแต่ในกรณีที่จำเป็นต้องจำหน่ายทรัพย์สินของกิจการค้า ในกรณีอื่นอาจมีปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากสถานะของ

Receiver ที่เป็นเจ้าหน้าที่ศาล เพื่อที่จะขจัดปัญหาในทางปฏิบัติดังกล่าว ปกติศาลจะให้อำนาจแก่ Receiver ในการจัดการกรณีดังกล่าวเพียงชั่วระยะเวลาอันสั้น เช่น 3-6 เดือน

ง. นอกจากนี้ข้อจำกัดในเรื่องอำนาจจัดการแล้ว Receiver ที่ศาลแต่งตั้งมีความยืดหยุ่นน้อยกว่า Receiver ที่แต่งตั้งโดยเจ้าหนี้ ทั้งนี้เพราะ Receiver จะต้องขอคำแนะนำจากศาล ในกรณีที่มีสถานการณ์เกิดขึ้นโดยที่ไม่คาดคิดมาก่อน ซึ่ง Receiver ไม่สามารถเข้าไปจัดการตามอำนาจที่มีอยู่ได้ ส่วน Receiver ที่เจ้าหนี้แต่งตั้งจะต้องขออนุญาตจากศาลในกรณีที่ไม่ประสงค์จะรับเอาสัญญาทางการค้าที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อบริษัทลูกหนี้ ซึ่งมีมาก่อนการแต่งตั้ง Receiver ซึ่ง Receiver จะได้รับมอบอำนาจให้ทำเช่นนั้นได้ ถ้าบริษัทลูกหนี้ไม่สนใจที่จะรักษาชื่อเสียงทางธุรกิจของบริษัทลูกหนี้

จ. นอกจากข้อจำกัดในความยืดหยุ่นและในเรื่องอำนาจดำเนินธุรกิจจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของกิจการค้าแล้ว ค่าใช้จ่าย Receiver ก็เป็นเรื่องสำคัญ Receiver ที่ศาลแต่งตั้งจะต้องหาหลักประกัน ปกติจะมีบุคคลค้ำประกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับทรัพย์สินประกัน

ฉ. แบบพิธีการแต่งตั้ง Receiver โดยศาล จะสลับซับซ้อนและเสียเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล รวมถึงค่าใช้จ่ายมากกว่าการแต่งตั้ง Receiver โดยเจ้าหนี้ ผลที่ตามมาก็คือ การยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อแต่งตั้ง Receiver จะกระทำเฉพาะกรณีที่มีลักษณะพิเศษซึ่งไม่ได้กำหนดไว้สำหรับการแต่งตั้ง Receiver โดยเจ้าหนี้

ผลของการแต่งตั้ง Receiver ไม่ว่าจะศาลหรือเจ้าหนี้แต่งตั้งจะมีผลดังต่อไปนี้

ก. ถ้าหาก Floating Charge แปลงสภาพไม่เสร็จเรียบร้อย Floating Charge ก็ จะเกิดการแปลงสภาพ

ข. การแต่งตั้ง Receiver จะเป็นการกีดกันมาตรการของ Administrator Order

ค. หยุดพักอำนาจของกรรมการบริษัทลูกหนี้ในการจัดการทรัพย์สินประกันและการดำเนินธุรกิจทั่วไปของบริษัทลูกหนี้

ง. บอกเลิกสัญญาว่าจ้างแรงงาน ซึ่งไม่สามารถดำเนินไปด้วยกันได้กับการจัดการของ Administrator Receiver

จ. ไม่มีผลกระทบต่อสัญญาอื่นที่มีอยู่

จะเห็นว่า Receiver มีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมและดูแลผลประโยชน์ทั้งของเจ้าหนี้และลูกหนี้ตาม Floating Charge จึงนับได้ว่า Receiver เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของระบบการประกันหนี้แบบ Floating Charge

3) สิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน คือ สิทธิที่จะเข้าครอบครองเพื่อที่จะเก็บรายได้ของกิจการและเมื่อหนี้สินได้ถูกจ่าย เจ้าหนี้ก็จะสละสิทธิครอบครอง ซึ่งอาจจะเป็นการครอบครองโดยเจ้าหนี้โดยตรงหรือจาก Receiver ซึ่งโดยเทคนิคเป็นตัวแทนของผู้จ้าง การครอบครองนี้จะแตกต่างกับการครอบครองเพื่อการขาย โดยปกติแล้วเจ้าหนี้จะไม่ครอบครองทรัพย์สินที่เป็นประกันเองเพราะเจ้าหนี้จะต้องทำรายงานทรัพย์สินที่ได้รับและจะต้องรับผิดชอบในการดูแลในการดูแลทรัพย์สินของเจ้าหนี้และความเสียหายของทรัพย์สินซึ่งทำให้ทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าลดลง นอกจากนี้จะต้องดูแลทรัพย์สินตามปกติวิญญูชน แต่เจ้าหนี้ก็มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายในการครอบครองแต่ถ้าครอบครองโดย Receiver ไม่ต้องรายงานเพราะเป็นตัวแทนของลูกหนี้เอง ดังนั้นการครอบครองโดยเจ้าหนี้เองจะใช้เมื่อเป็นการครอบครองเพื่อทำการขาย

4) สิทธิในการเอาทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิ จะทำได้โดยมีคำสั่งศาลเท่านั้นในกรณีถ้าเงินกู้มีมูลค่าเกินกว่าหลักประกันซึ่งการใช้วิธีนี้เจ้าหนี้มักไม่ค่อยใช้เพราะเมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดเจ้าหนี้ไม่สามารถฟ้องผู้ยืมอีกได้

โดยปกติในทางปฏิบัติจะใช้มาตรการในการขายและการแต่งตั้ง Receiver และจะใช้การครอบครองในการขายเท่านั้น¹⁰⁶

¹⁰⁶ วรินทร์า ซาครพิพัฒน์. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 91, หน้า 65.